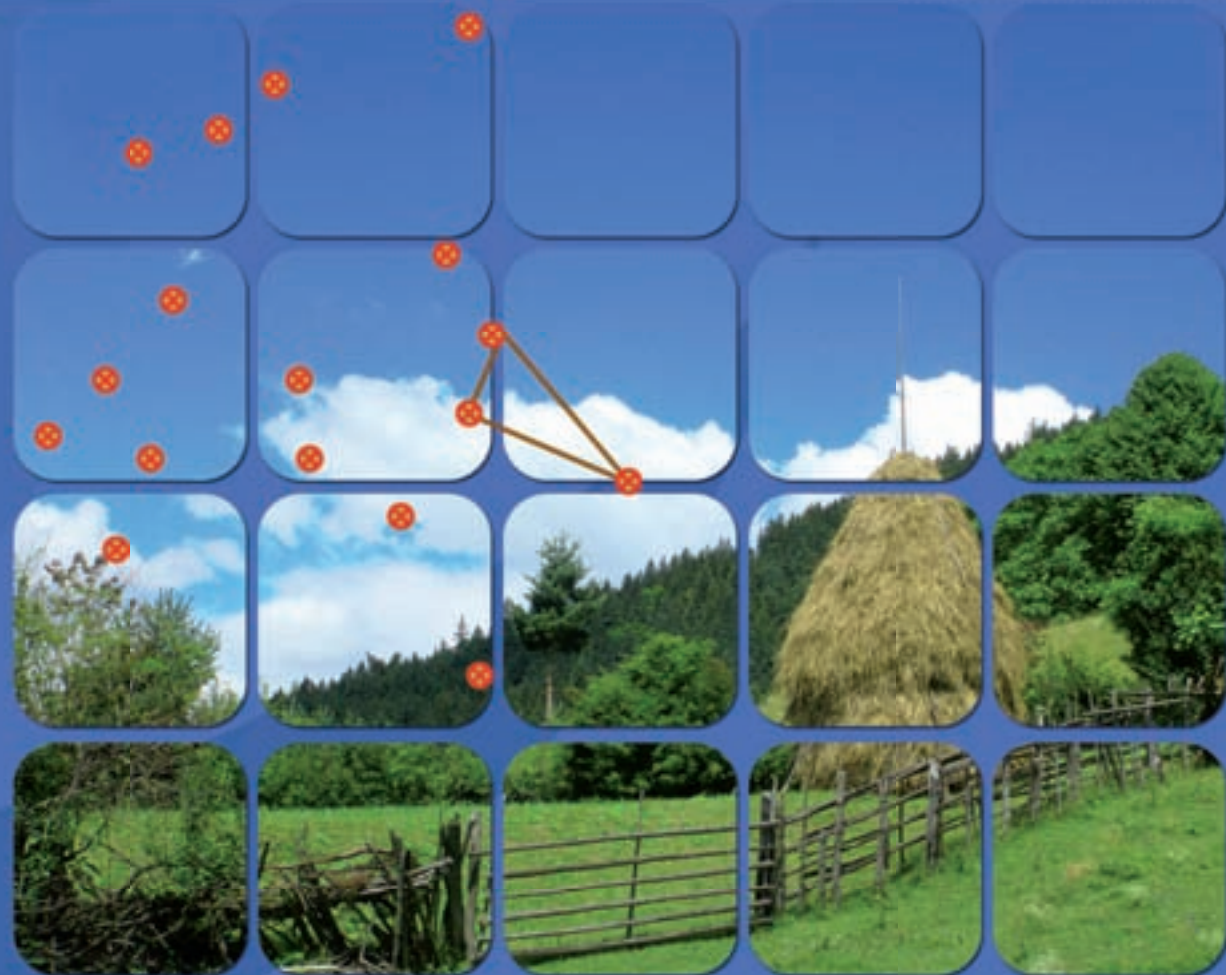

Galicia Interior: Camiños de Innovación Axenda Estratéxica

Coordinadores: Martín Fernández Prado
Luis Ramos
Enrique José Varela Álvarez

Biblioteca dos Estudos Estratégicos

GALICIA INTERIOR CAMIÑOS DE INNOVACIÓN

Axenda Estratéxica

EIXO ATLÂNTICO
DO NOROESTE PENINSULAR

Colección / Colecção: **Biblioteca dos Estudos Estratégicos**

Editor

Xoán F. Vázquez Mao

Director do Servizo de Estudos e Publicacións / Director do Serviço de Estudos e Publicações:

Enrique José Varela Álvarez

Comunicación e Publicacións / Comunicação e Publicações:

Chus Torres

COORDINADORES

Martín Fernández Prado

Membro do equipo redactor e do Servizo de Estudos e Publicacións do Eixo Atlántico

Luis Ramos

Membro do equipo redactor e do Servizo de Estudos e Publicacións do Eixo Atlántico

Enrique José Varela Álvarez

Director do Servizo de Estudos e Publicacións do Eixo Atlántico

AUTORES

Sara Aboy

Universidade de Vigo

Carmen Padín

Universidade de Vigo

Martín Fernández Prado

Universidade da Coruña

Xulio Pardellas de Blas

Universidade de Vigo

Pablo González Mariñas

Universidade da Coruña

Luis Ramos

UTAD

José Carlos Constantino Fernandes

UTAD

Alfonso Sola Limia

Universidade de Vigo

Emilio Fernández Suárez

Universidade de Vigo

Enrique José Varela Álvarez

Universidade de Vigo

Gonzalo Méndez Martínez

Universidade de Vigo

REDACCIÓN CARTOGRÁFICA

Aida Ovejero Campos

Universidade de Vigo

EDIÇÃO

Eixo Atlántico do Noroeste Peninsular

© 2009 Eixo Atlántico do Noroeste Peninsular © Os autores

Imprime: Tórculo Artes Gráficas, S.A.

ISBN: 978-84-693-1620-7 Depósito legal: C 750-2010

COMISIÓN EXECUTIVA / COMISSÃO EJECUTIVA

ABEL CABALLERO ÁLVAREZ

Presidente / Alcalde de Vigo

RUI RIO

Vocal / Pdte. da Câmara Municipal de Porto

JOSÉ MARÍA CUNHA COSTA

Vocal / Pdte. da Câmara Municipal de Viana do Castelo

LUIS FILIPE MENEZES

Vocal / Pdte. da Câmara Municipal de Vila Nova de Gaia

XOSÉ SÁNCHEZ BUGALLO

Vocal / Alcalde de Santiago de Compostela

SEVERINO RODRÍGUEZ DÍAZ

Vocal / Alcalde de Monforte de Lemos

XOSÉ CRESPO IGLESIAS

Vocal / Alcalde de Lalín

FRANCISCO RODRÍGUEZ FERNÁNDEZ

Vocal / Alcalde de Ourense

BERALDINO JOSÉ VILARINHO PINTO

Vocal / Pdte. da Câmara Municipal de Macedo de Cavaleiros

MIGUEL COSTA GOMES

Vocal / Pdte. da Câmara Municipal de Barcelos

JOSÉ LÓPEZ OROZCO

VicePdte. da Mesa da Assembleia Xeral / Alcalde de Lugo

ANTONIO JORGE NUNES

Pdte. da Mesa da Assembleia Xeral / Pdte. da Câmara Municipal de Bragança

SERVIZOS TÉCNICOS / SERVIÇOS TÉCNICOS

XOÁN VÁZQUEZ MAO

Secretario Xeral / Secretario Geral

AMAYA GARCÍA

Coordinadora – Galicia (España)

CLAUDIA ANTUNES

Coordinadora – Região Norte (Portugal)

Rúa Bolívia, 4

36203 VIGO

Tel. 0034 986 480 616

Fax. 0034 986 482 022

Av. Inferior á Ponte D. Luís 1, 55

5050 – 074 PORTO

Tel. 00351 222 019 937/8

Fax. 00351 222 019 939

PRESENTACIÓN	7
PARTE I. INTRODUCCIÓN	9
1. Introducción e obxectivos. Necesidade dunha “Galicia Interior”	9
2. Notas sobre a metodoloxía de traballo	14
3. A experiencia europea. Francia e Portugal.....	17
3.1. O asociacionismo intermunicipal en Francia	17
3.2. O asociacionismo intermunicipal en Portugal	20
4. Reflexións xurídicas sobre o asociacionismo de Concellos en España e Galicia....	22
5. Conclusións: A necesidade dunha xestión innovadora nos Concellos.....	30
PARTE II. FACILITADORES E BARREIRAS	33
1. Cadro DAFO	33
2. Cadro resumen accións.....	36
PARTE III. EIXOS E ACCIÓNS	39
1. Descrición e explicación do documento.....	39
2. Nota sobre a estrutura do documento.....	41
Eixo 1. Administración pública e xestión innovadora.....	42
1.1. Introducción ao Eixo de Administración e Xestión Innovadora.....	42
1.2. Características político-administrativas básicas dos Concellos de Monforte de Lemos, Sarria e O Barco de Valdeorras	43
1.3. Liñas de Acción.....	46
1.3.1. Creación da identidade de Galicia Interior: Estatutos, Misión e Marca.....	46
1.3.2. Creación do gabinete de asesoramento sobre Innovación de Galicia Interior.....	48
1.3.3. Xestión das Alianzas Socioeconómicas: Carta de Compromiso dos Servizos Públicos.....	50
Eixo 2. Ordenación do territorio e sustentabilidade	35
2.1. Introducción ao eixo de sustentabilidade.....	53
2.2. Liñas de acción.....	55
2.2.1. Camiños de auga: Un territorio conectado ecolóxicamente polo sistemas fluviais	55
2.2.2. Conectando un territorio disperso con criterios de sustentabilidade..	60
2.2.3. Sustentabilidade empresarial: Planeamento de parques empresariais sustentables	64
2.2.4. Unha xestión innovadora da enerxía.....	67
2.2.5. Un sistema innovador de camiños do interior	71
Eixo 3. Promoción socioeconómica e turismo	78
3.1. Introducción ao eixo de promoción socioeconómica e turismo	78
3.2. Liñas de acción.....	80

3.2.1. Promoción socioeconómica.....	80
3.2.1.1. Promovendo a iniciativa dos novos emprendedores e a innovación	80
3.2.1.2. No camiño da sociedade do coñecemento	88
3.2.1.3. Modernizar o comercio e fidelizar clientes	92
3.2.2. Turismo	98
3.2.2.1. A cultura dun pobo escrita en trazos de pedras e vales	100
3.2.2.2. Os recursos esquecidos: Etnografía inmaterial e actividades sen mercado.....	104
Recomendacións para Galicia Interior	103
Anexos: Informe reunións AEGI	117

PRESENTACIÓN

Ofrecer unha serie de obxectivos a medio prazo en forma de programas de acción, é o que os Alcaldes dos Concellos encargaron ao Servizo de Estudos e Publicacións do Eixo Atlántico ao longo do ano 2009. Estes esforzos deron resultados no curto prazo, xa que logo, os Concellos de O Barco de Valdeorras, Monforte de Lemos e Sarria, veñen de constituir unha nova a Asociación Voluntaria de Concellos, denominada Galicia Interior.

Esté foi o reto abordado por un equipo de investigadores de Universidades de Galicia e do Norte de Portugal, que recolleu no traballo parte do seu coñecemento, pero tamén das súas ilusións, compartidas coas dos responsables políticos locais implicados no proxecto.

Por parte da Universidade de Vigo participaron os seguintes expertos: no eido da sostibilidade os profesores Emilio Fernández Suárez (Profesor Titular de Ecoloxía e Bioloxía Animal) e Gonzalo Méndez Martínez (Profesor Titular de Xeodinámica Externa) no eido da xestión pública e a análise estratéxica, os profesores de Ciencia Política e da Administración Enrique José Varela Álvarez e Alfonso Sola Limia; no eixo de turismo, os profesores Xulio Pardellas de Blas (Profesor Titular de Economía Aplicada), Carmen Padín Fabeiro (Investigadora Parga Pondal) e a investigadora Sara Aboy García (Diplomada en Xestión e Administración Pública).

Pola Universidade da Coruña, formaron parte do equipo os profesores Pablo González Mariñas (Titular de Dereito Administrativo) e Martín Fernández Prado (Escola de Arquitectura).

Tamén colaboraron no proxecto pola Universidade de Tras-Os-Montes e Alto Douro, os profesores Luís Ramos (Associado de Planeamento e Ordenación do Territorio) e José Carlos Constantino Fernandes (Asistente Invitado).

Desexamos dar as grazas a todos os técnicos dos Concellos que se implicaron no proxecto, especialmente a Óscar (Concello de Monforte de Lemos), ademais de todas aquelas persoas que participaron nas diferentes reunións desenvolvidas ao longo do proceso de elaboración da Axenda Estratéxica.

Por último, decir que sendo conscientes de que unha Axenda Estratéxica non é máis que o inicio dun camiño sen fin (porque o benestar dos cidadáns de O Barco de Valdeorras, Monforte de Lemos e Sarria non pode telo), o Eixo Atlántico do Noroeste Peninsular entrega este documento para que o fagan seu todos os que teñan interese no progreso dos territorios da nosa Galicia Interior.

En Vigo a 26 de febreiro de 2010

Enrique José Varela Álvarez

Director do Servizo de Estudos e Publicacións
do Eixo Atlántico do Noroeste Peninsular

PARTE I. INTRODUCCIÓN

1. INTRODUCCIÓN E OBXECTIVOS. NECESIDADE DUNHA “GALICIA INTERIOR”

Pódese afirmar con absoluta tranquilidade que existe unha práctica unanimidade na idea de que a actual distribución administrativa municipal, tanto dende o punto de vista das súas dimensións e ámbitos territoriais, como das súas competencias, e das súas posibilidades en relación aos seus orzamentos, non funciona adecuadamente. Igualmente, e aínda que existen varios niveis administrativos supramunicipais que intentan resolver algún dos problemas dos cidadáns, tamén podemos afirmar que é necesario probar novas formas de asociacionismo que permitan dar mellores servizos e responder máis adecuadamente as demandas dos cidadáns.

Nesta premisa, algúns alcaldes da zona interior de Galicia pensaron que sería oportuno establecer novos lazos de colaboración entre algúns concellos de entre os membros que forman parte do Eixo Atlántico, próximos xeograficamente pero distantes en relacións. Sendo unha iniciativa plenamente local, nacida dende o impulso das alcaldías, o Eixo Atlántico animou e presentou o seu asesoramento dende o principio ao proxecto, porque ademais de coincidir cos obxectivos xerais do Eixo, reforzaba plenamente as orientacións estratéxicas marcadas para o período 2007-2013 na súa Segunda Axenda Estratéxica, que dentro dos seus eixos ten o desenvolvemento da gobernanza e do parceirado a través da relación entre os distintos membros do Eixo.

Deste xeito únense nun proxecto de cooperación pouco experimentado en Galicia pero xa testado noutros países da Unión Europea, tres concellos cun obxectivo común de traballar en conxunto para aproveitar mellor as súas oportunidades dende unha visión colectiva.

O Eixo Atlántico ven desenvolvendo dende fai tempo traballos de posicionamento estratéxico para a Eurorrexión cos que pódese dicir que tivo un importante éxito ao seren incorporados moitos das súas formulacións e propostas por todos os Gobernos que dun u doutra cor exerceron a acción executiva tanto en Madrid como en Lisboa, como na Xunta de Galicia e nas distintas institucións da administración local. Entre estes estudos estratéxicos para a Eurorrexión

cabe destacar a primeira e segunda Axenda Estratéxica, e o documento clave para o período 2007-2013 que se denominou “Sete Ideias para Sete Anos Decisivos”, e que pretendía ser unha folla de ruta e unha referencia para as distintas políticas locais, ademais dun documento de consenso en materia de estratexias supramunicipais co fin de seren plantexadas aos distintos Gobernos de España e Portugal.

Sendo importante o éxito e a transcendencia acadada por estes documentos, o Eixo pensou que era necesario entrar nunha segunda xeración de desenvolvemento estratéxico, de tal forma que se puidese minimizar a enorme descompensación que existe na Eurorrexión entre a zona litoral do corredor Ferrol-Porto e a zona interior de Galicia e o norte de Portugal.

Tampouco pódese esconder que un dos obxectivos claros das axendas é buscar relacións entre concellos que lles axude a gañar masa crítica cara ao seu posicionamento rexional e europeo. Durante moitos anos, o Eixo Atlántico estaba formado polas 18 cidades de máis poboación de Galicia e o Norte de Portugal, coa recente incorporación de 16 novos socios, son cidades de menor poboación e vilas que están comezando a mudar cara estruturas urbanas e a toparse con algún dos problemas que outras cidades xa veñen sufrindo dende fai anos, pareceu oportuno que estas vilas recentemente incorporadas de menor tamaño e poboación buscasen acordos entre elas para poder “competir” ou atopar novas oportunidades competitivas respecto aos outros socios ou cidades próximas.

Aproveitando a experiencia acadada no norte de Portugal na cooperación voluntaria de concellos, e paralelamente ao proxecto en marcha na Galicia Central, pareceu oportuno implantar dito sistema na zona interior de Galicia, e tras consultar o interese en formar parte dalgún dos Concellos membros do Eixo, optouse por agrupalos de **Sarria, Monforte de Lemos e O Barco de Valdeorras** en torno a unha nova idea chamada GALICIA INTERIOR.

Froito deste acordo entre concellos e a colaboración do Eixo Atlántico, decidiuse encargar ao Servizo de Estudos do Eixo Atlántico a realización dunha axenda estratéxica para a Galicia Interior que tenta incorporar todas as ideas que a sociedade política e civil achegue, e cruzalos coa experiencia en casos similares anteriores do grupo de expertos do Servizo de Estudos.

Nesta idea clara de xerar estruturas de apoio institucional que fortalezan a relación entre os concellos participantes propúxose lanzar as bases para a creación das redes de cooperación urbana e territorial de Galicia Interior (Sarria,

Monforte de Lemos e O Barco de Valdeorras), baixo o lema “**Pensando Xuntos, Planeando Xuntos**”.

A maior dificultade atopada neste traballo foi a suposición dunha importante heteroxeneidade dos concellos, que logo non foi tanta ao presentar problemas moi similares. Estas asimetrías, corríxíronse en parte polo feito de que un dos Concellos implicados nesta alianza, o de Monforte de Lemos, participa na outra asociación voluntaria creada baixo o nome de Galicia Central; as informacións das características socioeconómicas, administrativas, de sostibilidade ou turísticas foron aproveitadas polo equipo redactor da Axenda Estratéxica, definindo unha certa similitude na realidade analizada entre as dúas asociacións.

A segunda gran dificultade foi que non se trataba de concellos contiguos, e esta dispersión dificulta algunha das propostas. Os tres concellos que lideran Galicia Interior son a súa vez cabeceiras de comarca, e nodos de centralidade doutros moitos concellos, que aínda que directamente non aparecen neste traballo, si se tiveron en conta xa que moitas das accións previstas aféctanlles directamente, como non podía ser doutro xeito.

O obxectivo claro era o de mobilizar a intelixencia colectiva dos territorios a través da participación dos diferentes actores territoriais, públicos, asociativos e privados, na definición de obxectivos, estratexias e prioridades de intervención, coa vista posta na valorización eficaz dos recursos e competencias locais e baixo a dirección e o asesoramento do Servizo de Estudos do Eixo Atlántico.

A aspiración deste grupo de traballo formado por expertos das universidades de Galicia e do norte de Portugal é elaborar un Programa de Acción que contemple un conxunto de medidas e proxectos, debidamente calendarizados e cuantificados, que permitan seleccionar a estratexia e os obxectivos establecidos colectivamente e que coa súa materialización se traspase esta idea de Galicia Interior dende as cabezas dos alcaldes e os expertos ao resto da sociedade e ao propio territorio.

Convén resaltar que o concepto de axenda estratéxica olla cara á promoción dun proceso a través do cal as autoridades locais traballan en colaboración (partenariado) entre sí e cos diferentes sectores das súas comunidades político-administrativas e socioeconómicas, na elaboración dun Plan de Acción que guía o desenvolvemento integrado dos seus territorios.

Os desequilibrios, os problemas estruturais, son a gran fonte de inspiración para a innovación. É dela de onde saen os mellores proxectos, as fórmulas máis imaxinativas, as propostas de longo recorrido.

A necesidade de innovar¹ para ofrecer alternativas ás institucións locais, aos seus veciños e as súas empresas, está na mente dos líderes locais que pensan estratéxicamente. Este é o elemento “disparador” dunha alianza estratéxica entre Concellos que está a ser desenvolvida por Monforte de Lemos, Sarria e ó Barco de Valdeorras baixo a denominación de Galicia Interior (ver figura).

Fonte: Varela Álvarez, 2009².

Con referencia noutras experiencias de cooperación local, de asociacionismo voluntario como Galicia Central, os tres Concellos do interior de Galicia, cabeceira das súas respectivas comarcas, asumen o desafío da colaboración para competir no tecido urbano galego.

Coas súas diferenzas, pero a través das súas similitudes, os territorios de Monforte, Sarria e O Barco acordan o desenvolvemento dun estudo baseado na análise estratéxica, que o Eixo Atlántico do Noroeste Peninsular, ven de abordar

¹ Ver número monográfico da Revista do Eixo Atlántico (15, xaneiro-xuño), dedicado á innovación nas organizacións públicas.

² Figura extraída da comunicación presentada ao IX Congreso Español de Ciencia Política e da Administración; ver Varela Álvarez, E.J. (2009). “Del Pensamiento Estratégico a las Agendas Estratégicas: *El Sueño Estratégico* del Eixo Atlántico”, en Actas do Congreso.

con éxito na súa propia organización (Domínguez, 2008)³, e na Eurocidade Verín-Chaves (Domínguez y Pardellas, 2007)⁴.

A Axenda Estratéxica Galicia Interior, pretende definir estes elementos comúns que os fagan fortes e lles dean oportunidades (tamén aqueles que os ameazan e fan febles), a través dos cales os tres Concellos sexan capaces de liderar non só o seu “hinterland” comarcal, senón interior oriental de Galicia, porta de entrada polo centro e sur da nosa Comunidade Autónoma

A Axenda Estratéxica Galicia Interior é a proposta dos Concellos de Monforte, Sarria e O Barco para una nova realidade territorial máis poliárquica, diversa e rica que unicamente debe aproveitar aquilo que os une, e desbotar o que os fan competir entre eles.

A través da Axenda Estratéxica Galicia Interior, os Concellos teñen a intención de facer da innovación o eixo das súas actuacións nos diferentes eidos propostos no traballo que o Servizo de Estudos do Eixo Atlántico entrega neste documento.

Desta forma **a innovación, será multifacética, dinámica e imaxinativa, conformando en Monforte, Sarria e O Barco un territorio innovador capaz de ofrecer:**

- Innovación sostible ou ecoinnovación, seguindo as propostas da Unión Europea sobre deseño e fabricación de materiais e compoñentes para os sectores primarios dos nosos Concellos.
- Innovación territorial, a través da figura dos “territorios intelixentes”, onde a urbanización, a mobilidade e o aproveitamento do espacio acheguen valor ao conxunto do territorio da Unión Europea.
- Innovación socioeconómica, que propón a creación de “clústeres” dedicados a xeración de espazos de reflexión sobre a mellora das condicións de vida e de desenvolvemento económico nos territorios de baixa densidade.
- Innovación turística, baseada en propostas de deseño de paquetes turísticos integrados onde auga, viño e camiño permitan compartir visitan-

³ Ver Domínguez, L. (Coord.) (2008). *Chaves-Verín: A Eurocidade da Auga. Axenda Estratéxica*, Vigo: Eixo Atlántico do Noroeste Peninsular.

⁴ Ver Domínguez, L. y Pardellas, X. (Dirs.) (2007). *Sete Ideas para Sete Anos Decisivos. Agenda Estratéxica do Eixo Atlántico*, Porto: Eixo Atlántico do Noroeste Peninsular.

tes, que “fidelizalos” nun territorio que pasaría de ser porta de Galicia a configurarse como o seu acolledor ”living room”.

- Innovación administrativa⁵, centrada nunha xestión pública local dedicada a crear valor institucional, proponendo a consolidación da idea de Galicia Interior como unha asociación voluntaria de concellos co obxectivo de actuar como motor de coñecemento dos Concellos de Monforte de Lemos, Sarria e O Barco de Valdeorras.

A innovación convértese así no fío condutor que vai permitir ao equipo de expertos do Servizo de Estudos do Eixo Atlántico do Noroeste Peninsular desenvolver a Axenda Estratéxica Galicia Interior, que é proposta ao longo das páxinas seguintes.

2. NOTAS SOBRE A METODOLOXÍA DE TRABALLO

A metodoloxía proposta para a “Axenda Estratéxica do Eixo Atlántico para a Galicia Interior”, na que se pretende crear una estratexia conxunta de desenvolvemento para as cidades de Sarria, O Barco de Valdeorras e Monforte de Lemos, tenta establecer unha relación constante cos axentes e autoridades locais. Neste senso, as ideas, as propostas, as directrices técnico-políticas e as actuacións xa en marcha nos distintos concellos que forman parte do estudo, son un necesario punto de partida para este traballo.

Os Gobernos Locais, e máis en concreto os Alcaldes das tres corporacións, teñen xa recoñecidas as fortalezas, as debilidades, as oportunidades e as ameazas dos seus territorios, e con elas xa teñen xerada unha visión de futuro e un proxecto para o seu concello. Coñecer de man de persoas tan cualificadas como os/as Alcaldes dos Concellos estas visións e opinións sobre os seus territorios, resulta básico para un traballo deste tipo.

É por iso que na metodoloxía proposta na axenda incluíuse nun primeiro momento unha reunión de traballo entre os coordinadores e expertos que redactarán a axenda e os alcaldes, e permitiu así recoller estas visións cualificadas e contrastar un primeiro esquema de temas ou eixos estratéxicos.

En resumo, nesta primeira fase tentouse lanzar as bases para a creación das redes de cooperación urbano-rural de Galicia Interior coas seguintes accións:

---

⁵ Ver Longo, F. (2007). “Innovación en los servicios públicos: por qué, para qué y cómo”, en XII Congreso Internacional del CLAD sobre la Reforma del Estado y de la Administración Pública (Sto. Domingo, Rep. Dominicana), 30 oct. - 2 nov. 2007, pp. 1-14.

- Marcar e realizar reunións cos representantes políticos dos Concellos implicados en Galicia Interior, co obxectivo de definir o ámbito e contido da Axenda Estratéxica (en diante, AEGI-2009), identificando aos actores clave no eido territorial e socioeconómico (públicos, privados e asociativos), e validando a metodoloxía de traballo, proposta polo equipo técnico.
- Designación dos representantes operativos (electos e técnicos) de cada un dos Concellos.

É importante subliñar que tratouse dunha reunión aberta, na que os participantes tiveron total liberdade para propoñer cantas ideas creron oportunas e que aínda que se incluíu un guiión con catro aspectos básicos, este foi meramente orientativo.

Recollidas estas primeiras visións cos alcaldes, nunha segunda fase obtivéronse igualmente as opinións dos concelleiros, funcionarios e traballadores dos concellos e dos axentes económicos e sociais, onde contrastouse a viabilidade dalgunhas das ideas xa esbozadas cos alcaldes e se recolleron ideas e suxestións novas, así como unha importante cantidade de información ao ser un grupo seleccionado polo seu coñecemento dos aspectos temáticos e da realidade municipal en concreto.

Estas reunións, para ser máis operativas, organizáronse en tres mesas sectoriais, territorio e sostibilidade, aspectos socioeconómicos e turismo, e xestión e organización municipal. E dividíronse en xornada matinal cos funcionarios, concelleiros e traballadores dos concellos e de tarde cos axentes económicos e sociais de relevancia, os días 17 de xullo e 29 de setembro de 2009 (ver “Informe Reunións AEGI”, ANEXO).

En resumo, nesta segunda fase pretendeuse mobilizar á intelixencia colectiva dos territorios, e isto se fixo coas seguintes accións:

- Recollida da Documentación Técnica e Información Estatística dos Concellos implicados na AEGI, 2009, ademais de organismos locais e rexionais que son de interese para os seus territorios, e outras fontes de información salientables.
- Contacto cos diferentes actores locais.
- Realización das reunións temáticas/sectoriais.

As reunións deron como resultado o contacto persoal e o intercambio de información entre o equipo redactor da Axenda Estratéxica e os participantes nas diferentes mesas; tal e como se pode observar na seguinte táboa-resumo onde se amosan os máis salientables:

Envío de Información ao Equipo de Expertos do Eixo (Xuño-Xullo 2009)		
INSTITUCIÓN	DATA	DOCUMENTO
CONCELLO DE MONFORTE		
Axencia de Desenvolvemento Local	19/06/09	Resumo “Contratacións máis demandadas” “Listado empresas rexistradas no IAE” “Directorio de aloxamentos turísticos e restauración” “Táboas demografía e mercado laboral” “Resumo xeográfico e monumental” “Directorio telefónico Asociacións empresariais” “Táboas paro maio 2009”
LUGOSUR Asociación de profesionais de turismo rural.		Estudo “Para unha dinamización integral da Ribeira Sacra”
CONCELLO DE SARRIA		
Axencia de Desenv. Local	6/07/09	Programa de desenvolvemento rural GDR 6
Asociación Serra do Edramo de turismo rural	6/07/09	Suxerencias para a dinamización económica
CONCELLO DO BARCO DE VALDEORRAS		
Antena Camara de Comercio de Ourense no Barco	2/07/09	Estudo Comarca de Valdeorras
Gabinete de Comunicación e Alcaldía	3/07/09	Estudo socioeconómico Valdeorras
Pacto territorial Emprego Valdeorras	2/07/09	Estudo sobre o emprego na Comarca de Valdeorras Estudo de viabilidade de un viveiro de emprego

Froito deste traballo o equipo redactor realizou un primeiro documento que foi enviado aos distintos axentes locais para a súa valoración e novamente contrastado nunha reunión “in situ” entre unha selección dos participantes na primeira rolda de consultas e o equipo redactor. Coas suxestións e comentarios extraídos desta reunión realizouse un último documento, sometido a debate cos responsables políticos dos tres Concellos (16 de decembro de 2009)⁶, que é o que se presenta finalmente.

⁶ Reunión celebrada no Concello de Monforte o día 16 de decembro. Deste encontro conclúese o interese dos Alcaldes de Galicia Interior en determinados proxectos (ver último apartado “Recomendacións para Galicia Interior”), que deberán ser obxecto de formulación e desenvolvemento, así como de negociación co resto de actores institucionais (Xunta, Deputacións, Administración Xeral do Estado, Unión Europea) e co propio Eixo Atlántico, que, de seguro, terán interese en participar como socios nalgúns deles. No que se refire a este último, o Eixo Atlántico, seguindo coa aposta pola fórmula do asociacionismo local e a creación de redes locais para o desenvolvemento de proxectos, amosa o seu interese en acompañar o proceso de implementación dalgúns dos proxectos propostos na Axenda Estratéxica, sempre como un órgano de asesoramento e coa participación que Galicia Interior determine en futuras negociacións.

Este foi o relatorio do proceso de institucionalización dunha alianza estratéxica, que está en proceso de conformarse como Asociación Voluntaria de Concellos Galicia Interior⁷, onde a Axenda Estratéxica marca un “Plan de Acción” con Liñas e Accións de Orientación Estratéxica a través dunha serie de actuacións que deberán ser desenvolvidas ao longo de 2010, e en diante.

Este traballo final pretende ser unha base para a posterior discusión e xeración de consensos entre os axentes locais, e, como non pode ser doutro xeito é susceptible de melloras e perfeccionamento, dando continuidade a unha metodoloxía de traballo que o equipo pretendeu interactiva e que, sen deixar de ter sentido crítico, achégase ás realidades, ás dinámicas e ás visións dun amplo e diverso número de axentes ca intención de xerar unha nova relación entre concellos e entre os propios cidadáns, que non existe na realidade actual.

3. A EXPERIENCIA EUROPEA. FRANCIA E PORTUGAL

3.1. O ASOCIACIONISMO INTERMUNICIPAL EN FRANCIA

O asociacionismo intermunicipal (“intercommunalité”) existe en Francia desde 1890, asumíndose como unha resposta pragmática aos problemas de xestión os que se enfrontan o conxunto dos electos municipais e un instrumento fundamental para a promoción do ordenamento e do desenvolvemento dos territorios.

O asociacionismo e a cooperación intermunicipal permiten aos concellos de se agruparen no seo dun establecemento público (EP), sexa para asegurar a prestación de determinados servizos (recollida de residuos domésticos urbanos, saneamento básico, transportes urbanos, etc.), sexa para elaborar proxectos de desenvolvemento económico, de ordenamento do territorio ou de urbanismo. Segundo a lei de 1999, os concellos non poden adherir a máis dun establecemento público de cooperación intermunicipal.

As estruturas intermunicipais teñen competencias limitadas (principio de especialidade). Os concellos trasladan para estas estruturas as asignacións necesarias ao exercicio das súas misións e elas fican así investidas, polo seu lado, de poderes de decisión e de poderes executivos (principio de exclusividade).

---

⁷ Os Estatutos da Asociación Galicia Interior, foron aprobados polos Plenos dos tres Concellos en 2009 e a documentación necesaria para a súa inscrición no rexistro de asociacións da Xunta de Galicia, enviada, pendente de resolución a finais do pasado ano.

Existen dous tipos de asociacionismo intermunicipal:

- A forma flexíbel ou asociativa (dita sen fiscalidade propia), financiada coas contribucións dos seus membros (concellos). Ela permítelles xestionar o conxunto de actividades ou dos servizos públicos predeterminados.
- A forma afondada ou federativa (dita con fiscalidade propia), caracterizada pola existencia de competencias obrigatorias e por unha fiscalidade propia.

En Francia, a cooperación intermunicipal persegue dous obxectivos esenciais. Por un lado, procura ser unha resposta á atomización e un instrumento de organización racional dos territorios. Efectivamente, Francia conta con máis de 36.700 concellos, o que representa máis do 40% do total das estruturas locais da UE dos 25. Fronte ás dificultades de reforma da carta administrativa do país, os varios gobernos decidiron apostar pola cooperación intermunicipal como forma de reunir medios dispersos e de estruturar as iniciativas locais. Por outro lado, o intermunicipalismo favorece tamén o desenvolvemento económico local e o relanzamento da política de ordenamento do territorio, ou sexa, a promoción dun conxunto de accións públicas supervisando un desenvolvemento equilibrado dos territorios e a súa organización con base en conceptos e principios directores. En termos nacionais, trátase, co consentimento dos concellos, de crear unha maia territorial que permita responder aos desafíos do país en materia de ordenamento do territorio, que aborde problemas ligados ao desenvolvemento urbano ou á desvitalización dos espazos rurais.

Actualmente existen en Francia as seguintes estruturas de cooperación intermunicipal (5): os “syndicats de communes” (sindicatos de concellos), as “communautés urbaines” (comunidades urbanas), as “communautés de communes” (comunidades de concellos), as “communautés d’agglomération” (comunidades de aglomeración), e os “syndicats d’agglomération nouvelle” (sindicatos de novas aglomeracións).

Os “syndicats de communes” (sindicatos de concellos) corresponden á forma flexíbel ou asociativa (sen fiscalidade propia) e están divididos nas tres seguintes categorías:

- Os sindicatos de vocación única (SIVU). Creados pola lei de 22 de marzo de 1890, son asociacións de concellos, mesmo non limítrofes, agrupados coa intención de xestionar unha única actividade de interese intermunicipal. A súa dimensión é xeralmente reducida e as competen-

cias máis frecuentes concirnen ao abastecemento de auga e as actividades escolares e preescolares. En 2008 existían en Francia 11 739 SIVU.

- Os sindicatos a vocación múltiple (SIVOM). Creados pola lei de 5 de xaneiro de 1959, permiten aos concellos xestionar simultaneamente varias actividades de interese intermunicipal. As competencias máis frecuentes concirnen o saneamento básico, os residuos domésticos, as actividades escolares, o turismo e os equipamentos públicos. En 2008 existían en Francia 1.451 SIVOM.
- Os sindicatos mixtos. Creados polo decreto de 20 de maio de 1955, comprenden ao menos a un concello e permiten a asociación dos concellos cos departamentos, rexións ou establecementos públicos. Estas asociacións se crean co obxectivo de promover proxectos ou xestionar servizos de interese para cada un dos seus membros, nominalmente en materia de residuos domésticos, abastecemento de auga ou turismo. En 2008 existían 2.943.

As “communautés urbaines” (comunidades urbanas), creadas pola lei de 31 de decembro de 1966, agrupan varios concellos, territorialmente contiguos, e cuxa poboación, no seu conxunto, deberá superar os 500.000 habitantes. En 2008 existían 14 comunidades urbanas. Elas son, obrigatoriamente, responsábeis do: desenvolvemento e do ordenamento económico, social e cultural do espazo comunitario; do ordenamento do espazo comunitario; do equilibrio social do hábitat sobre o territorio comunitario; da política urbana na comunidade; da xestión dos servizos de interese colectivo; da protección e a valorización do ambiente e da calidade de vida.

As “communautés de communes” (comunidades de concellos), creadas pola lei de 6 de febreiro de 1992, visan organizar as solidariedades necesarias para o ordenamento e o desenvolvemento do espazo e da elaboración dun proxecto común. Estas comunidades reagrupan varios concellos, territorialmente contiguos, non existindo ningún valor mínimo de poboación para a súa constitución. En 2008 existían en Francia 2.493 comunidades de concellos. Elas exercen, en nome dos concellos membros, obrigatoriamente competencias no dominio do ordenamento do territorio e do desenvolvemento económico. Exercen, igualmente, competencias opcionais escollidas entre polo menos un dos dominios seguintes: protección e valorización do ambiente; política de aloxamento e da calidade de vida; creación, ordenamento e mantemento das infraestruturas viarias; construción, mantemento e funcionamento de equipamentos culturais e deportivos e equipamentos escolares e preescolares; acción social de interese comunitario.

As “communautés d’agglomération” (comunidades de aglomeración), creadas pola lei de 12 de xullo de 1999, asocian varios concellos urbanos sobre un territorio contiguo agrupando máis de 50.000 habitantes en torno a un ou varios concellos de máis de 15.000 habitantes. En 2008 existían en Francia 171 comunidades de aglomeración. Exercen, igualmente, a lo menos tres competencias, á escoller, de entre as seis seguintes: creación ou ordenamento e mantemento das infraestruturas viarias e dos parques de estacionamento de interese comunitario; saneamento básico; abastecemento de auga; protección e valorización do ambiente e da calidade de vida; construción, ordenamento, mantemento e xestión de equipamentos culturais e deportivos de interese comunitario; acción social de interese comunitario.

Finalmente, os “syndicats d’agglomération nouvelle” (sindicatos de novas aglomeracións), instituídos pola lei de 13 de xullo de 1983 foron aplicados co obxectivo de responder ás necesidades das cidades novas creadas nos anos 1970. Reagrupan concellos constituíndo unha nova aglomeración que ten competencias en materia de programación e de investimento en urbanismo, aloxamento, transportes, redes diversas e en materia de infraestruturas viarias e de desenvolvemento económico. En 2008 existían en Francia 5 estruturas de cooperación intermunicipal deste tipo.

3.2. O ASOCIACIONISMO INTERMUNICIPAL EN PORTUGAL

En Portugal, o asociacionismo municipal data do inicio do século pasado (Lei nº 88 de 7 de agosto de 1913) coñecendo un franco progreso ao final da década de 1970 coa creación dunha rede nacional de agrupacións de municipios. Estas agrupacións reunían no seu seo un conxunto de municipios (de 6 a 10), especialmente contiguos e marcados por unha relativa homoxeneidade territorial e foron creados co obxectivo de suplir as debilidades de natureza técnica e financeira con que se debatían entón os municipios. Eran soportados por Despachos de Apoio Técnico (GAT), os cales tiñan unha función de asesoría técnica, de elaboración de proxectos e de acompañamento de obras. O desenvolvemento do poder local e o reforzo das capacidades técnicas e financeiras dos municipios levou a que o obxectivo destas estruturas se esgotasen sendo extinguidas os GAT e as agrupacións en 2008.

En 1981, foi publicada a primeira lei das asociacións de municipios de dereito público (Lei n.º 266/81 de 15 de setembro) sendo introducidas desde entón varias modificacións e alteracións máis ou menos profundas no encadramento legal do asociacionismo intermunicipal. O actual réxime xurídico do

asociacionismo municipal é definido pola Lei n.º 45/2008, de 27 de agosto, que distingue entre asociacións de municipios de fins múltiples, asociacións de municipios de fins específicos e o réxime propio das áreas metropolitanas de Lisboa e do Porto.

As áreas metropolitanas de Lisboa e do Porto corresponden a unha forma específica de asociación de municipios relativa ás dúas áreas do país nas cales é recoñecida a existencia de formas de integración económica, dinámicas sociais, e mecanismos de interdependencia e escala demográfica propias dunha dimensión metropolitana.

As comunidades intermunicipais de fins múltiples (CIM) son persoas colectivas de dereito público cun modelo territorial correspondente a unha ou máis unidades territoriais definidas con base na NUTS III. A institución das CIM depende da aprobación dos Estatutos pola maioría absoluta das asembleas dos municipios integrantes, polo que constitúe un feito notábel a celeridade con que foron postas en funcionamento as Comunidades Intermunicipais en todo o Continente.

As CIM dispoñen dun consello executivo constituído por todos os Presidentes de Cámara da unidade territorial, que elixen entre eles a un presidente e dous vicepresidentes, e a un órgano deliberativo, a asemblea intermunicipal, con de tres a nove representantes electos de forma proporcional nas asembleas municipais, de acordo co número de electores dos municipios, reflectindo o equilibrio político rexional.

As CIM teñen por funcións esenciais:

- Desenvolver unha estratexia de desenvolvemento integrando toda a área de influencia, asegurando a competitividade e a atracción do territorio e a complementariedade entre os municipios;
- Asumir su parte co Goberno e outras estruturas nacionais na definición das políticas públicas con impacto no seu territorio;
- Xestionar, con base en planos de desenvolvemento, parte significativa dos Programas Operacionais Rexionais do QREN e outros programas de desenvolvemento rexional;
- Articular os investimentos municipais con impacto supramunicipal.

Existen actualmente en Portugal 23 Comunidades Intermunicipais, dúas áreas metropolitanas e varias decenas de asociacións de municipios de fins espe-

cíficos, as cales son responsábeis da xestión de infraestruturas e servizos públicos, con particular incidencia na recollida e tratamento de residuos domésticos urbanos, o abastecemento de auga e o saneamento básico, a xestión de programas de desenvolvemento local, a promoción e animación turística, a xestión conxunta de áreas industriais, a participación (só no caso de empresas intermunicipais) na produción de enerxías renovábeis (hídrica e eólica), a animación cultural, etc.

Recentemente, no ámbito da política de cidades Polis XXI, xurdiu en Portugal unha nova vaga de asociacións coa participación dos municipios que perseguen a creación de redes urbanas para a innovación e competitividade. Estas asociacións agrupan no seu seo non só municipios, senón tamén entidades de natureza pública ou privada como asociacións comerciais e industriais, institucións de ensino superior ou mesmo estruturas da administración central en torno a un proxecto e dunha estratexia de desenvolvemento coherente para o territorio considerado. As asociacións creadas abranguen concellos e cidades limítrofes, como é o caso do Douro Alliance (Vila Real, Peso da Régua e Lamego) e do Quadrilátero (Braga, Guimarães, Barcelos e Vila Nova de Famalicão) ou illadas, pero agrupadas en torno a un proxecto temático como é o caso do EcoCitras (Chaves, Valpaços, Mirandela, Macedo de Cabaleiros, Bragança e Miranda do Douro). A natureza dos proxectos desenvolvidos por estas asociacións é moi diversa: creación de polos tecnolóxicos, promoción turística, creación de novos servizos e produtos, difusión de boas prácticas en materia de sustentabilidade, programas de eficiencia enerxética, xestión conxunta de equipamentos e servizos, etc.

4. REFLEXIÓNS XURÍDICAS SOBRE O ASOCIACIONISMO DE CONCELLOS EN ESPAÑA E GALICIA

No noso país a práctica asociativa local centrouse de forma primordial na constitución de “asociacións voluntarias de carácter ou natureza prestacional” (nomeadamente mancomunidades), coa finalidade legal da “execución en común de obras e servizos determinados da súa competencia” (artigo 44.1 LBRL). Uns entes que, xa que logo, son verdadeiras entidades locais, e en consecuencia “Administracións públicas”, como devén do artigo 3.2 da LBRL. Os consorcios, a outra fórmula que presenta posibilidades teóricas de certo éxito para unha mellor prestación dos servizos, non foi utilizada até agora profusamente en Galicia, malia a súa estimabel falta de rixidez.

Ambas e dúas fórmulas resultan aínda aproveitabeis en certa medida, mais deberían seren completadas, porque en termos xerais cabe falar de “fracaso dos

modelos cooperativos e funcionais de natureza horizontal” (Ferreira, 2008: 57)⁸. Trátase de incorporar e institucionalizar con outros procedementos tamén flexibeis e libres de condicionamentos herdados dun pasado que propende a considerar a actual organización como “unha especie de ordenación providencial coa que necesariamente temos que convivir” (Sosa Wagner, 2009: 93)⁹. Outro tabú co que habería que rematar.

A continuación faise unha análise xurídica dos diferentes elementos que comportan as asociacións voluntarias de concellos, a xeito de base xurídica para os Gobernos e Administracións locais que desexen camiñar cara a esta fórmula; en especial:

1. Conveniencia.
2. Variedade e posibilidades legais.
3. Finalidade.
4. Organización e medios operativos.
5. Natureza.

1. Conveniencia

Parece chegado o momento de, sen desbotaren estas experiencias e instrumentos, profundizar na posta en marcha doutras “vías asociativas” locais, capaces de engadir novas ideas e novos procedementos de actuación para a revitalización e desenvolvemento municipal.

Esto requirirá cuestionar, ou cando menos flexibilizar, o tratamento dalgún tabú “clásico” antes apuntado: a continuidade “física” do territorio como exigencia case ineluctabel para calquera entidade local; as competencias “exclusivas ou excluíntes” como dogma de funcionamento; a drástica separación entre o público e o privado, que impide ou dificulta a posta en marcha de experiencias de iniciativa mixta ou de “partenarios” (“parceirados”) público-privados, tan usuais no ámbito xurídico europeo...

---

⁸ Ferreira Fernández, J. (2008). “Éxitos e fracasos da cooperación supramunicipal en Galicia”, en Lago, S. e Vaquero, A. (Coords.). *Presente e futuro do municipalismo galego*, Santiago de Compostela: EGAP-Xunta de Galicia, pp. 47-60.

⁹ Sosa Wagner, F. (2009). “Creación, fusión y supresión de municipios. El ejemplo alemán y la necesidad de un nuevo mapa municipal en el marco de las competencias de la Comunidades Autónomas”, en R. Rodríguez González (Dir.). *Reformar la Administración territorial. Municipios eficientes y viables*, Oleiros-A Coruña: Netbiblo, pp. 69-95.

2. Variedade e posibilidades legais

A Disposición Adicional 5ª da LBRL abre a vía dun amplo asociacionismo local non prestacional, se ben parece limitalo “prima facie” a asociacións con fins comúns xenéricos dos concellos concernidos (“para a protección e promoción dos seus intereses comúns”) e con ámbito “estatal ou autonómico”, pero xeralizadas a todo o territorio, isto é, comprensivas de todos os concellos (“catch all structure”). Porén, non aparece explícita a vocación legal de promover outro tipo de asociacionismo, parcial, estratificado ou sectorializado por características ou singularidades compartidas polos entes locais aspirantes a se asociar.

Esta tendencia da LBRL foi seguida tamén pola Lei 57/2003, do 16 de decembro, de Medidas para a Modernización do Goberno Local, que mantén aquela inconcreción. Si, en troques, engade á LBRL unha Disposición Adicional 13ª nova.

Esta nova Disposición favorece a participación no proceso de elaboración das políticas comunitarias que afecten directamente ás corporacións locais. Porén, esta participación limítase á asociación de ámbito estatal máis representativa, ficando excluídas as demais. Certo é que tal disposición parece máis ben a unha “proposición non de lei”, xa que tal como ven redactada (“o Goberno adoptará as medidas necesarias...”) ten escaso valor xuridicamente vinculante.

Sexa como for, cómpre afirmar que tal limitación resulta impensabel e inadmisibel na realidade actual, na que se advirte a existencia en todo o Estado español dun vizoso conxunto de asociacións locais do máis diverso ámbito territorial (estatal, autonómico, supramunicipal); cun número elevado ou curto de concellos, segundo os casos, e con múltiples obxectivos ou finalidades, xerais e sectoriais: asociacións “xeneralistas” e asociacións “sectoriais”.

Sen dúbida, as máis coñecidas asociacións locais de natureza non prestacional son a FEMP, no ámbito estatal, e a FEGAMP, no ámbito galego. E habería que citar tamén, polo seu ámbito xeral, comprensivo de todo o Estado, a “Asociación de Municipios Rurais” e a “Federación de Municipios Menores”. Pero, amais destas, hai dúcias e dúcias de asociacións de entidades locais espalladas por todo o territorio do Estado, e mesmo tamén algunha en Galicia, que agrupan a varios concellos polos máis variados motivos: “Asociación Regional de Municipios Mineros”, “Asociación de Municipios para la Promoción Económica del Entorno de Garoña”, “Asociación de Municipios del Embalse de Rialp”, “Asociación de Municipios de la Raya Seca”, “Asociación Pacense de Municipios de Agricultura de Montaña”, “Asociación para el

Desarrollo Rural de los Ayuntamientos de Ourense, Coles e A Peroxa”, etc.) e, como se ve, co máis variado e distinto ámbito territorial. Son estas asociacións de reducida proxección teritorial as que máis interesan para os efectos deste estudo.

3. Finalidade

Estas asociacións, constituídas ou que se constitúan ao abeiro da referida Disposición Adicional 5ª da LBRL, asumen una finalidade moi diferente da propia das “mancomunidades”. Non lles corresponde a prestación directa de servizos públicos aos cidadáns nin a execución de obras públicas, senón “a protección e defensa dos intereses comúns” dos concellos asociados. Trátase, en consecuencia, dunha finalidade representativa, que se manifesta en actividades moi diversas (sen ánimo exhaustivo ningún):

- a) Defensa, protección e promoción de intereses das entidades locais asociadas, e extensivamente da súa poboación;
- b) actividades de cooperación e colaboración interinstitucional e interadministrativa para a planificación e execución de políticas e programas nos concellos concernidos;
- c) dinamización de recursos endóxenos para o desenvolvemento local;
- d) creación de economías de escala;
- e) prestación aos propios concellos asociados de todo tipo de servizos: formación, información, divulgación, asesoramento, etc., coas conseguintes vantaxes de axilidade e economicidade;
- f) atracción á zona abranguida do interese e as axudas e subvencións dos diversos poderes públicos, territoriais ou non,
- g) proporcionar estruturas de participación para unha implicación proactiva dos axentes sociais nos obxectivos de mellora municipal...

Cómpre salientar que esta función representativa é moi precisa e concreta. A Asociación representa exclusivamente aos concellos, que son os seus impulsores e protagonistas, de acordo coa máis correcta doutrina da representación. Xa que logo, a Asociación non representa de forma directa aos veciños dos concellos asociados, senón ás entidades locais como entes públicos territoriais.

Porén, é obvio que si se da unha conexión directa cos intereses de sectores máis ou menos amplos da sociedade civil e, xustamente por iso, trátase de im-

plicar tamén ás forzas cidadáns nun proceso de anovada ilusión colectiva: “vivir e crear xuntos” por riba dos determinismos administrativos e económicos.

4. Organización e medios operativos

Como derivación ou manifestación positiva do dereito de asociación, e para acadar con eficacia tales obxectivos, estas entidades poden establecer libremente a súa propia organización. Con certeza, a potestade de autoorganización forma parte do contido esencial de dito dereito de asociación, e dentro dela é parte substancial o documento estatutario.

Asemade, estas asociacións poden, por suposto, celebrar, no ámbito propio das súas funcións, convenios coas distintas Administracións públicas (Disposición Adicional 5ª, parágrafo 3, da LBRL; engadido pola Lei 11/1999, do 21 de abril).

Esta capacidade destas Asociacións para celebrar convenios coas diversas Administracións públicas, que se discutiu en principio, á vista do artigo 3.1.d) da derogada Lei de Contratos das Administracións Públicas de 1995 (dado o carácter de entidades de carácter privado que a aquela altura se atribuíu a estas asociacións), hoxe en día non presenta dúbida ningunha.

É obvio que estes convenios non poden ter por obxecto directo a prestación de servizos ou a execución de obras competencia das entidades locais. Pero isto non impide que as Asociacións “asuman responsabilidades que incidan na prestación daquelas actividades, tales como as de asesoramento e apoio técnico e xurídico, formación, información, intercambio de experiencias ou negociación e mediación con outras Administracións públicas, nomeadamente para o deseño, a planificación e a programación de carácter global ou de conxunto; materias estas -e outras de índole semellante- que si poden ser obxecto de convenio con ditas Administracións, sempre que se respecte o ámbito competencial propio dos seus membros” (Rodríguez Álvarez, 2002: 89).

Estas Asociacións non prestacionais poden asemade asinar contratos, estando para estes efectos, como parte que son do sector público, suxeitas á Lei 30/2007, do 30 de outubro, de Contratos do Sector Público (artigo 3.1.i).

Poden asemade estas Asociacións constituír ou participar en sociedades destinadas a prestar servizos aos concellos asociados.

Porén, ao non seren Administracións públicas, estas asociacións non son titulares dalgunhas potestades públicas típicas (reglamentaria, expropiatoria,

etc.) nin lles corresponde, como se dixo supra, realizar nin prestar directamente servizos aos cidadáns.

En realidade, non poden baixo concepto ningún subrogarse ou invadir competencias propias dos concellos asociados. Estas competencias, traducidas en actividades prestacionais, pertencen exclusivamente ás entidades locais, que deberán seguir exercéndoas de forma exclusiva, baixo calquera das modalidades de xestión previstas polo ordenamento xurídico.

Para alén diso, estes principios impiden asemade que os entes locais asociados poidan delegar na Asociación o exercicio de competencias, sen prexuízo do soporte que o ente asociativo poida proporcionar á actividade dos concellos. E, por suposto, os actos, acordos ou pactos da Asociación non poderán en caso ningún vincular os actos e acordos dos órganos dos concellos que se integren nela, porque iso desvirtuaría a orde democrática representativa.

Salvados estes límites, o evoluir normativo destas asociacións revela como, paseniñamente, e na liña dos artigos 117 LBRL e 5.8 da LRX-PAC, foron recibindo máis atribucións legais e capacidade de participación en órganos de cooperación e mesmo de nomeamento dos membros destes órganos, como ocorre, por exemplo, co artigo 8 do R.D. 3489/2000, de 29 de decembro (Comisiones Provinciais de Colaboración do Estado coas Corporacións Locais); ou co artigo 31.1 da L.O. 8/1985, do 3 de Xullo, do Dereito á Educación, artigo procedente da modificación operada pola L.O. 10/1999, do 21 de abril; ou, finalmente, coa Disposición Final 4ª da Lei 48/2002 e co artigo 5 do R.D. Legislativo 1/2004, ambas normas referidas ao Catastro Inmobiliario (Almeida Cerrada, 2005: 187).

5. Natureza

As Asociacións non prestacionais de concellos teñen personalidade xurídica de seu e plena capacidade para o cumprimento dos seus fins e para o desenvolvemento das súas funcións e actividades. Configúranse basicamente como un instrumento para a planificación e execución de políticas, programas e accións concretas entre os concellos que a compoñen, na procura do fomento de sinerxías e complementariedades que, coa adecuada participación dos axentes sociais, permitan un maior desenvolvemento integral e unha xestión máis eficaz e eficiente dos servizos públicos municipais.

Fronte á tendencia inicial a consideralas “asociacións privadas”, da que se fai mención supra, hoxe en día está clara a súa cualificación como “asociacións especiais de dereito público”. Isto parece o máis correcto por varias razóns:

a) Sen dúbida, trátase de Asociacións de carácter público.

Nos primeiros momentos tras da publicación da LODA sostívose por moitos que o exercicio do dereito de asociación por entidades públicas entre si (artigo 2.6) daba lugar a aparición de entes asociativos con personalidade xurídico-privada, suxeitos na súa actuación ás mesmas normas e regras que as que deben respectar outras asociacións formadas por particulares. Entendíase que a natureza xurídico-pública dos seus membros non transformaba a asociación en persoa xurídico-pública e que, por esta razón, non tiña potestades administrativas (González Pérez-Fernández Farreres, 2002: 133)¹⁰.

Mais é evidente que non todos os entes públicos dispoñen dun elenco completo de potestades. E se os concellos poden asociarse, do exercicio deste dereito e conseguinte creación da asociación xurde, cando menos, a potestade de autoorganización, que forma parte inseparable do dereito que se exercita, tal como confirma reiterada doutrina do TC.

Pero é que ademais concorren outras varias razóns (a parte das de orde estritamente normativa, como por exemplo a LCSC de 2007, que as considera integradas no sector público), que avalan a consideración como entidades de dereito público:

- A súa creación está prevista en normas de dereito público (CEAL, LBRL).
- Veñen integradas por entes locais (entidades públicas territoriais), sen prexuízo de dinamizar e interactuar cos axentes sociais de carácter privado. A LODE non impide que os concellos se poidan asociar tamén con “particulares”, esixindo neste caso que o fagan “en igualdade de condicións” con estes, para evitar unha “posición de dominio” no funcionamento da asociación (artigo 2.6). Mais non é este o caso de que aquí se trata: falamos exclusivamente de asociacións de concellos “entre si”, e para este tipo de asociacións a LODE non condiciona o exercicio do dereito a ningún requisito singular.
- Os seus fins -quer se trate de asociacións xeneralistas, quer sectoriais- son sempre fins públicos que, ademais, se proxectan con habitualidade a outros entes públicos territoriais “superiores”.

¹⁰ González Pérez e Fernández Farreres (2002). *Derecho de Asociación. Comentarios a la Ley Orgánica 1/2002, de 22 de marzo*, Madrid: Civitas.

- As súas actividades son nomeadamente de colaboración interinstitucional e interadministrativa, e teñen capacidade para asinar acordos, contratos e convenios coas diversas Administracións públicas.
- E, por último, non se podería nunca en puridade identificar o pacto asociativo cun contrato civil; estamos ante cousa distinta: o acto de integración -di o TC- non é un contrato en sentido estrito, ao que se lle poida aplicar o artigo 1256 do Código Civil: “a Asociación crea non só un vínculo xurídico entre os socios, senón tamén unha solidariedade moral baseada na confianza recíproca e na adhesión aos fins asociativos” (STC 218/1988, do 22 de novembro).

b) En segundo lugar, trátase de Asociacións especiais, xa que están formadas exclusivamente por entidades locais, sen que poidan seren membros de pleno dereito outro tipo de organismos, nin mancomunidades ou consorcios, nin tampouco sociedades mercantís. Xustamente esta especialidade é a que determina unha aplicación meramente supletoria da lexislación xeral de asociacións (LODA). Isto non empece á capacidade de asinar convenios con outras entidades locais, incluídas as mancomunidades de servizos.

c) E trátase, por último, en plena coherencia co expresado, de Asociacións suxeitas substancialmente ao Dereito público.

Certo é que existe, como ven de dicirse, unha remisión supletoria á lexislación estatal de asociacións; mais é unha remisión tan só instrumental, como se revela da propia Disposición Adicional 5ª da LBRL (aplicarase a lexislación do Estado en materia de asociacións “en defecto de lexislación específica”).

Aínda así, cómpre advertir que existe unha práctica renuncia por parte do Dereito administrativo, tanto estatal como autonómico, a regular polo miúdo estas asociacións, limitándose polo xeral as súas prescricións, agás Cataluña, a normar sobre o acceso ao correspondente rexistro administrativo, cuestión dende logo importante (por exemplo para os efectos de concretar o concepto legal indeterminado de “asociación máis representativa”, tan frecuente na normativa local), pero non a única de relevancia.

A Lei 57/2003 (LMGL) introduciu algunha disposición nova sobre estas asociacións, tanto, como se dixo supra, para favorecer a súa participación en determinados procedementos administrativos, mesmo electivos, como para facilitar o seu funcionamento. Neste último sentido é significativa a adición á tantas veces referida Disposición Adicional 5ª da LBRL dun novo parágrafo

polo que se exceptúa a estas asociacións da obriga (contida no artigo 11.3 da LODA) de que a súa asemblea xeral se reúna cando menos unha vez ao ano. Unha excepción que ten evidente xustificación económica, pero que afecta sobranceiramente ás asociacións que contan cun elevado número de membros, non ás que neste documento se refire.

Sexa como for, a escaseza de normativa administrativa sobre estas entidades non esvae a clara natureza de “asociacións de dereito público” que cómpre a estas entidades.

d) Cómpre, finalmente, salientar que estas Asociacións, de reuniren os requisitos do artigo 32 da LODE, poden ser declaradas “de utilidade pública” (de feito, a FEMP e algunhas Asociacións de ámbito autonómico xa o foron), accedendo así a exencións e beneficios fiscais, beneficios económicos e asistencia xurídica gratuíta (artigos 33 da LODE e 2 da Lei 1/1996, de 10 de xaneiro, de asistencia xurídica gratuíta).

5. CONCLUSIÓNS: A NECESIDADE DUNHA XESTIÓN INNOVADORA NOS CONCELLOS

Os estudos sobre a organización do goberno e as estruturas administrativas semellan ser o “parente pobre” das análises estratéxicas no eido público. Poucos se atreven cos datos que falan das oportunidades, ameazas, debilidades e fortalezas das organizacións, do seu interior, da “caixa negra” que produce os servizos e xestiona a representación e participación da cidadanía; e moito menos das locais, cunha endémica falta de recursos de persoal e tecnolóxicos (por falar tan só de dúas dimensións básicas da xestión pública local), que aínda dificultan máis os estudos.

Nembergantes, somos da opinión de que hai que abordar con responsabilidade, rigor e respecto os modelos de organización local. Non só iso, é que se non se fai así no proceso de análise estratéxico e se deixa fora do estudo a “tecnoustrutura”, o “orgware”, os departamentos e o persoal, en definitiva, estamos a crear un “xigante con pes de lama”, que ademais non será quen de camiñar nin por todo tipo de terreos (gobernanza multinivel), nin por moito tempo (baixa institucionalización).

A recomendación inicial para o estudo de Galicia Interior, como alianza estratéxica dos Concellos de Monforte de Lemos, Sarria e O Barco de Valdeorras, para os seus gobernos con forte peso territorial (cabeceiras de comarcas) e institucional (presentes en redes de diverso tipo e condición), non pode ser máis

que aprendamos do Eixo Atlántico. O exemplo pódese tirar dunha asociación transfronteiriza de Concellos que no ano 1993 fixo os primeiros estudos sobre o tecido urbano da Eurorrexión, e que tres lustros despois foi capaz de situarse como centro da trama urbana en Galicia e Norte de Portugal, por riba doutras institucións con máis tradición, recursos e peso político e administrativo. Pero tamén a través de experiencias máis recentes, próximas no territorio e comúns a algún dos Concellos que forman parte da Axenda Estratéxica Galicia Interior. É o caso do Concello de Monforte de Lemos, como impulsor e participante na outra rede de referencia para o asociacionismo local galego, como é Galicia Central.

O obxectivo fundamental desta dimensión ou eixo de Administración e Xestión Pública Local, pasa, necesariamente, polo que nos chamamos “innovación administrativa”, centrada nunha xestión pública local adicada a crear valor institucional, propoñendo a consolidación da idea de Galicia Interior como unha asociación voluntaria de concellos co obxectivo de actuar como motor de coñecemento dos Concellos de Monforte de Lemos, Sarria e O Barco de Valdeorras. Pero que sería a “innovación administrativa”, algún autor (Longo, 2007: 1-14)¹¹, a define como:

“Entendemos por tal [innovación] la producción de cambios en los contenidos, estructuras o modos de hacer de las AAPP, capaces de crear, en forma significativa, valor público, en el sentido que cobra esta expresión en la obra, ya clásica, de Moore (1995)”.

É por iso que a primeira recomendación de contexto que facemos no marco da Axenda Estratéxica de Galicia Interior, ten que ver coa xestión e organización dos recursos de información dos Concellos de Monforte, O Barco e Sarria.

A razón é simples, porque somos coñecedores de que a análise dos datos que están relacionados coa organización do goberno local e a súa estrutura administrativa son sempre de fácil acceso, pero de difícil xestión.

As secretarías, os departamentos de administración xeral, réxime interior, recursos humanos ou similares, son unidades de xestión dedicadas á organización da información básica necesaria para que poidan ser executadas as competencias recollidas no réxime local (Bascuas Jardón e Varela Álvarez, 2003: 35-56¹²).

¹¹ Ver Longo, F. (2007). “Innovación en los servicios públicos: por qué, para qué y cómo”, en *XII Congreso Internacional del CLAD sobre la Reforma del Estado y de la Administración Pública* (Sto. Domingo, Rep. Dominicana), 30 oct. - 2 nov. 2007, pp. 1-14.

¹² Ver Bascuas Jardón, X.C. e Varela Álvarez, E.J. (2003). “A xestión municipal galega”, en *Revista Galega de Ciencias Sociais*, N° 2: 35-56.

Non existe, pois, unha estrutura de xestión da información básica sobre a organización local, nin moito menos, a información orientada a crear valor, a tomar decisións estratéxicas sobre políticas públicas. En definitiva, existe información, pero non coñecemento.

Isto é así na maior parte dos Concellos de Interior, sen distinción de “color” político, tamaño de goberno e administración, carácter urbano-rural, ubicación xeográfica (interior-costa), ou perfil de especialización socioeconómica do municipio (Ferraz Esteves de Araújo e Varela Álvarez, 2009¹³). E os Concellos que forman parte da alianza Galicia Interior se inclúen neste patrón de xestión.

Isto non quere dicir que os Concellos de Monforte de Lemos, O Barco de Valdeorras e Sarria, non teñan os seus propios servizos de xestión da información local. O reto está en organizalos dun xeito consensuado, institucionalizado (Galicia Interior), sostible no tempo (organización), e con obxectivos claros e coñecidos por todos os interesados (os políticos e os técnicos locais).

Do que se trataría, co gallo da alianza asinada entre os tres Concellos, é de reforzar os vínculos locais, centrando así os esforzos na organización dun sistema común de xestión dos seus intereses. Desta forma, o que é unha clara febleza, pode tornarse nunha fortaleza na medida en que os responsables políticos locais así o acorden.

---

¹³ Ver Ferraz Estevez de Araújo, J.F. e Varela Álvarez, E.J. (2009). *La Modernización Administrativa y la Gobernanza en los Concellos del Eixo Atlántico do Noroeste Peninsular*, Vigo: Eixo Atlántico do Noroeste Peninsular.

PARTE II. FACILITADORES E BARREIRAS

A estrutura a seguir neste apartado ten carácter de sínteses do conxunto de obxectivos, liñas e accións que serán desenvolvidos polo miúdo na parte III do presente documento.

Deste xeito, contemplamos un cadro que segue parcialmente a metodoloxía estratéxica DAFO (debilidades, ameazas, fortalezas e oportunidades), no cal aparecen dun xeito claro os elementos facilitadores e barreiras que se corresponden cos tres Eixos da análise, orientados a desenvolver unha estratexia sostible de institucionalización e xestión para os Concellos de Galicia Interior.

No cadro de resumo de accións, aparecen as mencionadas liñas sintetizadas, o que tenta facilitar unha visión rápida do documento que presenta o equipo do Servizo de Estudos do Eixo Atlántico.

ANÁLISE DAFO GALICIA INTERIOR	
EIXO ESTRATÉXICO I - ADMINISTRACIÓN E XESTIÓN PÚBLICA LOCAL	
FACILITADORES	BARREIRAS
<p>Compromiso político similar no desenvolvemento de Galicia Interior; dinamismo e imaxinación dos electos locais; mínima estrutura burocrática; consolidación da integración formal (xurídica) dos Concellos nunha asociación voluntaria de concellos (como no caso de Galicia Central).</p> <p>Capacidade de conexión da Asociación a redes públicas, privadas e mixtas, explotando o parceirado público-privado, e a gobernanza multinivel na Eurorrexión Galicia-Norte de Portugal.</p> <p>Posibilidade de obtención de fondos comunitarios que inciden sobre o reforzo institucional e a gobernanza para financiamento das accións e proxectos da alianza.</p>	<p>Discontinuidade territorial na alianza; inexistente estrutura de xestión pública.</p> <p>Marco institucional do poder local galego feble (Estatuto de Autonomía de Galicia); falta dunha visión estratéxica do asociacionismo local no conxunto territorial e socioeconómico de Galicia.</p> <p>Nulo coñecemento de Galicia Interior en cada uno dos Concellos (actores privados e asociativos); escasa aposta pola modernización e a gobernanza local como factor de desenvolvemento institucional e organizativo.</p>

EIXO ESTRATÉGICO II - TERRITORIO E SUSTENTABILIDADE	
FACILITADORES	BARREIRAS
<p>Medio natural con notable calidade ambiental. LICs, ZEPAs e outros espazos de interese nos concellos asociados e nos límites. Existencia e variabilidade dos recursos naturais. Superficie catalogada como espazos naturais. Un ZEPVN nos concellos asociados. Parques Naturais e outros espazos en concellos lindeiros. Zonas fluviais protexidas mediante figuras de patrimonio natural (LICs e ZEPAs).</p> <p>Potencialidade para o desenvolvemento da produción ecolóxica e do acollemento ás medidas agroambientais. Actividade agraria compatible cos espazos naturais protexidos e a protección da fauna e da flora, pola existencia de ecosistemas ligados a esa actividade. Importantes valores locais para o turismo cultural e de natureza.</p> <p>Concellos con Axenda 21 implantada (Monforte) ou en proceso de implantación (O Barco e Sarria) o que trairá nun futuro próximo un efecto positivo nas condicións ambientais e de sostibilidade deste territorio. Un dos concellos designado núcleo de sostibilidade.</p> <p>Potencialidade para o desenvolvemento de enerxías renovables Viabilidade de implantación de parques eólicos singulares con posibilidade de autofinanciamento do consumo eléctrico e rendibilización. Aptitude para o desenvolvemento de enerxía solar en O Barco e Monforte.</p> <p>PXOM concluído en O Barco e en elaboración en Sarria e Monforte o que facilitará o intercambio de información técnica sobre o planeamento e a xestión do territorio e permitirá a compatibilización das diferentes estratexias e intervencións.</p> <p>Oportunidade de relación entre sector da lousa e plataforma loxística. Previsión de planeamento e execución de novos parques empresariais: plataforma loxística en Monforte, novo polígono industrial en Sarria (SEPES) e no Barbo (CEDIE). Existencia de ferrocarril nos tres concellos.</p>	<p>Reducida superficie vinculada a compromisos agroambientais e ausencia de planes de xestión e ordenación dos usos nos LICs implicados. Falta de respecto e sensibilidade social pola natureza e a paisaxe e sobre a importancia dos sistemas fluviais.</p> <p>Ineficiencia na acción de mellora ambiental dos sistemas fluviais derivados de problemas de descoordinación institucional entre concellos, Deputacións, Xunta de Galicia e Confederación Hidrográfica.</p> <p>Contaminación orixinada polas prácticas agrarias. Ausencia de saneamento integral das augas residuais que provoca vertidos aos sistemas fluviais. Ineficiente sistema extractivo no sector da lousa. Alta porcentaxe (> 90 %) de lousa depositado nas entulleiras, especialmente na comarca de Valdeorras.</p> <p>Incremento da dispersión dos asentamentos e falta de percepción das súas consecuencias ambientais e económicas, constituíndo unha limitación severa para a sostibilidade do desenvolvemento.</p> <p>Presión urbana sobre as terras agrícolas. Cambios nos usos do solo e expectativas de urbanización. Abandono de terras por falta de relevo xeracional que reduce a produtividade do territorio e incrementa a incapacidade para introducir prácticas sostibles na agrogandeiría.</p> <p>Desequilibrio entre as calidades de vida das zonas rurais e urbanas, marcado pola ausencia de servizos en núcleos secundarios e de servizos de transporte público regular e axustada ás características da procura nas áreas rurais de baixa densidade.</p> <p>Elevado consumo enerxético per cápita e debilidade ante escenarios de posibles incrementos nas tarifas enerxéticas.</p>

EIXO ESTRATÉXICO III - PROMOCIÓN ECONÓMICA E TURISMO	
FACILITADORES	BARREIRAS
<p>Localización estratéxica do territorio GI e de cada un dos concellos. Capitalidade comarcal e recoñecemento de liderado territorial dos tres concellos. Potencialidade dinamizadora de novas infraestruturas en período de consolidación (Porto seco, Ave, autovías).</p> <p>Conformación de masa crítica a través da agrupación de municipios capitais de comarcas que polarizan os territorios dos concellos limítrofes. Crecemento urbano e concentración poboacional urbana nas capitais de comarca. Relativa distancia ós núcleos urbanos importantes que favorece a existencia ou pervivencia do mercado local.</p> <p>Presenza de empresas con potencial de I+d+i (O Barco e Monforte). Empresas do sector hidroeléctrico. Implantación de novos Ciclos Formativos de Formación Profesional.</p> <p>Promoción en rede da Axenda Local Dixital como factor de modernización.</p> <p>Imaxe de marca de calidade asociada a produtos vitivinícolas e potencialidade da eco-industria asociada a produtos de calidade e ecolóxicos: viño, horta, carne e lácteos e forestal con especial importancia da castaña no Barco.</p> <p>Territorio con posibilidades de novas actividades produtivas especialmente de aproveitamento do monte mediante a implantación de sistemas de certificación forestal.</p> <p>Recursos naturais e patrimonio histórico e cultural. Potencialidade turística do rural polas características naturais e culturais do territorio. Situación xeográfica nos Camiños de Santiago: camiño francés e camiño de inverno. Espazos situados na zona rural con facilidades para obter financiamento europeo de proxectos turísticos.</p>	<p>Distancia xeográfica dos tres concellos, falta de comprensión da dimensión territorial de GI por parte dos concellos veciños, falta de compromiso dos actores sociais e eventuais receos por parte das administracións públicas (Deputacións, Fundacións comarcais...), solapamento con outras accións emprendidas por outros entes e organismos públicos.</p> <p>Envellecemento e diminución continuada da poboación. Perda acusada de poboación nos territorios comarcais respectivos.</p> <p>Falta de asociacionismo empresarial ou atomización do mesmo. Ausencia de cultura emprendedora e innovadora. Pouca presenza de empresas en ámbitos tecnolóxicos e baixa implantación das Tic's. Falta de chan industrial, especialmente en Sarria.</p> <p>Falta de formación e cualificación profesional da forza laboral e do empresariado, especialmente no sector primario e terciario, e desaxuste da oferta educativa coa demanda potencial dun novo tecido industrial.</p> <p>Excesiva dependencia do sector servizos e no caso do Barco de Valdeorras das explotacións da lousa. Sector lácteo en proceso de desplome. Economía somerxida e infraemprego. Tamaño reducido das explotacións agrarias en especial no subsector do viño.</p> <p>Insuficiente renovación e modernización dos pequenos comercios cuxa supervivencia está cada vez máis ameazada pola concurrencia de novas fórmulas comerciais e de outros centros urbanos. Competencia dos centros comerciais das cidades veciñas con especial incidencia de Ponferrada no Barco de Valdeorras. Falta de accesibilidade e aparcadoiros nos núcleos urbanos.</p> <p>Escasa importancia da actividade turística no conxunto do sistema produtivo local, oferta turística escasamente coordinada entre os sectores privado e público e falta de visibilidade da zona como destino turístico para os mercados emisores.</p>

CADRO RESUMEN ACCIÓNS		
EIXO ESTRATÉXICO	LIÑAS DE ACCIÓN	ACTUACIÓNS OPERACIONAIS
EIXO ESTRATÉXICO DE ADMINISTRACIÓN E XESTIÓN PÚBLICA LOCAL	Creación da identidade de Galicia Interior: Estatutos, Misión e Marca.	Desenvolver un programa de comunicación sobre a misión e marca da alianza Galicia Interior.
	Creación do gabinete de asesoramento sobre innovación de Galicia Interior.	Desenvolver unha unidade de xestión da información e o coñecemento que sirva para apoiar os procesos de mellora continua dos Concellos de Galicia Interior. Elaborar un diagnóstico de necesidades formativas que de lugar a un programa de formación específico para cada un dos Concellos, con materias comúns para os tres.
	Xestión das Alianzas para a Boa Gobernanza: Carta de Compromiso dos Servizos Públicos.	Deseñar un mapa de competencias propias e “impropias” de cada un dos Concellos. Deseñar un catálogo de servizos común aos tres Concellos. Elaboración dunha Carta de Servizos e un Código de Boas Prácticas para Galicia Interior. Deseñar un protocolo de contratos-programa. Desenvolver un programa plurianual de proxectos compartidos: “1 Proxecto = 1 Líder”.

EIXO ESTRATÉGICO DE TERRITORIO E SUSTENTABILIDADE	<p>Camiños da auga: un territorio conectado ecoloxicamente polos sistemas fluviais.</p>	<p>Deseño coordinado e participado da política da auga.</p> <p>Implementación dun programa de mellora da calidade da auga.</p> <p>Deseño e posta en marcha dun programa de protección, restauración e posta en valor dos ecosistemas fluviais.</p>
	<p>Conectando un territorio disperso con criterios de sustentabilidade.</p>	<p>Implementación de accións piloto de planeamento e deseño sustentables en sectores de baixa densidade.</p> <p>Deseño e execución dun plan de implantación de experiencias de mobilidade sustentable.</p> <p>Posta en marcha dun programa de formación e sensibilización sobre os custos ambientais da dispersión.</p>
	<p>Sustentabilidade empresarial: Planeamento de parques empresariais sustentables.</p>	<p>Desenvolvemento dunha experiencia piloto de planeamento dun parque empresarial baseado en criterios de sustentabilidade.</p> <p>Desenvolvemento de experiencias piloto de transformación dun parque empresarial existente nun parque sustentable.</p>
	<p>Unha xestión innovadora da enerxía.</p>	<p>Creación dun observatorio enerxético Galicia Interior.</p> <p>Incremento da eficiencia enerxética mediante a elaboración de ordenanzas e estudos técnicos.</p> <p>Desenvolvemento dun programa de implantación de enerxías renovables municipais.</p> <p>Posta en marcha dun programa de educación e sensibilización ambiental sobre eficiencia enerxética.</p>
	<p>Un sistema innovador de camiños do interior.</p>	<p>Plan e mesa de apoio as infraestruturas da Galicia Interior.</p> <p>Eixo loxístico baseado no ferrocarril.</p> <p>Mellorar a eficacia da rede global e das novas tecnoloxías.</p> <p>Implantación dunha rede de equipamentos eficientes compartidos.</p>

EIXO ESTRATÉXICO DE PROMOCIÓN ECONÓMICA E TURISMO

	<p>Promovendo a iniciativa dos novos emprendedores e a innovación.</p>	<p>Creación de viveiros de empresas nas localidades de Galicia Interior.</p> <p>Feira dos novos emprendedores.</p> <p>Centro de investigación aplicada no sector agrogandeiro, vitivinícola e forestal.</p>
	<p>No camiño da sociedade do coñecemento.</p>	<p>Portal Galicia Interior.</p> <p>Aldeas tecnolóxicas.</p>
	<p>Modernizar o comercio e fidelizar clientes.</p>	<p>Carta estratéxica do urbanismo comercial.</p> <p>Creación do observatorio das actividades económicas urbanas.</p> <p>Formación do empresariado comercial.</p> <p>Directorio comercial de GI.</p> <p>Programa de axudas á modernización das instalacións comerciais.</p>
	<p>A cultura dun pobo escrita en trazos de pedras e vales.</p>	<p>Reformular, sinalizar e publicitar adecuadamente o camiño de inverno, aproveitando o xacobeo 2010, pero con proxección de futuro.</p> <p>Aproveitar a nova creación e posta en marcha do Centro de Interpretación dos Camiños en Sarriá.</p> <p>Promover unha nova estruturación de ofertas combinadas de itinerarios (romano, xacobeo, mineiro), con apoio especial ás empresas de turismo activo.</p> <p>Configurar un itinerario específico integrando enoloxía, etnografía e gastronomía.</p>
	<p>Os recursos esquecidos: etnografía inmaterial e actividades sen mercado.</p>	<p>Promover a recuperación de formas tradicionais nas explotacións de agricultura ecolóxica e integrais na oferta TER.</p> <p>Crear unha certificación de calidade específica para a castaña, dentro do concepto de agricultura ecolóxica pero con interpretación diferenciada.</p> <p>Configurar un itinerario de minas abandonadas pero con valor histórico, creando un centro de interpretación para a minería de interior.</p> <p>Crear unha mostra anual de etnografía inmaterial, con incentivos para fomentar a súa recuperación.</p>

PARTE III. EIXOS E ACCIÓNS

1. DESCRICIÓN E EXPLICACIÓN DO DOCUMENTO

Esta segunda xeración de axendas estratéxicas nace baixo o paraugas e cobertura ideolóxica do documento de referencia para a totalidade da Euro-rexión Galicia-Norte de Portugal, esta é a terceira Axenda Estratéxica do Eixo Atlántico, que no seu documento de conclusións operativas “Sete Ideas para sete Anos Decisivos”, determinou sete grandes ideas para concretar unha visión baseada en:

- I.- Un modelo territorial equilibrado.
- II.- Un sistema urbano sustentable.
- III.- Unhas cidades con maior centralidade.
- IV.- Fomento da gobernanza e do parceirado.
- V.- Aposta pola sociedade do coñecemento e da innovación.
- VI.- Un desenvolvemento durable e creador de emprego.
- VII.- Un espazo cultural común.

Este esquema podería tamén servir para unha posible discusión, como xeito de concretar a axenda xeral para o caso de Galicia Interior, pero os coordinadores do traballo propuxeron un primeiro guión estruturado en catro temas para ordenar a discusión, que foi contrastado cos axentes públicos e civís nas reunións en Monforte de Lemos e que se incorporaron como válidos na estrutura final do documento, coas salvidades de que o socioeconómico e o turístico se uniron nun aínda que manténdoo como subgrupos, e que son

- I. **Administración local e xestión.** A maioría dos concellos españois e galegos, froito da actual distribución orzamentaria dos fondos e recursos públicos, ten unhas importantes necesidades económicas e orzamentarias. Escasezas que vense hoxe incrementadas pola diminución dos ingresos orixinados a través das licencias de obras. Esta limitación orzamentaria orixina que a maioría dos concellos galegos teñan tamén limitacións de persoal (número e cualificación) e de capacidade de xestión, que se incrementa polo feito de ter que ofrecer servizos para os que non contan cas necesarias achegas financeiras (competencias impropias). Por elo, é im-

prescindible buscar fórmulas de cooperación na xestión entre as diferentes administracións, e entre os propios Concellos, co fin de tirar o máximo partido aos escasos medios existentes. Neste apartado afóndase nestas necesidades e posibilidades de cooperación intergubernamental e interadministrativa.

- II. Desenvolvemento sostible e ordenación do territorio.** Hoxe en día parece imposible non enfocar as estratexias territoriais sen ter en conta os aspectos de sostibilidade e ambientais. Neste apartado trátanse os temas de mobilidade, enerxía, xestión integral do ciclo da auga, corredoiras ambientais, planificación das infraestruturas, espazos naturais de valor ambiental, etc.
- III. Desenvolvemento socioeconómico e turismo.** No que se debe situar a Galicia Interior nunha mellor posición para sobrepoñerse á actual crise económica e preparar a medio prazo o maior desenvolvemento económico posible, e onde trátanse temas relacionados coas principais actividades económicas tanto do sector primario, industrial e de servizos, as políticas de emprego. A posición estratéxica dos Concellos estudados parece ofrecer un importante valor engadido de centralidade no noroeste peninsular como polo de desenvolvemento económico en xeral e loxístico en particular.
- a. Promoción económica.** Analizando o marco socioeconómico e dotando de cohesión as liñas de acción orientadas ao artellamento dunha misión coherente de promoción e desenvolvemento socioeconómico para o conxunto dos tres concellos de Galicia Interior.
- b. Turismo.** As actividades turísticas preséntanse coma un dos temas comúns de coincidencia e onde a cooperación entre os catro concellos parece mais directa e posible e onde pódense unir sinerxías dunha forma sinxela. Unido a isto, o feito de que no coñecido ata o momento, o turismo é unha das actividades de desenvolvemento económico máis importantes da actualidade e de futuro para estes territorios, merece a xuízo dos coordinadores tratarse dun xeito separado do resto das actividades económicas. Neste apartado fálase sobre a realidade do sector, as necesidades e as oportunidades de futuro en relación cos valores ambientais, territoriais e culturais endóxeos. Igualmente búscanse os elementos que poidan xerar identidade entre os tres Concellos para xerar un produto turístico “Galicia Interior”.

2. NOTA SOBRE A ESTRUTURA DO DOCUMENTO

Este documento sigue o esquema das axendas estratéxicas anteriores realizadas polo equipo do Servizo de Estudos e pretende sintetizar as conclusións e a proposta do equipo de traballo para tentar crear unha estratexia de consolidación dos Concellos que buscan aliarse entorno á idea de Galicia Interior, que desenvolvemos baixo a seguinte estrutura:

- **Na primeira parte** do documento elabórase coma unha reflexión xerénica sobre o concepto da Cooperación Voluntaria entre Concellos e a aplicación ao caso de Galicia Interior.
- **A segunda parte** de este traballo tratou de analizar, cun modelo similar a un SWOT ou DAFO (barreiras e facilitadores), os concellos que forman parte de Galicia Interior dun xeito sectorial, isto é facendo dita análise desde as ópticas do Territorio e Medio Ambiente. Aspectos de sostibilidade, a poboación, as infraestruturas básicas, as actividades económicas e a organización administrativa, para logo rematar cunha síntese de todas elas.
- **A terceira parte** do documento iníciase precisamente coa identificación deses Eixos e coa súa explicación en Medidas, Liñas de Acción e Actuacións. Esta é a parte mais substantiva do documento, que merecerá maior reflexión, pois corresponde ao contido operacional para a estratexia de creación e consolidación desta nova realidade territorial.

Eixo
Accións (liñas)
E para cada acción se explica
Visión dos axentes sociais e políticos
Actuacións operacionais (as accións concretas)
Relación con outras actuacións operativas
Viabilidade e prioridade / Exemplos (<i>benchmarking</i>)
Fontes de financiamento

- **A parte final** contén as recomendacións de natureza institucional acerca das grandes prioridades de aposta para a Galicia Interior, a través dos proxectos acordados polos representantes políticos no derradeiro encontro de conclusións; o obxectivo é desenvolvelos ao longo do 2010

e en diante. Engádesse, como cadro-resumo, unha matriz de relación entre as numerosas actuacións operacionais e liñas de acción seleccionadas polo equipo do Servizo de Estudos, co fin de que sexa comprensible a relación e coherencia entre elas.

EIXO 1. ADMINISTRACIÓN PÚBLICA E XESTIÓN INNOVADORA

1.1. INTRODUCCIÓN AO EIXO ADMINISTRACIÓN PÚBLICA E XESTIÓN INNOVADORA

Innovar nas organizacións públicas implica “*la producción de cambios en los contenidos, estructuras o modos de hacer de las AP, capaces de crear, en forma significativa, valor público, en el sentido que cobra esta expresión en la obra, ya clásica, de Moore (1995). Esta perspectiva asume que los conceptos de eficacia y eficiencia se hallan connotados, en el ámbito público, por atributos que derivan de las peculiaridades de los procesos de creación y evaluación del valor público, diferentes de aquellos que operan en el ámbito privado. Así, las consideraciones de calidad democrática, equidad, seguridad jurídica, inclusión social y otras que forman parte de esta peculiaridad obligan a los gestores públicos a tener en cuenta criterios de evaluación nada sencillos ni mecánicos, y vuelven, como es sabido, especialmente compleja la tarea de medir la eficacia y eficiencia de la acción pública*” (LONGO, 2007: 3, 4)¹.

Deste xeito a innovación no eido administrativo local orientaríase á creación de valor institucional, proponendo a consolidación da idea de Galicia Interior como unha asociación voluntaria de concellos co obxectivo de actuar como motor de coñecemento dos Concellos de Monforte de Lemos, Sarria e O Barco de Valdeorras.

A innovación administrativa converteríase, xa que logo, en innovación institucional, socioambiental, territorial ou económica, base para a consecución dunha estrutura de coñecemento como poderá ser considerada Galicia Interior.

---

¹ Ver LONGO, F. (2007). “Innovación en los servicios públicos: por qué, para qué y cómo”, en *XII Congreso Internacional del CLAD sobre la Reforma del Estado y de la Administración Pública* (Sto. Domingo, Rep. Dominicana), 30 oct. - 2 nov. 2007, pp. 1-14.

Éste é o reto que afrontan Monforte, Sarria e O Barco nos traballos previos da Axenda Estratéxica, nos primeiros pasos da alianza que os outorgará unha nova dimensión ao asociacionismo local para un territorio complexo, pero sempre innovador.

Sobre este primeiro eixo da Axenda Estratéxica de Galicia Interior defínense tres liñas de acción.

1.2. CARACTERÍSTICAS POLÍTICO-ADMINISTRATIVAS BÁSICAS DOS CONCELLOS DE MONFORTE DE LEMOS, SARRIA E O BARCO DE VALDEORRAS

Pero cales son as realidades político-administrativas sobre as que estamos a proxectar o noso obxectivo da innovación administrativa?

Estamos a falar de tres Concellos que teñen os seguintes datos básicos socioterritoriais, que determinan a súa organización política e administrativa:

Concello	Poboación	Territorio (km ²)	Densidade (hab/km ²)
Monforte	19.486	199,52	97,66
Sarria	13.422	184,62	72,70
O Barco	13.943	85,69	162,72

Fonte: Ferraz Estevez de Araújo e Varela Álvarez, 2009.

Diferentes estruturas territoriais e poboacionais² que condicionan a organización local, variable dependente das anteriores, as competencias e a posibilidade de financiamento e produción de servizos públicos.

A estes datos hai que engadirlle a dispersión territorial propia de Galicia, que amosa un panorama rechamante:

- 315 Concellos, 3.778 entidades colectivas, 30.088 entidades singulares, e 10.276 núcleos.

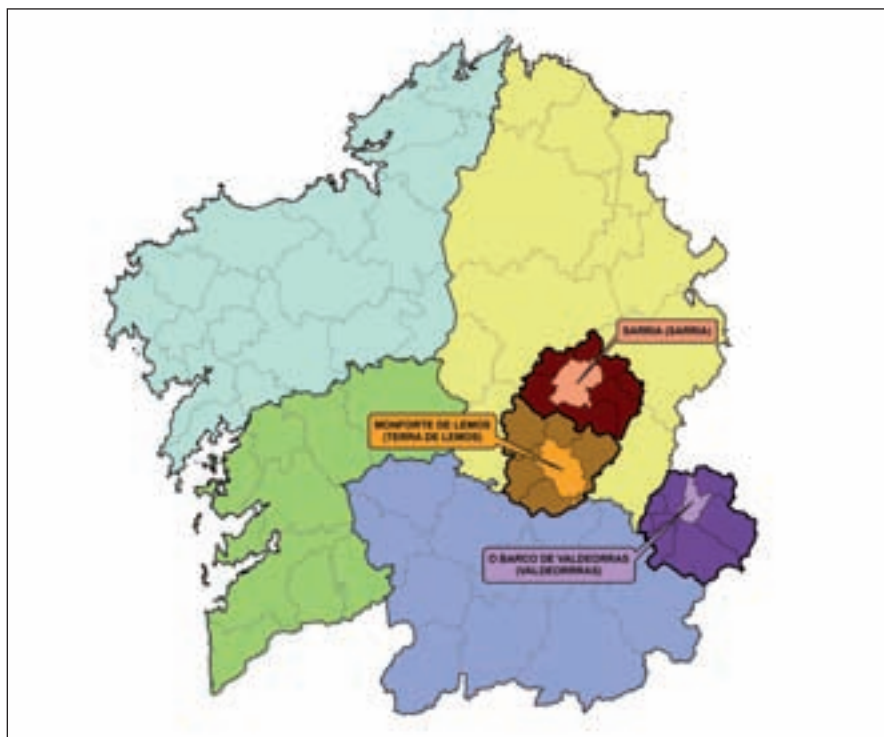
Dos cales, localízanse nos Concellos de Galicia Interior, as seguintes entidades colectivas:

Tipo Entidades	Monforte	Sarria	O Barco
Entidades Colectivas	26	50	15

Fonte: <http://www.ine.es/nomen2/index.do>

² Non falamos neste apartado da pirámide de poboación, a natalidade, a mortalidade, e os índices de envellecemento, porque foron analizados en apartados anteriores. Pero debemos ter claro que estes elementos sociodemográficos condicionan dun xeito absoluto as capacidades e tipos de servizos públicos locais (saúde, educación, dependencia, mobilidade...).

Pero é que ademais, parte dos seus servizos esténdense a súa área de influencia, o seu “hinterland” comarcal, o que supón, de facto, a ampliación das competencias locais a parte da poboación destes 19 Concellos: 5 en Terra de Lemos (ademais do Concello de Monforte), 8 en Valdeorras (ademais do Concello de O Barco), e 6 en Sarria (ademais deste Concello).

Concellos participantes en Galicia Interior e as súas comarcas.

Estamos a falar das denominadas competencias “impropias”, ou o que é o mesmo: “gastos vinculados a servizos no obrigatorios”, que evidencia a iniciativa e o cambio de rol do Goberno local en su compromiso de proximidad con las comunidades locales” (Márquez, 2006)³; de gran incidencia para a xestión local dos Concellos de Galicia Interior. E con elas, do impacto que estas teñen para o persoal dos Concellos de Monforte, Sarria e O Barco, como cabeceiras destas comarcas funcionais.

Para abordar o reto do goberno e da xestión pública, os tres Concellos enfrontan os problemas desde un deseño institucional estático (invariable a través

³ Ver Márquez, G. (2006). “Las formas y tipos de gestión de las competencias de los gobiernos locales en Galicia: la dinámica de la gobernanza y el marco de las políticas públicas”, en *IDEGA*, Nº 19: 5-61.

das lexislaturas), ríxido (normativo), e pouco operativo (dedicación dos políticos ós labores de goberno).

A teoría, como vemos no cadro seguinte, establece que os tres Concellos teñen unha estrutura de goberno local de tipo medio-baixo (II), o que conduce ao “sobreesforzo institucional” dos electos, e un escaso afondamento no modelo de xestión nas organizacións locais.

Clasificación nivel de goberno	Monforte	Sarria	O Barco
Tipo I (menos de 5.000 habitantes)			
Tipo II (entre 5.001 y 20.000 habitantes)	17 Concelleiros	17 Concelleiros	17 Concelleiros
Tipo III (entre 20.0001 y 50.000 habitantes)			
Tipo IV (máis de 50.001 habitantes)			

Fonte: Elaboración propia.

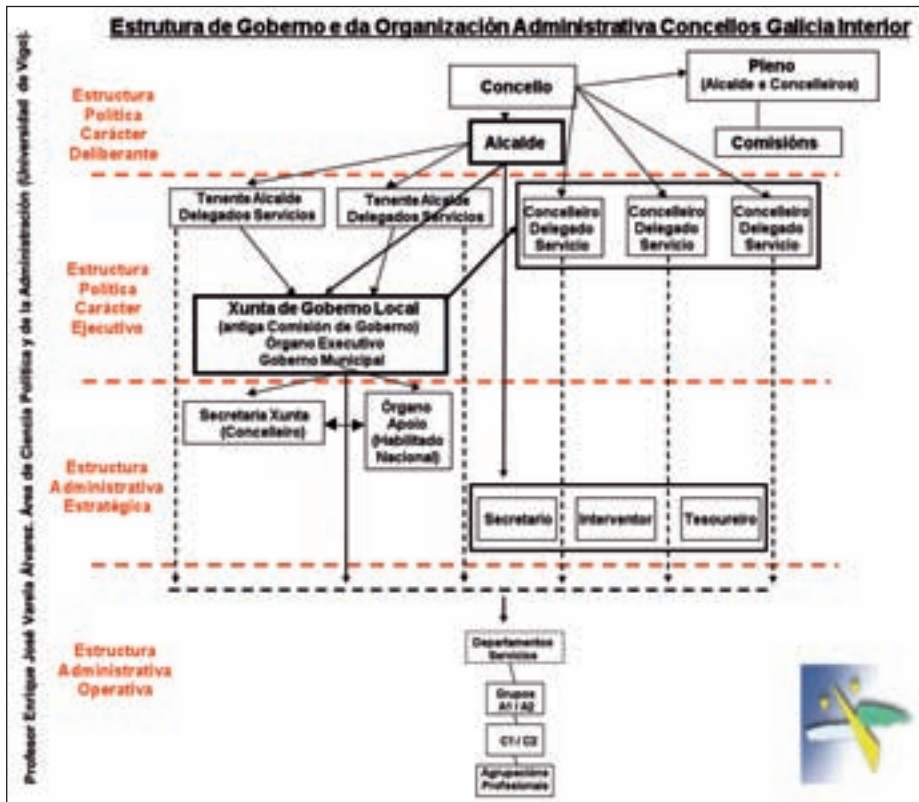
A mestura de elementos de poboación, de territorio e de estrutura dos gobernos locais, producen como resultado unha organización política local con problemas de definición dos espazos de actuación política e técnica (concelleiros/as delegados de servizos); unha insuficiente asignación de recursos ao traballo desenvolvido por estes no exercicio das funcións delegadas polos Alcaldes (reducidas dedicacións nos tres Concellos).

O sistema de goberno local resultante ten un reflexo na organización administrativa, dependente do marco anterior, que se ubica no Tipo II, definido por Carrillo (1991: 26, 27), como:

Tipo II: “*Bajo grado de diferenciación de la estructura de goberno y la organización administrativa*”. Concellos con esquemas de goberno reducidos (pleno e xunta de goberno local, aínda que con menos concelleiros); comisións informativas; concelleiros delegados de servizo con xestión directa; habilitados nacionais (Secretario e/ou, Interventor e/ou Tesoureiro), e unha estrutura administrativa con limitada división (concellerías-departamentos); baixa xerarquiza-

ción (dimensión servizo-sección-negociado); escaso persoal dos grupos A1 e A2; e alta laboralización do emprego público.

Na práctica os tres Concellos do Eixo Atlántico que fan parte de Galicia Interior, teñen unha estrutura político-administrativa similar (entre 10.000 e 20.000 habitantes), sendo o Monforte, por mor da súa maior poboación, a organización de administración máis diferenciada (ver figura seguinte).

Fonte: Elaboración propia.

1.3. LIÑAS DE ACCIÓN

1.3.1. CREACIÓN DA IDENTIDADE DE GALICIA INTERIOR: ESTATUTOS, MISIÓN E MARCA

Introdución

Galicia Interior partiu dunha alianza entre Alcaldes que desexan mellorar a súa acción de goberno, a outra máis formalizada (institucionalizada) baixo o

paraugas normativo dunha asociación voluntaria de Concellos. Como tal, é un acordo xurídico-formal cos límites e posibilidades que otorga este formato de alianza. O que non cabe dúbida é que os estatutos aprobados polos respectivos Plenos municipais en 2009, resultan o compromiso firme das tres institucións, mentres que un acordo político deixa outras posibilidades de pervivencia do mesmo. Pero para a boa sostibilidade da organización “Galicia Interior”, entendemos que a Asociación debería ter ademais unha misión definida, una visión de futuro, e unha marca que a identifique ante o resto de actores sociais e económicos dos seus territorios.

Visión dos axentes sociais

Un “chiringuito” máis, outra institución, novos estudos, máis preguntas, poucas solucións.

1.3.1.1. Actuacións operacionais

- Logrado o consenso sobre os Estatutos da Asociación e aprobados por parte dos tres Concellos, hai que desenvolver un programa de comunicación sobre a misión e marca de “Galicia Interior”; isto supón a evolución máis importante dunha alianza estratéxica a unha asociación duradeira e reforzada institucionalmente. Para alcanzar este obxectivo precísase o acordo dos tres Concellos sobre a misión e a marca da futura Asociación (asesoramento, coordinación de proxectos...). Ademais do desenvolvemento dunha serie de presentacións da Asociación aos colectivos sociais e económicos, máis representativos de cada un dos Concellos que a integran.

Relación con outras medidas

Tendo en conta que o que se propón é unha liña horizontal (para a xestión dos asuntos da propia Asociación), as actuacións expostas están relacionadas co resto das medidas desta Axenda Estratéxica: innovación nos eidos da sostibilidade, mobilidade, promoción económica e turismo.

Viabilidade e prioridade

É unha liña transversal que facilita a consecución da Asociación Voluntaria de Concellos Galicia Interior, polo tanto ten unha prioridade máxima, xirando sobre ela o resto de actuacións sectoriais que se definan na Axenda Estratéxica.

Fontes de financiamento

Fondos propios e colaboración do Eixo Atlántico, a través do proceso de análise da Axenda Estratéxica: presentacións aos medios, aos técnicos e aos colectivos sociais e empresariais dos Concellos, debate sobre as liñas estratéxicas, e información ao final do proceso sobre o documento definitivo.

1.3.2. CREACIÓN DO GABINETE DE ASESORAMENTO SOBRE INNOVACIÓN DE GALICIA INTERIOR

Introdución

Sendo como foi definida a alianza Galicia Interior, “camiños de innovación”, é preciso plantexar dun xeito claro quen vai facer os “camiños” e quen a “innovación” (ou ambas dúas á vez). Porque sen “musculatura” organizativa se pretende apoiar as liñas estratéxicas e os proxectos propostos na Axenda Estratéxica presente⁴. Por iso é necesaria a creación dunha unidade mínima “adhocrática”, orientada por proxectos e que sexa integrada, ao menos por unha persoa de cada Concello. A fórmula, non precisaría máis que da contratación dun técnico que coordinara a un responsable de cada Concello, e que fora “liberado” unha serie de horas ao mes para que se implicase na xestión da Asociación e nos seus proxectos. O tempo e a organización debería ser pactada, estable e “respectada” (compensación retributiva por horas e proxectos, liberación horaria por semana ou mes), por parte de todos os electos e responsables administrativos de cada un dos Concellos (Concelleiros e Secretarios).

Visión dos axentes sociais

Desta forma evitaríase a xeneralizada opinión sobre as prácticas burocráticas (máis administración), clientelares (un novo posto para os amigos), e de uso de recursos públicos (ineficiencia).

Actuacións operacionais

1.3.2.1. Actuación operacional: Gabinete de Asesoramento sobre Innovación

Seguindo algúns modelos de unidades de asesoramento para os municipios portugueses (Gabinetes de Apoio Técnico –GAT-), crear unha unidade de xestión da información e o coñecemento que sirva para apoiar os procesos de me-

⁴ O exemplo seguido pola Eurocidade Verín-Chaves, é definitivo, como pode constatarase a través da creación dunha unidade de xestión (gabinete) dos proxectos desta entidade.

llora continua dos Concellos de Galicia Interior. O protocolo de funcionamento do Gabinete debería ter unha serie de presupostos básicos baseados na cooperación, a implicación, o reparto de tarefas e a procura de resultados. Isto suporía a contratación dun técnico en redes de cooperación para os tres Concellos, que se encargaría de dinamizar aos diferentes equipos de traballo, organizados por proxectos, que forman parte das estruturas de persoal dos Concellos. Unha boa dinámica implicaría a cesión de persoal (un técnico local unha mañá ao mes) para traballar na futura Asociación, vinculado a resultados (cadro de mando).

Relación con outras medidas

A creación do Gabinete de Innovación de Galicia Interior supón a dotación dunha estrutura a través da cal poderán ser impulsadas o resto de eixos, liñas de acción e actuacións operacionais aprobadas nesta Axenda Estratéxica.

Viabilidade e prioridade

Ao igual que a actuación operacional anterior (misión-marca da Asociación), a prioridade é máxima, e condición sen a cal a Axenda terá problemas de implementación real.

Fontes de financiamento

Posibilidades de financiamento a través de fondos da Xunta de Galicia, das Deputacións (Lugo), ou do Ministerio de Política Territorial (FEIL e FEESL 2010).

1.3.2.2. Actuación operacional: Formación

Elaborar un diagnóstico de necesidades formativas que de lugar a un programa de formación específico para cada un dos Concellos, en materias comúns para os tres: contratación, procedemento, redacción de proxectos, xestión de fondos e subvencións, mellora continua...

Relación con outras medidas

A formación é a base para a xestión do coñecemento, elemento clave, a súa vez, para o bo desempeño dos eixos e liñas estratéxicas programados na presente Axenda.

Viabilidade e prioridade

O argumento anterior amosa claramente a máxima relevancia da presente actuación operacional, que conecta ademais a Axenda Estratéxica ao resto de programas estratéxicos do Eixo Atlántico: SIUTEA, Axencia de Ecoloxía e Axenda Local Dixital, razón pola cal é considerada prioridade da mesma.

Fontes de financiamento

Fondos das tres Deputacións Provinciais e da Xunta de Galicia a través de dous das súas organizacións encargadas directamente deste tema, como son a Dirección Xeral de Administración Local e a Escola Galega de Administración Pública; sen esquecer os programas formativos da FEGAMP e do propio Eixo Atlántico do Noroeste Peninsular.

1.3.3. XESTIÓN DAS ALIANZAS PARA A BOA GOBERNANZA: CARTA DE COMPROMISO DOS SERVIZOS PÚBLICOS

Introdución

A cultura política e administrativa é o elemento máis complicado de cambiar, tanto nas organizacións locais que integran Galicia Interior, como nos actores que forman parte dela dun xeito indirecto como colectivos empresariais e sociais interesados nos seus proxectos. Transformar un modelo de relacións “clientelares” público-privado, noutro baseado no capital social, e na confianza, é difícil, as veces imposible de conseguir. Por iso, o último dos retos, en forma de liña de actuación para a futura Asociación Voluntaria de Concellos Galicia Interior, debería ser o deseño dunha estratexia de alianzas que reforzara os canles de comunicación, consenso e participación de todos os actores interesados (e os que potencialmente poderían estar), de cada un dos Concellos da Asociación, e dos Concellos que forman parte da súa área de influencia, da comarca da que son líderes territoriais, sociais e económicos, especialmente de Chantada, A Golada, Rodeiro e O Irixo.

Visión dos axentes sociais

A cultura dominante do subsidio, a petición interesada e a non corresponsabilidade (individual *vs.* interese xeral), a idea de que as institucións públicas poden solucionar todos os problemas do Concello, de que as competencias e os servizos non teñen custe (porque non se repercuten), está instalada dun xeito claro e rotundo na sociedade de cada un destes municipios.

Actuacións operacionais

1.3.3.1. Deseño dun mapa de competencias propias e “impropias” de cada un dos Concellos

Con base na lexislación vixente (régime local) os tres Concellos de Galicia Interior deben prestar os servizos públicos locais. O que non quere dicir

que Monforte, Sarria e O Barco non presten un amplo abano de servizos que a cidadanía e as outras administracións públicas lles demandan. Xa que logo, é necesario describir dun xeito claro e conciso cales son as “propias” e cales as “impropias” co fin de ver como se financiarán e prestan cada un deles, e cómo son percibidas e valoradas polos cidadáns.

Relación con outras medidas

Na medida en que as competencias locais revelan unha serie de servizos básicos, esta actuación está conectada con aquelas outras da Axenda que teñen tal carácter.

Viabilidade e prioridade

A análise legal, institucional e organizativa forma parte da base do goberno e a xestión local, motivo que plantexa a súa necesidade, aínda que como obxectivo a medio prazo.

Fontes de financiamento

Fondos das Deputacións Provinciais.

1.3.3.2. Deseño dun catálogo de servizos común aos Concellos de Galicia Interior

Conectado coa actuación operacional anterior, o catálogo de servizos de Galicia Interior representa o listado de “competencias básicas” que os tres Concellos están dispostos a asumir dun xeito mínimo e en común, para seren prestados entre si; sendo conscientes de que a prestación destes servizos está dirixida aos propios Gobernos locais e non aos cidadáns.

Relación con outras medidas

O acordo de eixos, liñas e actuacións determinará o catálogo de servizos que deberán ser propostos para seren prestados pola Asociación aos tres Concellos.

Viabilidade e prioridade

O prazo de consecución desta actuación é medio.

Fontes de financiamento

Fondos das Deputacións Provinciais.

1.3.3.3. Elaboración dunha Carta de Servizos e un Código de Boas Prácticas para Galicia Interior

As Cartas de Servizos e os Códigos de Boas Prácticas son instrumentos que facilitan información e a xestión do coñecemento entre os entes prestacionais e os receptores dos servizos públicos; neste caso, falamos de cartas que comprometen aos tres Concellos que integran Galicia Interior.

Relación con outras medidas

A Carta de Servizos e o Código de Boas Prácticas parte da definición dos eixos da Axenda Estratéxica, a ela se vincula, polo tanto ao resto dos eixos aquí acordados entre os Concellos.

Viabilidade e prioridade

O medio prazo é o horizonte de elaboración da Carta de Servizos e o Código de Boas Prácticas.

Fontes de financiamento

Fondos da Xunta de Galicia, a través da Dirección Xeral de Administración Local, e das Deputacións Provinciais.

1.3.3.4. Deseño dun protocolo de contratos-programa

Os protocolos son deseñados para desenvolver cada proxecto de Galicia Interior, en colaboración con todos os Concellos implicados, con algún deles por separado, ou ben cos actores públicos do territorio (Xunta, Deputación, FEGAMP...), así como cos axentes económicos e sociais do ámbito territorial de Galicia Interior e a súa área de influencia (eido comarcal).

Relación con outras medidas

No mesmo senso que o resto de actuacións operacionais desta liña estratéxica, o deseño de protocolos vincúlase cos eixos e liñas consensuados entre os tres Concellos da futura Asociación.

Viabilidade e prioridade

A visión a medio prazo aparece de novo nesta actuación operacional.

Fontes de financiamento

Fondos da Xunta de Galicia, a través da Dirección Xeral de Administración Local, e das Deputacións Provinciais.

1.3.3.5. Programación plurianual

Desenvolvemento dun programa plurianual de proxectos compartidos: “1 Proxecto = 1 Líder”, para que cada un dos sectores público, privado e terceiro sector, se impliquen por igual nalgún proxecto común da Asociación. Deste xeito, por exemplo, o Concello de Monforte debería liderar un proxecto, coestio-nado en colaboración cunha asociación e un sector empresarial representativo do Concello.

Relación con outras medidas

Os eixos socioambientais, turísticos e de impacto no territorio e na mobilidade deben ter carácter plurianual e seren concertados entre os actores clave de cada unha das liñas estratéxicas e actuacións operacionais aprobadas na Axenda Estratéxica.

Viabilidade e prioridade

O medio prazo define esta actuación operacional.

Fontes de financiamento

Fondos da Xunta de Galicia, das Consellerías de Industria, Traballo e de Medio Ambiente e Ordenación do Territorio.

EIXO 2. ORDENACIÓN DO TERRITORIO E SUSTENTABILIDADE

2.1. INTRODUCCIÓN AO EIXO DE TERRITORIO E SUSTENTABILIDADE

Camiños de innovación é a marca que escolle a presente axenda estratéxica para o territorio definido pola agrupación de concellos Galicia Interior. Estes concellos, os tres con vilas medias sobre as que pivota a economía das comarcas nas que se insiren, basean o seu desenvolvemento presente, e con seguridade tamén o futuro, na implantación de actividades industriais que sexan capaces de xerar riqueza no territorio.

Tradicionalmente, a actividade industrial asóciase a un certo grao de perda de valor ambiental do territorio e mesmo de risco de perturbacións serias sobre os ecosistemas, tales como aumento de emisións contaminantes, proliferación de vertidos ás canles fluviais, etc. Porén, a introdución dos principios da ecoloxía industrial no desenvolvemento das actividades produtivas pode revertir esta asociación histórica.

Un dos retos principais do desenvolvemento das sociedades deste século é a procura dun modelo de coexistencia entre a xeración de riqueza e a minimización do consumo de recursos ambientais a través da implementación de procesos de desmaterialización dos procesos produtivos. Tarefa esta que é dependente, en definitiva, da investigación, o desenvolvemento e a innovación. A implementación de solucións innovadoras, como o deseño e posta en funcionamento de parques empresariais sustentables, pódese converter nun referente dun novo xeito de desenvolvemento ecoloxicamente respectuoso, racional e equilibrado.

Grande parte dos problemas ambientais de relevancia da presente sociedade industrial deriva do consumo masivo de enerxía fósil, a través da emisión de gases de efecto invernadoiro e de gases contaminantes á atmosfera. Os impactos ambientais asociados a estas alteracións unidos ao progresivo esgotamento das reservas enerxéticas, converte ao enerxético nun dos problemas que con maior intensidade compromete a sustentabilidade das nosas sociedades cara aos próximos anos e décadas. Ademais, o modelo de mobilidade de Galicia, baseado prioritariamente no uso de vehículo privado, en parte debido á dispersión dos asentamentos de poboación, está tamén asociado a un intenso consumo de enerxía.

Así, nun territorio con notables posibilidades de desenvolvemento industrial e que centra o seu futuro na conectividade, é preciso deseñar e executar accións encamiñadas ao aumento da eficiencia enerxética e ao despregue de enerxías renovables que conduzan progresivamente cara á autosuficiencia enerxética.

Se a conectividade é unha variable clave para o éxito das actividades empresariais, manter a conectividade ecolóxica dun territorio é imprescindible para asegurar o funcionamento dos sistemas naturais, e consecuentemente, para garantir o subministro de bens (recursos) e servizos por parte destes. En territorios como Galicia Interior, a rede de augas continentais constitúe o elemento natural que articula o territorio e permite o fluxo de materia e

información a través do mesmo. Preservar, e cando sexa preciso restaurar, a calidade das augas e dos ecosistemas de ribeira debe ser unha liña de acción prioritaria no proceso de coexistencia entre as actividades produtivas e o mantemento da funcionalidade ecolóxica.

A introdución progresiva dun novo modelo de desenvolvemento baseado na sustentabilidade require a educación, sensibilización e posterior complicidade do conxunto da sociedade. É por iso, que todas as liñas estratéxicas que se deseñan na presente Axenda Estratéxica inclúen accións de educación para a sociedade da sustentabilidade que procuren a complicidade da sociedade no desenvolvemento das liñas estratéxicas no eixo da sustentabilidade.

2.2. LIÑAS DE ACCIÓN

2.2.1. CAMIÑOS DA AUGA: UN TERRITORIO CONECTADO ECOLOXICAMENTE POLOS SISTEMAS FLUVIAIS

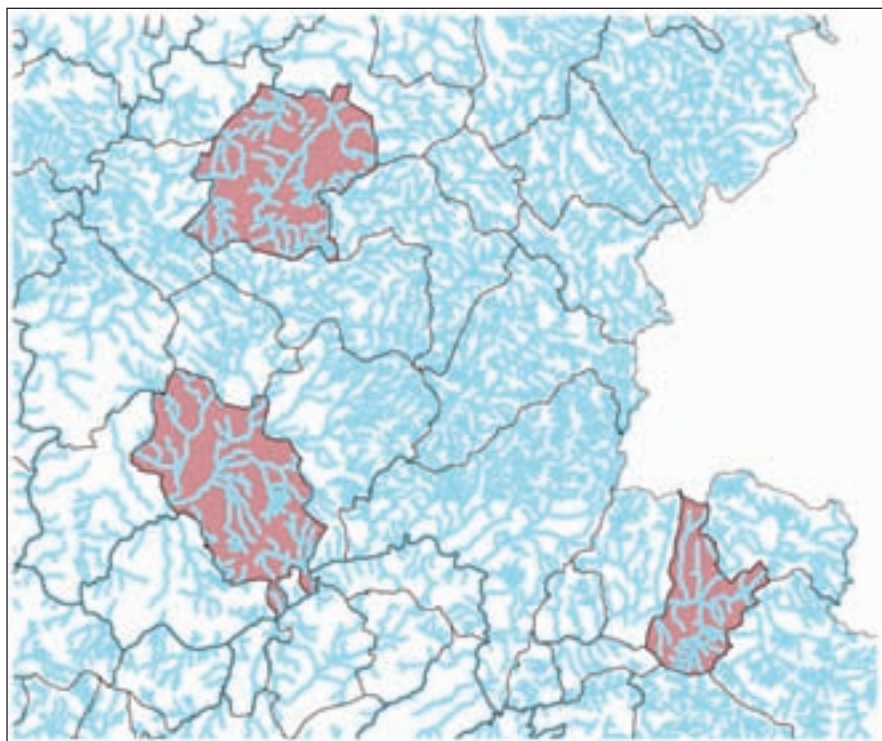
Introdución

A presente liña estratéxica ten como obxectivo principal a preservación da calidade das augas fluviaes e dos ecosistemas de ribeira así como a continuidade espacial destes últimos de xeito que quede garantida a calidade do subministro de auga e se aproveite o recurso natural para o desenvolvemento de corredores fluviaes.

Os concellos de Galicia Interior participan da mesma bacía hidrográfica, a cunca Miño-Sil, a través do Sarria, do Cabe e do mesmo Sil. Teñen unha rede relativamente densa, con 0,97 km de canle fluvial por km² de superficie. O mantemento da calidade ambiental dos ríos e as súas ribeiras precisa da adopción dunha estratexia global que implique principalmente unha axeitada ordenación dos usos das beiras en particular e das cuncas en xeral. A tal fin, débese incrementar o grao de concienciación social sobre a importancia de manter a calidade das augas, tanto dos ríos como das capas freáticas, e a necesidade de desenvolver prácticas responsables tanto no ámbito doméstico como no sector primario, no industrial ou no ocio. Igualmente, pola grande influencia que as infraestruturas de saneamento teñen sobre a calidade ambiental das augas continentais é necesario garantir a calidade das augas que se verten nos ríos, mediante o establecemento dunha rede separativa de colectores nos núcleos de poboación e o correspondente sistema de saneamento das augas. A perda da calidade dos ríos podería traducirse en problemas de abastecemento de auga para consumo humano.

	km lineais ríos	km ² (buffer 200m)	km lineais en Rede Natura	% lineal en RN2000	km ² en RN2000	% km ² en RN2000
GALICIA INTERIOR	458,02	206,15	57,52	12,56	24,82	12,04

Figura 1. Mapa da rede hidrográfica en Galicia Interior.
Os ríos están engrosados por unha área de proximidade de 200 metros.

Ademais, a rede hidrográfica ten unha alta potencialidade para o establecemento de ecorrutas baseadas nela, facilitando así a concienciación sobre a importancia da rede fluvial permitindo certo control sobre o seu estado e evolución.

En xeral, a rede hidrográfica mantén unha forte interrelación cos espazos naturais, en tanto que se converte en elemento básico de conexión de espazos naturais compactos que, con frecuencia, son obxecto de protección (caso do Cabe).

Figura 2. Mapa de espazos naturais protexidos no entorno de Galicia Interior.

Táboa 2. Espazos naturais protexidos nos concellos de Galicia Interior e superficie inserida

CONCELLO	ENP	km ²
Monforte de Lemos	Río Cabe	10,96

Visión dos axentes sociais e políticos

A conectividade dos ecosistemas como ferramenta de conservación dos valores naturais do territorio non é un tema que figure entre as prioridades mencionadas polos axentes sociais e políticos. Porén, perciben o problema da calidade das augas como un mecanismo de control das administracións de rango superior que condiciona a actividade local pero de obrigado cumprimento.

Actuación operacionais

2.2.1.1. Deseño coordinado e participado da política da auga

Para acadar a mellora ambiental do recurso auga, propónse a posta en marcha dunha comisión executiva de coordinación “Camiños da Auga” constituída por representantes dos concellos, das deputacións, da administración hidráulica da Xunta de Galicia e da Confederación Hidrográfica Miño-Sil, que deseñe e realice o seguimento das accións contempladas nesta liña estratéxica,

así como a creación dunha plataforma de participación pública na que conxunten os axentes sociais e os institucionais implicados na liña estratéxica. Tales propostas complementáanse coa elaboración conxunta dunha instrución técnica municipal sobre conservación da calidade e conectividade dos sistemas fluviais.

Relación con outras actuacións operativas

Esta acción está conectada coas da propia liña 2.2.1. e coa acción 3.1.2.3. “Aldeas tecnolóxicas”.

Viabilidade e prioridade

Tanto as accións de coordinación como as de elaboración de instrución técnica, polo seu escaso custe ao depender do labor dos técnicos da administración, non deben atopar problemas para o seu desenvolvemento. Prioridade: alta-media.

Fontes de financiamento

A actuación non precisa financiamento específico.

2.2.1.2. Implementación dun programa de mellora da calidade da auga

As accións concorrentes son a posta en marcha dun programa específico de redución de contaminantes de orixe agrícola-gandeira, con especial atención á gandería en Sarria e aos produtos fitosanitarios da vide en Monforte e O Barco, xunto á redución no uso de abonos químicos e fitosanitarios en xeral mediante un plan de promoción da agricultura ecolóxica. Complementariamente, propónse a implantación de sistemas de depuración natural en núcleos de baixa densidade de poboación.

Relación con outras actuacións operativas

Esta acción está conectada coas da propia liña 2.2.1. e coa acción “Corredores Ambientais e Calidade dos Recursos Hídricos”.

Viabilidade e prioridade

A liña estratéxica é viable no marco de desenvolvemento da Directiva Marco da Auga que esixe que os sistemas fluviais acaden un bo estado ecolóxico para o ano 2015. Existen notables recursos económicos destinados a este fin nas diferentes administracións e se require un nivel de coordinación maior entre elas. Prioridade: media-media.

Fontes de financiamento

Fondos europeos Interreg, Plans Estatais de Investimento Local (Plan E ou similares), Programa Nacional de Proyectos de Desenvolvemento Experimental en el marco del Plan Nacional de Investigación Científica, Desenvolvemento e Innovación Tecnolóxica, 2008-2011 (Subprograma de Medio Ambiente y Ecoinnovación), Ministerio de Medio Ambiente, Medio Rural e Mariño, Confederación Hidrográfica Miño-Sil, Consellería de Medio Ambiente, Territorio e Infraestruturas, Augas de Galicia, Deputacións, Recursos municipais.

2.2.1.3. Deseño e posta en marcha dun programa de protección, restauración e posta en valor dos ecosistemas fluviais

As accións concretas que conforman esta liña de actuación integran a elaboración dun programa de mantemento do bosque autóctono nas cabeceiras dos ríos, o deseño e execución dun programa de restauración dos sistemas de ribeira, con especial atención aos tramos urbanos degradados, a declaración de ámbitos fluviais en moi bo estado de conservación como Espazos Naturais de Interese Local e elaboración dos planes de xestión correspondentes, así como solicitar á administración autonómica a urxente elaboración de planes para os espazos naturais protexidos (LIC Río Cabe). Ademais, propónse o deseño de ecorrutas baseadas na rede hidrográfica, que impliquen a posta en valor do territorio, a concienciación sobre a súa importancia e permitan certo control sobre o seu estado e evolución. Estas ecorrutas deben establecerse nas áreas que se determinen en función dos valores patrimoniais, naturais e culturais, e coordinadamente co establecido pola área de análise turística. Por último, propónse a posta en marcha dun proxecto de educación e voluntariado ambiental sobre os valores e servizos dos sistemas fluviais.

Relación con outras actuacións operativas

Esta acción está conectada coas da propia liña 2.2.1. e coas accións “Corredores Ambientais e Calidade dos Recursos Hídricos” e 3.1.2.3. “Aldeas tecnolóxicas”. O deseño de ecorrutas deberá desenvolverse en estreita conexión coas liñas de acción definidas no eixo estratéxico “Turismo”.

Viabilidade e prioridade

Están xa en marcha programas de educación e voluntariado ambiental de referencia como é o caso do proxecto Ríos. Prioridade: media-media.

Fontes de financiamento

Fondos europeos Interreg, Proxectos Life, Plans Estatais de Investimento Local (Plan E ou similares), Ministerio de Medio Ambiente, Medio Rural e Mariño, Confederación Hidrográfica Miño-Sil, Fundación Biodiversidade, Consellería de Medio Ambiente, Territorio e Infraestruturas, Augas de Galicia, Consellería do Medio Rural, Deputacións, Recursos municipais.

2.2.2. CONECTANDO UN TERRITORIO DISPERSO CON CRITERIOS DE SUSTENTABILIDADE

Introdución

O desafío de conseguir unha mobilidade sostible, en contribución ao desenvolvemento sostible, implica garantir que os sistemas de transporte respondan ás necesidades económicas, sociais e ambientais, reducindo ao mínimo as súas repercusións negativas.

Formúlase nesta liña o desenvolvemento de experiencias piloto de planeamento sustentable de novos desenvolvementos residenciais mediante a incorporación de criterios integrais de sustentabilidade baseados en indicadores. Nestas experiencias participarán de forma conxunta técnicos de tódolos municipios da agrupación o que permitirá ensaiar diferentes modelos e compartir o coñecemento adquirido no proceso. As accións enmarcadas nesta liña deben aproveitarse para reflexionar colectivamente sobre a implementación de estratexias que no marco da planificación urbanística permitan xestionar axeitadamente o fenómeno da dispersión de poboación.

Ademais, o tradicional modelo de asentamentos de Galicia, caracterizado por unha elevada dispersión, dificulta o obxectivo de garantir a intercomunicación dos núcleos rurais cos centros urbanos minimizando o impacto ambiental negativo. Desde esta perspectiva, a situación e evolución dos concellos de Galicia Interior é moi dispar, como se pode comprobar na táboa número 3. Nótese, como feito diferenciador, o baixo número de entidades de poboación de O Barco, así como o reducido número de habitantes en diseminado. Tamén é de destacar como en tódolos núcleos a pesares do aumento de poboación no período 2000-08 (agás Monforte no que se detecta un lixeiro descenso) vese reducida considerablemente a poboación que vive en diseminado, resaltando así o proceso de concentración da poboación nas cabeceiras municipais e comarcais.

Táboa 3. Poboación e asentamentos de poboación en Galicia Interior

Concellos	Nº entidades	Superficie (km ²)	Entidades / km ²	Habitantes 2000	Habitantes 2008	Habitantes en 2008 / Nº entidades
Sarria	263	184,62	1,42	13018	13476	51,24
Monforte	232	199,52	1,16	19712	19486	83,99
O Barco	33	85,69	0,39	12767	14040	425,45
Galicia Interior	528	469,82	1,12	45497	47002	89,02

Concellos	Habitantes do núcleo maior, 2008	Porcentaxe poboación núcleo principal	Habitantes / Nº entidades excluindo núcleo maior	Habitantes en 2000 en diseminado	Habitantes en 2008 en diseminado	Habitantes en 2008 en diseminado / km ²
Sarria	8407	62,38	19,35	3588	3084	16,71
Monforte	16332	83,81	13,65	2920	2446	12,26
O Barco	11323	80,65	84,91	38	39	0,46
Galicia Interior	36062	76,72	20,76	6546	5569	11,85

A liña estratéxica pretende pois a definición inicial dunha estratexia formada por accións piloto que aborden o obxectivo de reducir o uso do vehículo privado nunha serie de “atractores” de mobilidade como é o caso de centros urbanos, centros educativos, centros de saúde, parques empresariais, mercados e centros comerciais e de ocio.

Visión dos axentes sociais e políticos

Tanto os actores sociais como políticos consideran a mobilidade, especialmente, nas zonas rurais, como un problema relevante, máis desde o punto de vista de accesibilidade da poboación rural aos servizos dos núcleos e dos problemas de tráfico que desde o punto de vista ambiental. Porén, se identifica como un problema de moi difícil abordaxe.

Actuación operacionais

2.2.2.1. Implementación de accións piloto de planeamento e deseño sustentables en sectores de baixa densidade

Proponse a identificación dunha experiencia piloto na que se visualice, a través do planeamento dun solo residencial, a viabilidade de compatibilizar modelos de asentamento dispersos ou semidispersos e mantemento dos valores dos indicadores de sustentabilidade dentro de niveis similares aos característicos dos sistemas urbanos. Complementariamente, considerase de interese a elaboración conxunta dunha proposta de ordenanza municipal que conteña determinacións construtivas para illamento térmico, aproveitamento da radiación solar (deseño bioclimático óptimo), aproveitamento da auga de chuvia, reutilización de augas grises, reutilización de materiais, emprego de materias primas locais, etc., para a súa aplicación nos sistemas dispersos coa finalidade de garantir a minoración do seu impacto ambiental negativo. Adicionalmente, deberase elaborar un estudo que avalíe as canles de transformación das tipoloxías arquitectónicas locais cara á modelos enerxeticamente eficientes sen alterar os seus valores tradicionais.

Relación con outras actuacións operativas

Esta acción está conectada coas da propia liña 2.2.2.

Viabilidade e prioridade

A viabilidade desta liña ven garantida polo feito de que os concellos implicados se atopan ben en proceso de elaboración dos seus correspondentes PXOM (caso de Monforte e Sarria) ou ben no trámite de elaboración de numerosos planes de desenvolvemento urbanístico (O Barco). O desenvolvemento de experiencias piloto pode contar co apoio técnico da Axencia de Ecoloxía Urbana do Eixo Atlántico. Prioridade: alta-media.

Fontes de financiamento

Fondos europeos Interreg, Consellería de Medio Ambiente, Territorio e Infraestruturas, Consellería de Economía e Industria, Deputacións, Recursos municipais, fontes privadas de financiamento.

2.2.2.2. Deseño e execución dun plan de implantación de experiencias de mobilidade sustentable

As actuacións prevén a acción concorrente da elaboración dun estudo da viabilidade de implantación de sistemas de transporte alternativo non asociados ao ocio, coa análise de viabilidade da implantación de sistemas de transporte público entre “atractores” (con especial atención aos hospitais comarcais de Monforte e Valdeorras -O Barco-, e polígonos industriais), e a realización de planes de mobilidade para empresas e polígonos industriais ou empresariais. Simultaneamente deberase proceder ao establecemento de vías seguras para a conexión de centros educativos e deportivos en núcleos urbanos, ao fomento da implantación de programas de préstamo de bicicletas nos núcleos urbanos e ao deseño e posta en marcha con carácter experimental de experiencias de transporte público á demanda mediante vehículos eléctricos.

Relación con outras actuacións operativas

Esta acción está conectada coas da propia liña 2.2.2. e coa acción “Corredores Ambientais e Calidade dos Recursos Hídricos”.

Viabilidade e prioridade

Son múltiples as experiencias tanto nacionais como internacionais en materia de xestión da mobilidade cara a “atractores”, tanto no caso de equipamentos públicos como instalacións industriais. Prioridade: alta-media.

Fontes de financiamento

Fondos europeos Interreg, Programa Nacional de Proyectos de Desarrollo Experimental en el marco del Plan Nacional de Investigación Científica, Desarrollo e Innovación Tecnológica, 2008-2011 (Subprograma de Medio Ambiente y Ecoinnovación, Consellería de Medio Ambiente, Territorio e Infraestruturas, INEGA, Deputacións, Recursos municipais

2.2.2.3. Posta en marcha dun programa de formación e sensibilización sobre os custos ambientais da dispersión

As actuacións propostas concéntranse na execución de programas de formación para profesionais sobre sistemas de redución do consumo enerxético (diminución da necesidade de aire acondicionado, aumento da calefacción eficiente, illamentos eficientes, uso de materiais de baixo requirimento enerxético...), así como no deseño e posta en marcha dun programa de educación e

sensibilización ambiental que transmita os custes ambientais e económicos de vivir dispersos, destinado ao conxunto da poboación, reforzado coa posta en marcha dun programa de educación e sensibilización sobre mobilidade sostible.

Relación con outras actuacións operativas

Esta acción está conectada coas da propia liña 2.2.2. e coa acción “Corredores Ambientais e Calidade dos Recursos Hídricos”.

Viabilidade e prioridade

Diversos concellos de Galicia, teñen desenvolvido distintas iniciativas nesta liña, como transporte público no rural, Noite-bus, aproveitamento do transporte escolar, etc., que poden servir de referente para establecer novas iniciativas. Prioridade: media-media.

Fontes de financiamento

Fondos europeos Interreg, Consellería de Educación e Ordenación Universitaria, Consellería de Medio Ambiente, Territorio e Infraestruturas, INEGA, Deputacións, Recursos municipais, Colexios profesionais.

2.2.3. SUSTENTABILIDADE EMPRESARIAL: PLANEAMENTO DE PARQUES EMPRESARIAIS SUSTENTABLES

Introdución

Ao longo da década dos 90 aparecen no mundo empresarial conceptos como produción limpa ou ecoeficiencia, que inician a incorporación de criterios ambientais na xestión das empresas. No século XXI, estes conceptos esténdense ao engadirse á protección ambiental a compoñente económica e social. Xurde deste xeito unha nova función do sector produtivo como elemento clave no proceso de transición cara a unha sociedade baseada no paradigma da sustentabilidade.

O desenvolvemento efectivo desta nova función social, require non só un elevado grao de responsabilidade empresarial individual, senón que sobrepasando estes compromisos tense que articular en torno ao deseño e posta en funcionamento de parques empresariais sustentables, cunha visión integral da súa actividade e no que participan empresas comprometidas cos tres eixos do desenvolvemento sustentable. Estes parques pasan de ser un solo no que se emprazan empresas a un novo ente xestionado con visión integral e acción

coordinada e multidisciplinar, rexido por principios de eficiencia no uso dos recursos, simbiose industrial, aposta pola innovación e exemplaridade social, entre outras. En definitiva, estes novos parques empresariais teñen a misión de ser economicamente competitivos, xeradores de emprego estable e de calidade e ambientalmente respectuosos, nacendo así coa aspiración de se converter nun referente de sustentabilidade no seu ámbito de influencia.

Visión dos axentes sociais e políticos

A introdución de criterios de sustentabilidade no sector empresarial foi explicitamente identificado como prioritario polos axentes sociais.

Actuación operacionais

2.2.3.1. Desenvolvemento dunha experiencia piloto de planeamento dun parque empresarial baseado en criterios de sustentabilidade

A actuación piloto se concreta en experiencias de planeamento baseadas en baterías de indicadores cuantitativos de sustentabilidade. Este planeamento basearase, entre outros, nos seguintes criterios:

- Localización axeitada dende a perspectiva ambiental.
- Deseño estratéxico que favoreza a competitividade e a agrupación de actividades xeradoras de sinerxías.
- Situación que permita o acceso e a utilización de sistemas de transporte sustentables tanto para mercancías como persoas.
- Conexión a redes de información e comunicación.
- Principio de vertido cero.
- Autosuficiencia enerxética, polo menos nas actividades non relacionadas cos procesos produtivos.
- Conexión física ou virtual cos centros de investigación e universidades.
- Calidade ambiental e paisaxística.
- Deseño de servizos que permitan a conciliación da vida familiar e a igualdade.
- Xustiza social e igualdade de oportunidades.

Relación con outras actuacións operativas

Esta acción está conectada coas da propia liña 2.2.3.

Viabilidade e prioridade

Existen numerosas experiencias de posta en marcha de parques empresariais ou ecoparques. Nesta proposta, planéase dar un paso máis e avanzar cara á implantación de parques sustentables o que require un compromiso aínda máis intenso por parte dos axentes empresariais. Ademais, é preciso o compromiso activo dos axentes públicos promotores do parque empresarial, sexa a Xunta de Galicia, Deputacións ou Concellos, de introducir os criterios de sustentabilidade descritos máis arriba en todo o proceso de adxudicación de solo no parque empresarial. Existen guías de implantación de parques empresariais sustentables elaboradas polos servizos técnicos do departamento de Medio Ambiente da Xunta de Galicia. O éxito das iniciativas piloto que se definen neste eixo pasa pola identificación de experiencias nas que se detecten con claridade os antedictos niveis de compromiso. Prioridade: media-alta.

Fontes de financiamento

Fondos europeos Interreg, Ministerio de Industria, Consellería de Economía e Industria, Consellería de Medio Ambiente, Territorio e Infraestruturas, INEGA, IGAPE, IGVS, Deputacións, Recursos municipais, Caixas de Aforros, financiamento privado.

2.2.3.2. Desenvolvemento de experiencias piloto de transformación dun parque empresarial existente nun parque sustentable.

Proponse transformar un parque empresarial existente nun parque sustentable. Este proceso de transformación deberá seguir, polo menos, unha serie de fases que se describen a continuación. Inicialmente crearase un órgano xestor do parque empresarial coparticipado polas empresas, concellos, axentes sociais, axentes do sistema de I+D, etc., responsable da elaboración do plan de acción do parque e do seguimento dos indicadores de sustentabilidade que se definan neste. Este órgano xestor será responsable da elaboración do plan de acción do parque empresarial que conterá actuacións operativas nos seguintes ámbitos: enerxía, calidade da auga, mobilidade, paisaxe, servizos sociais, etc. De xeito paralelo, porase en marcha un programa de fomento da certificación ambiental do maior número posible de empresas do polígono e elaborárase e executarase un programa de formación en sustentabilidade empresarial para os sectores produtivos máis relevantes da agrupación de municipios.

Relación con outras actuacións operativas

Esta acción está conectada coas da propia liña 2.2.3.

Viabilidade e prioridade

A transformación dun parque empresarial existente nun parque sustentable, require un forte compromiso por parte dos axentes empresariais. Existen documentos técnicos elaborados polos servizos técnicos da Consellería de Medio Ambiente que serven de axuda para o desenvolvemento deste proceso. Prioridade: media-alta.

Fontes de financiamento

Fondos europeos Interreg, Ministerio de Industria, Consellería de Economía e Industria, Consellería de Medio Ambiente, Territorio e Infraestruturas, INEGA, IGAPE, IGVS, Deputacións, Recursos municipais, Caixas de aforros, financiamento privado.

2.2.4. UNHA XESTIÓN INNOVADORA DA ENERXÍA

Introdución

Se os datos de consumo enerxético municipal correspondentes ao concello de O Barco de Valdeorras se poden considerar como representativos do conxunto dos concellos de Galicia Interior, estaría xustificada e resultaría necesaria a posta en marcha dunha estratexia que incorpore accións de eficiencia enerxética e un amplo despregue de enerxías renovables que conduza progresivamente cara á autosuficiencia enerxética.

O consumo eléctrico municipal do concello de O Barco de Valdeorras foi de 2110 MW h/ano, no 2008, o que representa un consumo per cápita situado en torno aos 150 kW/h por habitante e ano. A extrapolación destes consumos ao conxunto de Galicia Interior representa un consumo eléctrico total dos municipios de aproximadamente 7000 MWh anuais o que supón un custe para as arcas municipais do orde de 1 millón de € ao ano para o conxunto da agrupación de concellos.

O Decreto 302/2001, de 25 de outubro, polo que se regula o aproveitamento da enerxía eólica na Comunidade Autónoma de Galicia (DOG núm. 235, de 29 de novembro de 2001) ofrece unha oportunidade aos concellos para que poidan acadar a suficiencia enerxética, ao introducir a figura dos parques eólicos singulares, asociados a autoconsumo (empresas e concellos). As caracte-

rísticas definidas no articulado para os parques eólicos singulares son: potencia máxima de 3MW, interconexión eléctrica en media tensión (20kV), e autoconsumo do 10% ou 30% da enerxía producida (10% para os concellos e 30% para as empresas). Ademais, os parques eólicos singulares quedan excluídos da delimitación territorial realizada no Plan Sectorial Eólico de Galicia

As actuacións incluídas nesta liña estratéxica teñen como obxectivo global camiñar cara á autosuficiencia enerxética dos concellos que configuran a agrupación de municipios Galicia Interior e artículanse en torno a tres áreas principais: eficiencia enerxética, enerxías renovables e compensación de emisións.

Visión dos axentes sociais e políticos

Os axentes políticos da agrupación coinciden na necesidade de rebaixar a factura enerxética con cargo aos orzamentos municipais mediante a redución do consumo enerxético. Porén, non parece que perciban a dispersión dos asentamentos como un factor determinante do elevado consumo. Os tres concellos veñen poñendo en marcha medidas diversas de aumento de eficiencia e redución de consumo, e algún deles mesmo instalou sistemas de xeración de enerxía a partir de fontes renovables.

Actuación operacionais

2.2.4.1. Creación dun observatorio enerxético Galicia Interior

A creación dun observatorio virtual da agrupación de municipios permitirá o seguimento, avaliación e emisión de informes sobre as diferentes actuacións operativas incluídas nesta liña. Actuará de xeito virtual estando formado por técnicos municipais dos tres concellos.

Relación con outras actuacións operativas

Esta acción está conectada coas da propia liña 2.2.4. e coas accións 2.2.5.2. “Carta Estratéxica do Urbanismo Comercial”, 2.2.5.3. Creación do “Observatorio das Actividades Económicas Urbanas” e 4.2.1. “Portal Galicia Interior”.

Viabilidade e prioridade

A actuación é viable ao contar os diferentes municipios con persoal técnico axeitado para desenvolver as funcións definidas. O observatorio poderá contar co apoio técnico da Axencia de Ecoloxía Urbana do Eixo Atlántico. Prioridade alta-media.

Fontes de financiamento

A actuación non precisa financiamento específico.

2.2.4.2. Incremento da eficiencia enerxética mediante a elaboración de ordenanzas e estudos técnicos

A actuación propón a elaboración conxunta por parte de técnicos dos tres concellos de dúas ordenanzas municipais e un documento de condicións técnicas. A primeira ordenanza municipal a elaborar será a de eficiencia enerxética que terá como obxectivo acadar unha redución do 20% no consumo de enerxía de orixe fósil no horizonte 2020, obxectivo definido polo paquete de cambio climático e enerxía limpa da Unión Europea. Este mesmo grupo técnico terá a función de elaborar un documento de condicións técnicas relativas á eficiencia enerxética e implantación de enerxías renovables para a súa incorporación en tódolos pregos de condicións das contratacións municipais. Esta ordenanza será posteriormente adaptada ás particularidades de cada un dos concellos.

Así mesmo, o grupo de traballo analizará a viabilidade de implantar unha ordenanza de promoción da edificación sustentable baseada na redución de taxas municipais ás edificacións en función da súa cualificación enerxética.

Relación con outras actuacións operativas

Esta acción está conectada coas da propia liña 2.2.4. e coa acción 4.1.3. “Centro de transferencia tecnolóxica para o sector agrogandeiro, vitivinícola e forestal”.

Viabilidade e prioridade

O traballo contemplado nesta liña de actuación pode ser abordado polo persoal técnico dos propios concellos coordinado polo observatorio da enerxía definido na actuación anterior. Esta actuación poderá contar co apoio técnico da Axencia de Ecoloxía Urbana do Eixo Atlántico. Prioridade alta-media

Fontes de financiamento

A actuación non precisa financiamento específico. Se estudará a viabilidade da posta en marcha de unha ou varias plantas de xeración eléctrica por biogás a partir de residuos gandeiros cunha potencia instalada total de ao menos 300 KW, que se situarían no concello de Sarria. Finalmente, se elaborará un estudo de viabilidade da implantación dunha planta de xeración de enerxía eléctrica a partir de biomasa.

2.2.4.3. Desenvolvemento dun programa de implantación de enerxías renovables municipais

O programa de implantación de enerxías renovables está constituído por diferentes proxectos que no seu conxunto pretenden acadar a autosuficiencia enerxética municipal. Desenvolverase un proxecto de implantación de enerxía solar térmica e/ou fotovoltaica en tódalas instalacións de propiedade municipal. Se contempla a implantación de sistemas de xeración eólica no conxunto da agrupación de non menos de 1.5 MW, que xeraría aproximadamente o 50 % do consumo total de enerxía eléctrica municipal da agrupación. Este parque situaríase no Concello de Monforte. Ademais, poranse en marcha un ou varios parques solares fotovoltaicos cunha potencia instalada total de non menos de 2 MW que se situarían preferentemente nos Concellos de Monforte e/ou O Barco de Valdeorras. Se estudará a viabilidade da posta en marcha dunha ou varias plantas de xeración eléctrica por biogás a partir de residuos gandeiros cunha potencia instalada total de ao menos 300 KW, que se situarían no concello de Sarria e se elaborará un estudo de viabilidade da implantación dunha planta de xeración de enerxía eléctrica a partir de biomasa. Finalmente, cabe a posibilidade de aproveitar posibles experiencias de habilitación e construción de superficies de almacenamento e instalación de selección de biomasa procedente dos labores de limpeza de viarios polas administracións locais e doutros posibles usuarios.

Relación con outras actuacións operativas

Esta acción está conectada coas da propia liña 2.2.4. e coas accións 4.1.1. “Creación de viveiros de empresas nas localidades de Galicia Interior” e 4.1.3. “Centro de transferencia tecnolóxica para o sector agrogandeiro, vitivinícola e forestal”.

Viabilidade e prioridade

As propostas concretas contempladas nesta actuación, son todas elas realizables, existindo numerosos exemplos en funcionamento en diferentes municipios de España. As plantas de enerxía renovable propostas dentro das actuacións operacionais presentan dimensións, en xeral, modestas e, en consecuencia, son tamén realistas dende o punto de vista económico. Aínda así, a enerxía eléctrica xerada a partir das potencias instaladas nesas plantas cubrirían a demanda municipal de enerxía eléctrica. É polo tanto esperable e desexable que o desenvolvemento futuro desta liña poida non só amortizar o investimento inicial senón que mesmo podería supor unha fonte de ingresos para a agrupación de concellos. Prioridade alta-media.

Fontes de financiamento

Fondos europeos Interreg, Plans Estatais de Investimento Local (Plan E ou similares), Programa Nacional de Proyectos de Desarrollo Experimental en el marco del Plan Nacional de Investigación Científica, Desarrollo e Innovación Tecnológica, 2008-2011 (Subprograma de Medio Ambiente y Ecoinnovación, Deputacións, Consellería de Medio Ambiente, Territorio e Infraestruturas, Consellería de Economía e Industria, INEGA, Recursos municipais).

2.2.4.4. Posta en marcha dun programa de educación e sensibilización ambiental sobre eficiencia enerxética

A actuación contempla a elaboración e posterior execución dun programa de educación para a sostibilidade centrado especificamente no eido da eficiencia enerxética nos ámbitos domésticos, institucional e empresarial. O programa deberá ser deseñado co obxectivo de que o seu alcance se extenda ao conxunto da poboación, moi especialmente aos sectores sociais responsables dos maiores consumos enerxéticos.

Relación con outras actuacións operativas

Esta acción está conectada coas da propia liña 2.2.4. e coa acción 4.1.1. “Creación de viveiros de empresas nas localidades de Galicia Interior”.

Viabilidade e prioridade

O desenvolvemento dun programa de educación ambiental sobre a temática enerxética non só é realizable no curto prazo senón que ao elaborarse de xeito conxunto pola agrupación de municipios permite abaratar custes e aumentar o impacto e a calidade do mesmo. Prioridade: alta-media.

Fontes de financiamento

Consellería de Medio Ambiente, Territorio e Infraestruturas, INEGA, Deputacións, Recursos municipais, Empresas subministradoras de enerxía eléctrica e do sector das enerxías renovables.

2.2.5. UN SISTEMA INNOVADOR DE CAMIÑOS DO INTERIOR

Introdución

Aínda que en moitas ocasións as infraestruturas principais escapan o ámbito municipal, tanto na decisión de planificación como de execución, tamén

é certo que seguen a ser un elemento referencial no desenvolvemento dos territorios.

É necesario sinalar que nunha sociedade europea onde falase xa dunha segunda xeración de desenvolvemento onde importa máis o coñecemento que as infraestruturas físicas, onde a mobilidade e máis importante que as infraestruturas de transporte e onde as novas tecnoloxías da comunicación se imponen ao formigón, aínda existen zonas do noso territorio como o caso dos concellos que integran a Galicia Interior que están moi faltos de infraestruturas básicas e que polo tanto teñen unha enorme desvantaxe competitiva con outros territorios que si as teñen e que ademais están máis centrais aos grandes movementos económicos e sociais europeos.

Neste eixo preténdese agrupar as propostas para as grandes infraestruturas, servizos e equipamentos, que sen deixar de recalcar as enormes necesidades e eivas destes territorios propoña incorporarse a unha nova época de pensamento e polo tanto tratalas dende o punto de vista de conectividade, as relacións e a intermodalidade.

Nun momento de crise económica, con un novo financiamento autonómico que non presenta boas expectativas para os territorios menos poboados e posiblemente no último período como comunidade receptora de fondos europeos, parece máis necesario que nunca a implementación de políticas coherentes para unhas infraestruturas custosas e un criterio razoado para a programación e xestión dos escasos fondos orzamentarios.

Visión dos axentes sociais e políticos

Como era de esperar en zonas de baixa infraestrutura e grandes necesidades inversoras, a totalidade dos axentes, tanto de representantes políticos como xestores públicos como axentes sociais, destacaron como un dos elementos básicos para o desenvolvemento a construción destas infraestruturas pendentes en todos os niveis, estradas, ferrocarril, redes de servizos, depuradoras, internet, etc., tanto no referente as grandes infraestruturas comarcais como nas de servizos internos a zonas do rural.

Entre elas cabe destacar:

- Finalizar o eixo interior viario de Galicia. Lugo-Ourense.
- Novo eixo transversal de Galicia. Lalín-Chantada-Monforte-Meseta.
- Porto seco de Monforte de Lemos.

- Inclusión da Galicia Interior no AVE e mellora do tren convencional.
- A-76 en Monforte.
- Depuradoras en todas as vilas e solución alternativas para as parroquias.

Actuacións operacionais

2.2.5.1. Plan e mesa de apoio as infraestruturas da Galicia Interior

Ante a imperiosa necesidade que a Galicia Interior ten de promover e demandar a construción das infraestruturas vertebradoras do territorio necesarias, propónse como acción a definición conxunta das infraestruturas viarias (camiños) básicas necesarias a súa programación para logo realizar unha esixencia e demanda colectiva como Galicia Interior.

A acción pretende definir un Plan de Infraestruturas da Galicia Interior (PIGI) especialmente centrado nun plan de estradas, inda que sen esquecer as infraestruturas ferroviarias e de transporte. Nunha segunda fase crearíase unha “Mesa” de apoio formada por representantes das administracións públicas locais, axentes sociais e económicos da zona, co obxectivo de trasladar as autoridades rexionais e nacionais a necesidade destas infraestruturas, mostrar a unidade de toda a sociedade nesta demanda e funcionar a modo de “lobby” para acadar o antes posible ditas infraestruturas.

Neste plan habería que trasladar os esquemas de infraestruturas viarias existentes e por facer do plan de estradas autonómico, plan de infraestruturas do Goberno Central e do Goberno Galego e o plan de infraestruturas do Eixo Atlántico, e de todos eles priorizar os distintos elementos e accións por facer.

Galicia Interior precisa aínda de numerables infraestruturas tanto viarias como ferroviarias como de servizos, nesta acción propónse facer un plan que propoña un documento de consenso interno que parta dos concellos afectados e que sirva para trasladar prioridades, necesidades e acordos ás distintas administracións que serán encargadas da súa execución, Xunta, Deputacións e Goberno Central.

Relación con outras medidas

Ten relación ca medida deste mesmo eixo relacionada ca creación dun eixo vertebrador baseado no ferrocarril.

Viabilidade / Prioridade

Tratándose só dun plan e non da execución dos planeamentos non parece extremadamente custosa ou difícil a viabilidade desta medida.

Fontes de financiamento

Financiamento mixto público-privado. Ademais dos concellos, as asociacións empresariais poderían colaborar. Igualmente é posible a obtención de fondos públicos doutras administracións ou comunitarios para acadar esta acción.

2.2.5.2. Eixo loxístico baseado no ferrocarril

As vilas da Galicia Interior foron durante anos un nodo básico de comunicación ferroviaria, é verdade que na actualidade e dado que as obras de entrada do AVE en Galicia se realizan a través de Ourense, parece que se están quedando atrás como nexos entre Galicia e a meseta. Nesta medida propónse recuperar o papel das cidades de Galicia Interior nesa conexión de ferrocarril e sobre todo potenciar ese papel no transporte de mercadorías.

Evidentemente, aínda que se potencie o transporte de mercadorías e se desenvolva o porto seco de Monforte, non se debe de deixar reforzar o papel do transporte de pasaxeiros, loitando por ser incluídos no plan de transportes ferroviarios de Alta Velocidade e mellorando o papel e os servizos que a infraestrutura viaria existente permite para utilizar o tren como vertebrador da Galicia Interior e permitindo mellorar os servizos ferroviarios internos e por ende as comunicacións entre Sarria, Monforte e O Barco.

Esta intermodalidade non debería de ser só para o porto seco senón que debería conectar no posible cos transportes viarios e chegar ao maior número posible de polígonos industriais e industrias que poidan demandar estes servizos e ser así un valor engadido para a localización nesta zona. Deste xeito se estaría creando unha plataforma loxística global da asociación de concellos.

Relacións con outras medidas

Estaría relacionada co resto de medidas de sustentabilidade, transporte, enerxía, etc.

Viabilidade / prioridade

Parte da medida propón a utilización maior das infraestruturas existentes polo que para a súa implantación sería necesario que se involucrase o Goberno

Galego e central en mellorar os servizos e subvencionar ao principio o transporte para xerar a masa crítica.

Fontes de financiamento

Procedente da Dirección Xeral responsable da mobilidade do Goberno Galego e da Dirección Xeral de Transportes do Goberno Central. Podería apoiarse dende os concellos e as asociacións de empresarios e poderíanse acadar fondos europeos.

2.2.5.3. Mellorar a eficacia da rede global e das novas tecnoloxías

Non cabe dúbida de que o século XXI é a época das tecnoloxías da información, non é posible entender hoxe ningunha actividade humana sen a influencia destas novas ferramentas. Neste sentido, Galicia Interior non pode quedar fora do mundo global da información.

Esta medida terá enormes repercusións nas posibilidades de interrelación empresarial e persoal entre as tres vilas e as súas áreas de influencia, así como permitirá unha mellor información sobre actividades de Galicia Interior e favorecerá a comunicación das institucións cos cidadáns.

Isto proponse ca *mellora da instalación de cable dixital e Cobertura WIMAX do 100% do territorio*. Para favorecer esta relación e as posibilidades que a tecnoloxía ofrece é necesario contar cunha boa infraestrutura, polo tanto esta medida debe levar incorporada a mellora da instalación de cable. Deberíase facer dun xeito progresivo, primeiro nos centros educativos e económicos (polígonos industriais, centros loxísticos, centros comerciais etc.), logo nas principais zonas habitadas para rematar acadando a chegada á maior parte da poboación, onde sexa razoablemente posible. A cobertura en rede de banda larga WIMAX onde sexa posible, e si pode ser aberta, gratuíta e universal en calquera punto da zona facilitaría moito o acceso ás novas tecnoloxías sobre todo nunha zona onde a poboación é moi dispersa e o sistema de instalación de cable pode resultar moi custoso. Tamén sería importante a *creación de puntos gratuítos de acceso a internet públicos nas rúas ou edificios públicos*. Son aínda moitas as persoas que non contan cos equipos informáticos necesarios para poder acceder á rede desde as súas casas ou traballos. Para favorecer este acceso universal posible débese incidir na educación e formación das persoas e facilitar o acceso aos equipos dende centros públicos ou privados (favorecer a instalación de empresas de servizos relacionadas) e tamén facilitar o acceso a información dos cidadáns dende puntos de información na rúa que deberan ser sinxelos, de uso posiblemente a partir de pantallas táctiles.

Viabilidade / Prioridade

Os concellos teñen a posibilidade de fomentar que empresas privadas das comunicacións melloren as instalacións e servizos da zona, evidentemente os limiares de uso e poboación serán determinantes, e aquí onde pode necesitarse o apoio das administracións para acadar a viabilidade das accións.

Fontes de financiamento

Para a concretización das actuacións previamente enunciadas, propónse unha mestura de financiamentos públicos e privados, sendo que a intervención dos axentes privados será primordial dende o punto de vista da participación das empresas de comunicación, telefonía e internet. O apoio de asociacións de empresarios e comerciantes pode ser básica para a implantación e aplicación destas novas tecnoloxías. Os cidadáns deberán colaborar tamén no pago de parte destes servizos a través das cotas e altas nos servizos ofertados. A parte de financiamento público pode vir desde os concellos, desde os Gobernos con competencias en comunicacións ca inclusión destes proxectos nos seus orzamentos ou a través de fondos europeos, FEDER, Fondos de Cohesión, etc...

2.2.5.4. Implantación dunha rede de equipamentos eficientes compartidos

Algúns equipamentos, polo seu custe de construción o polo custo de mantemento son difíciles de construír en zonas de poboación baixa, é por iso que parece necesario planificar os equipamentos de xeito que sexan complementarios, tanto a nivel interno dos concellos complementando as zonas urbanas e rurais como entre os membros de Galicia Interior no seu conxunto.

Existe xa experiencia previa na necesidade de desprazamento no uso dalgúns equipamentos especializados como hospitais, pero outros equipamentos que agora non existen tamén poderían chegar a conseguirse si se fixera conxuntamente entre varios concellos e todos puideran usalo indistintamente.

A necesidade de dun transporte que permita os desprazamentos dos posibles usuarios é o único xeito de permitir que un cidadán poda desprazarse entre concellos para o uso dun equipamento.

Esta nova mentalidade de uso compartido entre concellos de equipamentos abarca tanto aos existentes como aos de nova creación para complementar os servizos, nos primeiros aforraríase ou repartiríanse os gastos de explotación e nos segundos sería necesaria unha menor inversión para dotar a todos estes concellos de servizos compartidos.

A acción propón que se cree unha rede global de equipamentos e servizos que se xestionen conxuntamente para un aproveitamento maior que eses equipamentos na medida do posible non sexan tan especializados e poidan ser usados para varios usos, especialmente nos ámbitos rurais.

A planificación para ser máis eficiente propónse que compense ás zonas rurais e que deste xeito se potencie a creación de novas centralidades rurais, apostando por algúns núcleos ou parroquias máis dinámicas que poidan ser un chanzo intermedio entre as cabeceiras municipais e as zonas rurais menos atendidas.

Estes equipamentos de compensación rural poderían albergar nas mesmas dependencias e de xeito alternativo distintos usos como podería ser un consultorio para a atención de sanitarios itinerantes, aula-net para acceso a internet, actividades culturais ou sociais, centro de día para maiores, etc., todos estes servizos serían atendidos por unha única persoa que ademais podería ter unha labor de asistente social ou coordinador de servizos local en axuda dunha poboación envellecida que non necesitaría así longos desprazamentos.

Estas zonas rurais poderían tamén crear unha rede de equipamentos de ocio, tipo albergues ou similares que permitisen en épocas estivais ou de vacacións escolares, ou para actividades formativas escolares durante o curso a visita e estancia de rapaces doutras zonas urbanas.

Relacións con outras medidas

É importante resaltar a relación desta medida con outras deste mesmo eixo de sustentabilidade, tanto no relacionado coa xestión enerxética eficaz como coa xestión eficaz da dispersión e por suposto coa necesaria complementariedade coas melloras nas medidas de transporte.

Viabilidade / prioridade

Esta experiencia xa é utilizada en outros servizos como hospitais ou Institutos, e podería ampliarse a outros servizos que non teñen por que ser de uso uni-municipal.

A dificultade desta medida é distinta segundo falemos de equipamentos intermunicipais, de equipamentos comarcais para os concellos ao redor das cabeceiras comarcais ou de equipamentos a compartir entre concellos de Galicia Interior bastante distantes e no excesivamente ben conectados con transporte público.

Outra dificultade estriba no feito de que pertencen a varias provincias e parte dos servizos e equipamentos teñen xestión ou financiamento provincial a través das Deputacións Provinciais.

Fontes de financiamento

Os equipamentos novos son en xeral financiados por outras administracións como o Goberno Galego ou as Deputacións.

Os novos equipamentos rurais poderían ademais de ter fondos municipais, provinciais e autonómicos optar a fondos comunitarios a través de programas europeos de novas prácticas ou de desenvolvemento rural.

Podería e debería experimentarse ca xestión destes servizos dende a iniciativa privada, quizais ao principio necesitaría de apoio público pero quizás nunha segunda etapa serían autosuficientes.

EIXO 3. PROMOCIÓN SOCIOECONÓMICA E TURISMO

3.1. INTRODUCCIÓN AO EIXO DE PROMOCIÓN SOCIOECONÓMICA E TURISMO

Un dos grandes retos que afrontan os países occidentais, neste intre de cambio e crise económica mundial, é o da reactivación da actividade empresarial que garanta o emprego e a xeración de riqueza. Galicia non é unha excepción e os concellos e comarcas afastadas da franxa litoral, na que se concentran a maior parte das empresas e do emprego, atópanse con maiores dificultades que teñen a súa orixe no modelo produtivo fortemente vinculado ao sector primario e aos Servizos.

Os concellos que integran Galicia Interior, aínda con características diferenciais na súa estrutura económica, comparten trazos que os caracterizan: forte dependencia do sector comercial e dos servizos que prestan como capitais comarcais, e do sector da construción, e escasa actividade industrial, aínda que con diferentes taxas por concello. A gandería e a agricultura xunto co sector

forestal teñen pesos moi diferentes na estrutura económica dos tres concellos, sendo Sarria no que máis importancia ten a gandeiría, e Monforte e O Barco, como capitais da Ribeira Sacra e de Valdeorras respectivamente, nos que a viticultura adquire un peso específico. Este modelo produtivo fortemente baseado no sector terciario e na construción, atópase nun momento crítico, tal e como veñen manifestando os axentes sociais; razón pola cal debería ser complementado co desenvolvemento do sector industrial que faga da innovación o chanzo no que apoiar a súa competitividade nos mercados globais.

As épocas de crise son tamén épocas de oportunidades nas que os novos modelos de negocio, os novos produtos e os novos mercados poden agromar e consolidarse. Con esta convicción, propoñemos unha serie de medidas integrais, orientadas a mellorar a competitividade, impulsar a creación de novos proxectos empresariais e poñer en marcha unha cultura de innovación, emprendemento e cualificación dos recursos humanos que sexa quen de darlle os Concellos e comarcas de Galicia Interior unha nova vía de crecemento económico, de creación de riqueza e que sente as bases para un novo modelo produtivo capaz de xerar emprego de calidade para os seus cidadáns.

A proposta que presentamos tenta dinamizar as economías locais orientándoas cara á promoción dunha cultura emprendedora que sexa quen de sacar proveito daqueles factores endóxeos nos que soste vantaxes competitivas para competir nos mercados globais. Así mesmo a nosa proposta aposta pola creación de valor no sector da hostalería e o turismo, orientado a novas fórmulas nas que a calidade e a diferenciación sirvan para situar aos concellos de Galicia Interior nos circuítos do turismo internacional.

A conxunción das diversas liñas estratéxicas propostas neste Eixo de Promoción económica e Turismo tentan ser unha resposta sistémica, integradora e sostible, aos desafíos que a conxuntura económica presenta; tentan aproveitar a un tempo as vantaxes que achegan ao ser capitais comarcais xunto coa súa centralidade e a puxanza do seu sector comercial e de servizos, sen deixar de promover a creación de novas fórmulas emprendedoras e proxectando cara o exterior unha oferta de ocio e turismo que saiba conxugar a tradición e a modernidade.

Creemos que a conxunción de estas liñas e a posta en marcha das medidas deseñadas poderán contribuír a sentar as bases de unhas economías menos dependentes do papel de capitalidade comarcal e que, sen deixar de aproveitar este factor de centralidade, poidan atopar novos xacementos de emprego e camiños de eficiencia empresarial.

3.2. LIÑAS DE ACCIÓN

EIXO 3.2.1. PROMOCIÓN SOCIOECONÓMICA

3.2.1.1. Promovendo a iniciativa dos novos emprendedores e a innovación

Introdución

As medidas orientadas á promoción económica adoitan ser unha serie de estímulos fiscais ou de apoio financeiro para que as empresas que xa están a operar no territorio manteñan ou amplíen a súa actividade. O fin perseguido con estas medidas é dobre: por unha banda a creación de emprego e por outra a consolidación de unha rede ou armazón productivo que manteña a creación de valor a longo prazo. Mais cando os ventos da recesión económica zoan estas medidas resultan ineficaces xa que as empresas tenden a reducir a súa actividade. É por iso que o que se necesitan son medidas de apoio e estímulo á iniciativa empresarial de nova creación, isto é, medidas que contribúan a sacar ao terreo de xogo novos valores da canteira emprendedora que toda sociedade civilizada ten no seu interior. A poboación dos concellos de Galicia Interior pode cualificarse hoxe de mellor preparada e cualificada en relación con épocas pretéritas. Os niveis de estudos e formación nunca foron tan elevados nin estiveron tan estendidos e por iso pódese afirmar que si o factor humano está dispoñible o que fai falta é darlle a oportunidade de amosar o seu potencial. Para elo é necesario tomar a iniciativa dende os poderes públicos e poñer a disposición dos homes e mulleres dos concellos de Galicia Interior unha serie de propostas que lles facilite a posta en marcha de novos proxectos empresariais e de novas iniciativas de emprendemento. Por outra banda faise necesario impulsar esta cultura pioneira que foi quen de facer realidade, en épocas non moi distantes, proxectos empresariais que aínda hoxe están a dar os seus froitos.

As actuacións propostas dentro desta liña estratéxica perseguen, por unha banda, o propósito de incentivar a iniciativa dos novos emprendedores e a innovación daqueles pequenos empresarios que están xa a desenvolver a súa actividade no sector agrogandeiro, e por outra de promover entre as novas xeracións a cultura do emprendemento.

Vision dos axentes sociais e políticos

Os axentes sociais e políticos manifestaron a súa preocupación polas consecuencias derivadas do actual escenario económico, tendo en conta que os sectores produtivos vinculados á construción veranse afectados cunha no-

table redución de actividade, e que a diminución do consumo terá un previsible impacto en sectores como o comercio. Por elo manifestaron a necesidade de implementar medidas de impulso da actividade empresarial noutros sectores produtivos ao tempo que se fomenta a cultura de emprendemento que debe ir asociada á renovación do modelo produtivo.

Actuación operacionais

3.2.1.1.1. Creación de Viveiros de Empresas nas localidades de Galicia Interior

Os chamados Viveiros de Empresas (VE) constitúen unha medida de promoción da actividade emprendedora que ten unha longa tradición en países de Europa como Bélxica ou Suecia que nos anos setenta do pasado século crearon estas estruturas para facilitar o lanzamento de novas actividades empresariais.

Os primeiros anos de posta en marcha de novas empresas constitúen o período máis difícil para o emprendedor na medida en que son maiores as dificultades que unha empresa ten que afrontar nos primeiros anos de actividade (desenvolver os procesos produtivos, establecer a liña de produtos e finalmente alcanzar a cota de mercado que a faga rendible). Nos primeiros anos de actividade coinciden a limitación de recursos financeiros coa lenta consecución de obxectivos de vendas que provoca unha xeración insuficiente de ingresos para cubrir os gastos de funcionamento. Unha parte importante dos gastos proceden dos custes de instalación: locais, almacéns, infraestrutura administrativa etc. Tendo isto presente, a fórmula que consideraron os pioneiros dos Viveiros de Empresas foi a de facilitar a instalación empresarial, mediante arrendamentos subvencionados de locais, acceso a liñas telefónicas a baixo custe e infraestrutura administrativa compartida (atención de chamadas ou correo electrónico, fax, fotocopiado, e outros servizos similares). Ao reducir significativamente estas partidas do gasto empresarial, nas primeiras etapas, o emprendedor pode dispoñer de fluxos de caixa para investir en desenvolvemento de produtos, accións de marketing, innovación e acadar a cota de mercado que garanta a viabilidade do proxecto empresarial.

Xa acadada a estabilidade, o emprendedor reinstálase nun local propio deixando oco para que outro emprendedor poida iniciar a súa andaina.

A creación de Viveiros de Empresas debe ser unha panca para facilitar a creación de novas actividades empresariais orientadas ao aproveitamento de

recursos endóxeos e actividades conectadas co tecido empresarial máis dinámico. Esta acción debe ser formulada nunha perspectiva de medio e longo prazo pois os resultados só poderán ser valorados cando se alcance unha masa crítica en cada un dos VE.

O proceso de domiciliación dos proxectos empresariais nacentes ten un prazo medio de dous anos para poder facer autónomos e viables os proxectos incluídos no VE.

Consideramos que en cada unha das localidades de Galicia Interior debería implantarse esta medida que esixirá o compromiso dos axentes sociais e políticos nun sentido moi amplo que inclúe as asociacións empresariais pero tamén de forma individualizada as empresas, os representantes políticos a nivel local provincial e autonómico, os centros de ensino especialmente os de Formación Profesional e todo tipo de entidades como os pactos Locais de emprego, Cámaras de Comercio etc. Concienciar á poboación da importancia desta medida é parte das condicións para garantir o éxito na procura dos seus obxectivos.

Como a posta en marcha dun Viveiro de Empresas necesita inevitablemente dun ou varios locais nos que domiciliar os proxectos emprendedores seleccionados, é necesario que antes de iniciar a fase de construción das instalacións se faga un estudo dos sectores produtivos, e das actividades empresariais que serán priorizadas para domiciliar no Viveiro de Empresas⁵. A tipoloxía dos Viveiros é moi diversa e poden contemplar actividades de forte contido industrial ou de servizos. Cada unha destas orientacións condicionará o deseño e construción das instalacións e por elo parece razoable que os axentes sociais asesorados por técnicos coñecedores da estrutura empresarial e do tecido produtivo expresen as súas preferencias no que se refire á orientación do Viveiro de Empresas. Deberíase facer fincapé na importancia de atraer emprendedores que abran novos nichos de actividade económica, fortemente conectada coas potencialidades endóxeas dos recursos humanos e materias da comarca, evitando aqueles proxectos que non acheguen un plus de innovación e de capacidade para por en valor eses recursos endóxeos.

Os Viveiros de Empresas deberán contar cun órgano reitor técnico coas seguintes funcións:

- Selección de proxectos candidatos.
- Dirección e xestión do viveiro.

---

⁵ Así o recomentan os propios interlocutores dun dos territorios, a UPD de Valdeorras na “Solitude Pacto Territorial de Emprego de Valdeorras (1-VII-2009), ao Eixo Atlántico do Noroeste Peninsular”, que engadimos ao final desta Axenda Estratégica (Anexos).

- Contacto con entidades colaboradoras.
- Busca de financiamento de proxectos.

Sería moi conveniente que no órgano reitor tiveran participación ademais dos Concellos, os Pactos Locais para o Emprego, as Asociacións Empresariais e as Cámaras de Comercio, e centros de Formación profesional, sen descartar a outros entes. Non obstante creemos que amais do órgano de goberno en sentido amplo, debería contar cun órgano executivo moi profesionalizado e técnico que garanta que os proxectos aceptados no Viveiro dispoñen das condicións de partida que os fagan viables. Para iso o órgano executivo-técnico non soamente asesorará na fase de deseño, pois tamén deberá tutelar os proxectos presentados para corrixir os erros e adaptar as estratexias de cada proxecto. A necesidade desta equipa técnica deberá ser unha condición “sine qua non”, e a selección dos seus integrantes deberá facerse con garantías suficientes para saber que as persoas da equipa técnica poderán afrontar un traballo como o que se lles encomenda.

A folia de ruta para a posta en marcha dos Viveiros de Empresas, podería ser a seguinte:

1. Constitución do Padroado do Viveiro, órgano de participación dos axentes sociais e políticos e das entidades privadas que participen da súa financiación e sostemento. O Patronato deberá garantir o orzamento cun horizonte de cinco anos.
2. Selección da Equipa Técnica de xerencia do Viveiro de Empresas e encargo a dita equipa do estudo orientador da tipoloxía do VE. Contarase co asesoramento das Universidades Galegas e das Equipas do Eixo Atlántico para facer este estudo delimitador da actividade do Viveiro.
3. Realización das instalacións do VE e posta en marcha do proceso de selección de proxectos emprendedores. Nesta fase, e unha vez se teña rematado a fase 2, deberá poñerse en marcha unha campaña de divulgación para dar a coñecer o VE, especialmente entre a poboación nova con cualificación (FP e estudos universitarios). A campaña estará tamén orientada a divulgar a cultura emprendedora mediante “workshops”, xornadas nos centros de ensino e para o público en xeral nas que se amosen casos de emprendemento exitosos que sirvan de referente e motivación para os potenciais candidatos a emprendedor.
4. Revisión e tutela na elaboración dos plans de negocio presentados polos emprendedores, por parte da Equipa Técnica; e domiciliación dos proxectos seleccionados e seguimento da actividade emprendedora.

5. Campañas de divulgación da actividade do VE e captación de novos proxectos emprendedores.

Relación con outras actuacións operativas

Esta acción está vinculada coa creación do Centro de Transferencia Tecnolóxica e coas Aldeas Tecnolóxicas e o Portal Web.

Viabilidade e prioridade

Tendo en conta as demandas dos axentes sociais consideramos que esta acción non debería atopar grandes atrancos para a súa realización. A súa prioridade é Alta.

Fontes de financiamento

A actuación poderase acoller ás medidas de apoio que se contemplan nos plans estatais, autonómicos e europeos en relación coa dinamización da actividade emprendedora e a innovación.

3.2.1.1.2. Feira dos novos emprendedores

Esta acción ten como meta fomentar entre as novas xeracións a cultura emprendedora mediante a convocatoria dunha competición na que equipas dos diferentes centros de ensino de Galicia Interior presenten as súas propostas de novos modelos de negocio.

Coa colaboración dos centros de ensino, os participantes disporán dun espazo para presentar as súas ideas e proxectos de entre as que un xurado elixirá aqueles que resulten ser os máis innovadores e viables, e os seus autores recibirán un premio e a mención correspondente. De entre os proxectos premiados seleccionaranse aqueles que sexan merecedores de incluírse dentro do viveiro de empresas da localidade correspondente.

O formato elixido pode ser o dunha Feira-Exposición con maquetas, paneis e outros soportes nos que se amose o modelo de negocio presentado en torno dun novo produto ou servizo. A Feira pode realizarse unha vez ao ano en unha das localidades de Galicia Interior, de forma rotatoria.

Dentro do proceso de divulgación da Feira do Emprendedor, prestarase especial importancia aos estudantes de Formación Profesional e aos universitarios das localidades de Galicia Interior que desenvolven os seus estudos nás Universidades galegas, abrindo para estes últimos unha sección diferenciada.

Queremos deixar constancia que o valor de esta actuación vai máis aló do puramente pedagóxico e lonxe de tratarse dun xogo de empresa, debe ser un camiño aberto ás novas xeracións de emprendedores, en conxunción coa actuación 4.1.1.

A Feira do Emprendedor complementábase cunhas charlas nas que emprendedores de éxito sexan invitados a relatar a súa experiencia empresarial.

Relación con outras actuacións operativas

Esta actuación está relacionada coa actuación 4.1.1 desta mesma liña estratéxica.

Viabilidade e prioridade

Para que esta actuación alcance o seu obxectivo é necesario contar coa implicación dos centros de ensino medio das localidades de Galicia Interior. Para elo será conveniente que o comité organizador estea composto por técnicos dos concellos, axentes de desenvolvemento local, e profesorado de ensino medio. A acción proposta non ten custes elevados nin presenta especiais complexidades de organización polo que consideramos que a súa viabilidade está asegurada na medida en que se consiga a colaboración ao menos dalgúns centros de ensino das localidades de GI. A prioridade é Media-Alta xa que serán as sucesivas edicións da Feira do emprendedor as que vaian consolidando a cultura emprendedora entre a poboación máis nova de Galicia Interior.

Fontes de financiamento

Poderíase contar co apoio da Consellería de Educación e con organismos como Cámaras de Comercio amais dos propios concellos, amais de establecer convenios coas Universidades galegas.

3.2.1.1.3. Centro de transferencia tecnolóxica para o sector agrogandeiro, vitivinícola e forestal

Un dos problemas que arrastra o sector primario en Galicia é a falta de formación do empresariado, procedente dunha longa tradición familiar vinculada ao traballo no campo. Aínda que a modernización das estruturas produtivas foi importante nas últimas décadas, e o investimento en instalacións mellorou ata situar a Galicia como unha das autonomías máis relevantes na produción láctea e cárnica, a atomización das explotacións dedicadas fundamentalmente á produción de materia prima, sitúa ao sector neste intre nunha difícil conxun-

tura. Parece necesario establecer unha acción que contribúa a diversificación produtiva que aproveite os recursos naturais creando novos produtos e procesos de transformación e comercialización. As iniciativas do Consello Regulador da Agricultura Ecolóxica de Galicia, con sede en Monforte, e as pioneiras experiencias co “porco celta” e a castaña que se están a iniciar dende hai uns poucos anos en Valdeorras, poden ser o referente para iniciar a diversificación produtiva. Xunto co potencial do agro e da produción cárnica de calidade, o sector do viño pode ser o terceiro piar para darlle ao sector agrogandeiro novos alicerces que senten as bases dun desenvolvemento sostido e modernizador.

Pero para que isto sexa posible non se pode fiar o proceso a vontade dos axentes económicos ou dos mercados. Faise necesario crear unha cultura de innovación no sector primario que permita que as novas xeracións atopen novas formas de vida a partires de novos produtos e de novas formas de achegalos aos mercados.

Aínda que a información e os estudos relacionados coa modernización agrogandeira, forestal e vitivinícola están moi desenvolvidos nos ámbitos da investigación universitaria, estes non sempre acaban chegando a quen ten que facer uso de eles, e noutros casos a formulación académica impide que os potenciais usuarios poidan aplicalos. É por isto que propoñemos esta acción, que lonxe de perpetuar o distanciamento entre a produción do coñecemento e a súa utilización práctica, pretende converter o coñecemento en ferramenta de transformación do sector produtivo.

Trátase en definitiva de crear unha rede de centros de asesoramento técnico que sirva de punto de referencia para os axentes económicos do sector primario en materia de innovación en produtos e procesos produtivos e de comercialización. En colaboración cos órganos representativos dos subsectores (agricultura ecolóxica, gandería ecolóxica, viño, forestal) serán instrumentos de dinamización e incentivación de novos proxectos e modelos de negocio. A súa misión será captar o coñecemento especializado producido no ámbito académico universitario, e noutros organismos públicos, para poñelo a disposición dos axentes económicos.

Mediante un convenio coas institucións universitarias que desenvolven procesos de I+D+i no sector agrario, gandeiro e forestal será un dinamizador e catalizador da innovación. Entre outras institucións de colaboración referimos o Centro Tecnolóxico Lácteo de Galicia dependente da USC, con sede en Lugo, o IIAG (Instituto de Investigacións Agrobiolóxicas de Galicia), con sede

en Santiago e dependente da USC-CSIC, ou a Misión Biolóxica de Galicia dependente do CSIC, con sede en Lourizán-Pontevedra.

A implantación de esta medida podería pasar por unha primeira fase de colaboración con unha serie de “antenas” locais especializadas para estes Institutos de Investigación que faciliten e acheguen aos empresarios do sector a formación e vaia creando unha estrutura permanente de I+D+i, claramente implicada na cualificación profesional, e na cultura empresarial innovadora e orientada á competitividade. Deberá primarse a transferencia tecnolóxica sobre a investigación, polo que propoñemos que o Centro teña unha dispoñibilidade financeira para implementar investigación aplicada nos sectores agrogandeiro e forestal. O volume e a calidade da investigación desenvoltoas polas tres universidades galegas xa é relevante, mais non sempre logra a súa aplicación tecnolóxica.

O desenvolvemento desta medida debería ir precedido dun estudo en profundidade da estrutura dos sectores agrogandeiro, vitivinícola e forestal que diagnostique os problemas fundamentais dos sectores e propoña un programa de medidas correctoras.

Dedicado á difusión da investigación e desenvolvemento de novos produtos e procesos de aplicación no sector agrícola e gandeiro. A súa misión será:

- Promover a aplicación de novos produtos e procesos de mellora na produción agrícola.
- Promover a aplicación de novos produtos e procesos de mellora na produción gandeira (leite e carnes).
- Promover novos xeitos de comercialización dos produtos da agroindustria.
- Crear unha cultura de innovación permanente e de mellora da competitividade.

Relación con outras actuacións operativas

A actuación proposta estaría en relación coas actuacións 4.1.1. e 4.1.2., tanto no que ten que ver coa posibilidade de que nos Viveiros de Empresa se domicilien proxectos que se baseen na innovación aplicada ao sector primario en calquera punto da cadea de valor, como no que se refire á promoción de novas perspectivas de produción e comercialización que se poderían premiar dentro da medida 4.1.2.

Viabilidade e prioridade

A actuación proposta poderase levar a cabo si se acada un amplo respaldo e colaboración de órganos como a Consellería do Medio Rural, as Universidades de Galicia e Institutos de Investigación como o Centro Tecnolóxico da Carne, Centro Tecnolóxico Lácteo de Galicia, a Misión Biolóxica de Galicia dependente do CSIC e outros de carácter público como os consellos reguladores do viño ou da agricultura ecolóxica. Prioridade Alta.

Fontes de financiamento

A actuación proposta poderíase acoller a liñas de apoio previstas nos programas de innovación para o sector primario tanto de órganos da administración autonómica como do goberno do Estado e da Unión Europea. Os custos da posta en marcha de esta acción non son elevados e non precisan de inversións iniciais.

3.2.1.2. No camiño da sociedade do coñecemento

Introdución

A economía dos países desenvolvidos está cada vez máis baseada na innovación tecnolóxica e no desenvolvemento da chamada economía da información. Este termo fai referencia á relevancia que adquiren na actualidade para as economías dos países desenvolvidos, as novas tecnoloxías da comunicación baseadas na computación e na transmisión de sinais mediante redes de dimensión mundial das que a máis coñecida é a Worl Wide Web, xenericamente denominada Internet.

As sociedades que non acadan un alto grao de penetración destas tecnoloxías atópanse desprazadas dos centros dende os que se activa a economía da información, nun proceso que se deu en chamar a “fenda dixital” por analogía cunha fenda que separa e illa territorios. É por iso que a Unión Europea ven poñendo en marcha dende o Cumio de Lisboa toda unha carteira de medidas de apoio para que as novas tecnoloxías cheguen a tódolos territorios de Europa ao tempo que se produce unha auténtica revolución coa denominada “alfabetización dixital”. Non soamente se trata de que os cidadáns saiban navegar pola Web, ou que empreguen as redes sociais para comunicarse e relacionarse. O punto de mira está posto máis aló, nun horizonte no que todas as actividades productivas atopen o seu lugar natural nas redes de comunicación dixital e nas ferramentas e aplicacións informáticas que a través de elas se conectan. Pero

para que este horizonte, un tanto distante, sexa realidade é preciso que se vaian dando pasos cara el, nun proceso que debe comezar co achegamento destas redes dixitais e do seu potencial a tódolos cidadáns, para posteriormente facer doada a integración das mesmas nos procesos económicos e productivos.

A serie de accións que propoñemos a continuación teñen como premisa a existencia dunha rede de cobertura xeral no territorio dos concellos de Galicia Interior, aspecto este que é tratado no apartado dedicado ás infraestruturas no Eixo 3. Partindo da extensión da cobertura a todos os territorios de Galicia Interior, propoñemos dúas medidas con orientacións ben diferentes. A primeira, a creación dun Portal Galicia Interior, tenta levar á práctica a premisa avanzada máis arriba de que o lugar natural das novas actividades productivas deben ser as redes de comunicación dixital.

Actuacións operacionais

3.2.1.2.1. Portal Galicia Interior

Será a imaxe pública da entidade Galicia Interior na web e estará dotada de servidores a nivel local. A contratación dos servizos de mantemento e alimentación do Portal farase a cargo dunha empresa especializada, preferentemente con sede na comarca, para facilitar a solución de incidencias que soen conlevar este tipo de servizos. A empresa de mantemento ocuparase tanto do “hardware” como do “software” e da consultoría técnica que desenvolva un proxecto de longa duración. A posta en marcha do Portal deberá ir precedida dun estudo dos requirimentos do servizo que teña en conta tanto as necesidades dos veciños como dos foráneos, e sirva de ferramenta multipropósito.

O Portal terá entre outros os seguintes propósitos:

- Dar a coñecer Galicia Interior, tanto cara aos veciños dos tres concellos como cara ao exterior.
- Ofertar toda a información xerada polos diversos entes constituídos (VE, CEAG, etcétera).
- Servir de canle de comunicación para colectivos e veciños de Galicia Interior (redes sociais, foros especializados, etc.).
- Enlazar todas as páxinas institucionais dos concellos que integran Galicia Interior.
- Promover o coñecemento das TIC's.

Relación con outras actuacións operativas

Na medida en que o Portal Galicia Interior sexa a imaxe da Asociación de Concellos e serva de canle de comunicación e difusión das actuacións que se levan a cabo, pódese considerar relacionada esta actuación con tódalas actuacións que poidan ter acollida no Portal Galicia Interior. Esta actuación ten unha relación moi directa coa proposta dunha cobertura “wifi” total no territorio de Galicia Interior que se contempla.

Viabilidade e prioridade

A existencia de diversos programas deseñados para implantar as novas tecnoloxías, patrocinados polos gobernos autonómico e do Estado, amais dos programas europeos é unha oportunidade de financiamento da acción proposta. A súa realización carece de complexidades técnicas. Consideramos que a prioridade é Moi Alta.

Fontes de financiamento

A achega financeira para a posta en marcha de esta actuación debería contar coa achega de fondos procedentes de programas autonómicos, estatais e europeos, orientados á promoción da innovación.

3.2.1.2.2. Aldeas tecnolóxicas

Creación de residencias para estudantes de FP e estudantes universitarios que realicen os seus proxectos de fin de carreira ou traballos de investigación centrados nalgún aspecto relevante para o desenvolvemento económico dos concellos de Galicia Interior.

Será de especial importancia que os proxectos seleccionados para domiciliar estean orientados en aqueles ámbitos de actividade económica que son relevantes para Galicia Interior, como a agricultura ecolóxica, a viticultura, o aproveitamento dos recursos naturais e turísticos, e calquera outros capaces de ser integrados nas dinámicas que xeren as diversas liñas presentes nesta Axenda Estratégica.

O propósito é ofertar residencia a mozos acabados de titular que desenvolvan actividades de investigación nas novas tecnoloxías, na produción audiovisual, e nos ámbitos de traballo dos entes creados en Galicia Interior como o Viveiro de Empresas e o Centro de Transferencia Tecnolóxica.

A misión destas Aldeas Tecnolóxicas será:

- Atraer e domiciliar durante un período de varios meses a mozos con formación específica que desenvolvan proxectos de investigación nos ámbitos mencionados anteriormente.
- Xerar dinámicas de rexeneración social nos núcleos.
- Crear unha masa crítica de mozos cualificados que poidan establecerse profesionalmente nos concellos de Galicia Interior.
- Crear sinerxías co tecido empresarial mediante proxectos de I+D+i.
- Achegar novos coñecementos aos entes creados en Galicia Interior.
- Desenvolver investigacións e proxectos, baixo a forma de bolsas, que teñan proxección no tecido empresarial, emprendedores, e sectores industriais.
- Elaborar produtos e colaborar na creación de proxectos de Galicia Interior, en especial os referidos ás TIC's e o audiovisual (Portal web, audiovisuais para o sector turístico ou empresarial).

Relación con outras actuacións operativas

Esta actuación está relacionada coas actuacións 3.1.1. e 3.1.3.

Viabilidade e prioridade

A medida proposta debería ser contemplada como unha acción colaborativa coas universidades galegas e centros de ensino superior que permita, aos egresados ou aqueles que se atopan en fase de realización de proxecto de fin de carreira, tese de doutoramento, etc., a proxección práctica do seu coñecemento técnico e cualificación profesional ao tempo que lle ofrece a posibilidade de interactuar con outros investigadores, formadores, planificadores e emprendedores nun clima de innovación. A prioridade é Media-Alta.

Fontes de financiamento

A medida debería ser financiada con cargo a partidas de diversas Consellerías da Xunta de Galicia e de outros órganos de goberno. Pola súa banda as Universidades como entes participantes tamén poderían facer algunha achega. Os concellos e Deputacións deberían facer un esforzo no referido á creación da infraestrutura residencial. A xestión das Aldeas poderíase facer a través dun órgano independente vinculado ao modelo Feuga, e as mesmas universidades.

3.2.1.3. Modernizar o comercio e fidelizar clientes

Introdución

As novas demandas dun consumidor máis informado e autónomo en canto a mobilidade que en moitos casos decide desprazarse ás cidades próximas para facer as súas compras, constitúe o desafío do sector comercial dos concellos de Galicia Interior, sendo precisamente a mobilidade do consumidor un elemento que permite que a competencia das cidades actúe no tecido comercial local (Ponferrada-O Barco; Ourense-Monforte; Lugo-Sarria). Pero esta maior mobilidade podería aproveitarse como unha “panca” dinamizadora si se logra crear un circuíto local que aproveite certas especializacións a nivel de cada concello, de xeito que non só non se perdan potenciais clientes senón mesmo que se acade a atracción de novos segmentos de mercado a nivel comarcal ou mesmo provincial.

Por elo a modernización e mellora competitiva do sector comercial debe adoptar un enfoque que fuxa do proteccionismo ou de medidas puntuais carentes dunha visión de conxunto. As medidas propostas nesta liña estratéxica perseguen a dinamización do empresariado comercial na procura da excelencia, a mellora continua e a calidade que garantan a fidelización da súa clientela local e a ampliación da mesma máis aló dos límites da localidade.

Actuación operacionais

3.2.1.3.1. Carta estratéxica do urbanismo comercial

Preténdese con esta medida promover a elaboración dunha carta estratéxica de intervencións nas zonas comerciais dos centros urbanos ao nivel: da rehabilitación do edificado e da recualificación dos espazos públicos; da mobilidade suave e da circulación e do estacionamento de automóbiles; da animación, promoción e xestión de rúas e áreas comerciais; da organización e reparto de recursos e servizos por parte dos comerciantes.

A elaboración desta carta debe basearse, nun primeiro momento, na recollida de información sobre a natureza, a tipoloxía e o ámbito das prácticas instaladas nos tres concellos nos dominios referenciados ou noutros considerados relevantes. Esta fase deberá terminar cun exercicio de diagnose e de avaliación das intervencións desenvolvidas nos últimos anos, en termos do seu impacto social e económico.

Nunha segunda fase deberá procederse a un levantamento, tan exhaustivo como posible, de bos exemplos e de boas prácticas, nacionais e estranxeiras, que

permitan identificar solucións adecuadas á natureza dos problemas con que se debaten as áreas comerciais dos centros urbanos da Galicia Interior ou que permitan aproveitar eficazmente as súas potencialidades. No cadro deste exercicio de *benchmarking* deberán ser identificados programas globais de intervención ou iniciativas que faciliten a constitución dunha carteira de ideas e de proxectos a desenvolver polos potenciais interesados, os concellos ou os comerciantes e as súas asociacións.

Finalmente, na terceira fase, deberán ser definidos un conxunto de principios, liñas estratéxicas e tipoloxías de accións e proxectos de intervención ao nivel, por exemplo, da recualificación do espazo público (mobiliario urbano, iluminación pública, paseos e accesibilidade, circulación de automóbil, etc.); da organización e decoración dos espazos comerciais; das políticas de promoción e de marketing urbano e comercial; etc.

Relación con outras actuacións operativas

Esta actuación está relacionada coas actuacións 3.1.1. e 3.1.3.

Viabilidade e prioridade

Aínda que exista algunha experiencia acumulada na xestión conxunta de áreas comerciais en centros urbanos, esta medida contén algúns ingredientes que poden facer máis fincapé xa que busca reunir os diferentes axentes que interveñen nestes espazos e recorre ás boas prácticas e aos bos exemplos para apuntar novos camiños.

Fontes de financiamento

Financiamento autonómico e municipal. Importa verificar se podería haber fondos comunitarios.

3.2.1.3.2. Creación do Observatorio das Actividades Económicas Urbanas

O futuro das urbes en xeral, e dos cascos históricos en particular, depende dende o punto de vista social, económico e urbanístico, fundamentalmente, da súa capacidade para atraer e/ou manter actividades e funcións diversas: residenciais, comerciais, servizos públicos e privados, etc.

Esta capacidade ten sufrido serios reveses nos últimos anos, debido á forte competencia que as grandes superficies comerciais exercen sobre estes núcleos, por unha banda, e pola fraca capacidade de modernización e de adaptación do comercio tradicional ás novas esixencias e retos, por outro lado.

No sentido de seguir as dinámicas relativas á demanda e oferta de actividades económicas ditas tradicionais nas áreas urbanas centrais, e en particular das actividades comerciais, propónse a creación do Observatorio de Actividades Económicas Urbanas. Este Observatorio, que deberá abarcar simultaneamente os tres concellos de Galicia Interior, terá como principal misión recoller, tratar e analizar un conxunto moi diversificado de información indispensable para a toma de decisións e á definición de estratexias de desenvolvemento económico das zonas urbanas. Os resultados do Observatorio servirán ademais de base á definición de estratexias individuais e colectivas por parte dos comerciantes e das súas asociacións que permitan unha mellor resposta ás necesidades, expectativas e desexos formuladas polos clientes e consumidores.

Relación con outras medidas

Esta medida está directamente relacionada coa a medida anterior, 3.3.2.

Viabilidade e prioridade

Dada a falta de experiencia no campo do seguimento e supervisión de actividades económicas de reducida dimensión e os seus custos, eventualmente elevados, esta medida pode ser considerada exótica e superflua; máis todo o contrario, a demostración do alcance e do interese do proxecto para o conxunto dos actores implicados é xa fundamental.

Fontes de financiamento

Para a concreción desta medida propónse unha mestura de financiamentos públicos e privados, cabendo as asociacións de empresarios e comerciantes o financiamento da compoñente privada e aos concellos e/ou goberno autonómico, con eventual recurso a fondos europeos, e financiamento público.

3.2.1.3.3. Formación do empresariado comercial

Previo diagnose das necesidades formativas do empresariado, posta en marcha dun programa de accións formativas que comprenderá cursos específicos de marketing comercial, xestión comercial, novas tecnoloxías e comercio electrónico, selección de persoal e formación na empresa, produto, provedores e aprovisionamento etc. Amais dos cursos monográficos tamén se desenvolverán “workshops” nos que a presenza de representantes de empresas líderes en diversos sectores xunto con profesionais da xestión comercial e representantes da Universidade especialistas en áreas e/ou subsectores comerciais, contribuirán a crear unha cultura innovadora e orientada á mellora continua. O programa de

formación sería unha das actividades do Observatorio da Formación e a misión do programa será:

- Coñecer as necesidades formativas do sector comercial.
- Establecer un plan de formación axeitado ás necesidades diagnosticadas
- Avaliar as accións formativas e o logro de obxectivos mediante indicadores.
- Integrar as accións formativas de diversa procedencia (FIP, Cámara de Comercio, etc.).
- Crear cultura empresarial.
- Establecer pautas de fidelización dos clientes.

Relación con outras medidas

Esta acción estaría relacionada co Observatorio da Formación, actuación 3.1.4.

Viabilidade e prioridade

Non parece que sexa difícil soste esta acción xa que as accións formativas se veñen organizando aínda que, como xa deixamos constancia, de forma pouco coordinada. O problema non parece ser tanto o financiamento de accións formativas como a súa coherente planificación e coordinación, de xeito que se cumpran as expectativas e se acaden metas de cualificación axeitadas.

Fontes de financiamento

Proponse unha mestura de financiamentos públicos e privados, cabendo as asociacións de empresarios e comerciantes o financiamento da compoñente privada e aos concellos e/ou goberno autonómico, con eventual recurso a fondos europeos, e financiamento público.

3.2.1.3.4. Directorio comercial de Galicia Interior

Dentro do Portal Web Galicia Interior, creación dun espazo que sirva como plataforma informativa e de negocio no que os clientes e provedores poidan atopar con facilidade as diferentes ofertas comerciais de Galicia Interior. A plataforma será o mesmo tempo un escaparate vivo e un centro de negocios permanente. A potencialidade dinamizadora desta acción está supeditada a unha alimentación continua evitando o envellecemento dos contidos. As empresas comerciais poderán vincular as súas páxinas web, facer ofertas e publicidade. A coherencia no deseño deberá terse en conta polo equipo técnico que rexerá

o Portal Galicia Interior. Dentro do Directorio Comercial haberá apartados de intranet con acceso restrinxido para que se poidan compartir aplicacións de xestión comercial, crear foros profesionais, canalizar a oferta do Plan de Formación comercial e intercambiar experiencias e valorar as accións postas en marcha. A misión do Directorio Comercial será:

- Servir de escaparate e plataforma de *e-comercio*.
- Crear cultura empresarial e compartir coñecementos e experiencias.
- Establecer e poñer a disposición dos empresarios manuais de boas prácticas.
- Orientar as estratexias comerciais e de fidelización de clientes.
- Crear o Centro de *e-comercio* de Galicia Interior.
- Ofrecer unha imaxe de marca comercial conxunta fronte á competencia exterior.

Viabilidade e prioridade

O custo de esta medida que vai asociada co Portal Galicia Interior non debería ser elevado nin un impedimento para a súa implementación. A colaboración público-privada deberá ser a base da súa realización contando coas Cámaras de Comercio, os concellos e a Xunta. Dado o carácter innovador podería entrar dentro das candidaturas dos fondos europeos que teñen asignado partidas importantes dentro do Programa Marco para a renovación das estruturas comerciais.

Relación con outra medidas

Esta acción garda relación coas medidas propostas nesta liña estratéxica e coa actuación 4.2.1. (Portal Galicia Interior).

Fontes de financiamento

Mestura de financiamentos públicos e privados, as asociacións de empresarios e comerciantes, Cámaras de comercio, o financiamento da compoñente privada e os concellos e/ou goberno autonómico, con eventual recurso a fondos europeos.

3.2.1.3.5. Programa de axudas a modernización das instalacións comerciais

Unha das debilidades propias do sector comercial é a falta de modernización dos establecementos comerciais. En boa medida isto está motivado polo

círculo vicioso que xera a atomización e a falta de competitividade, que acarrexará baixos ingresos e acaba limitando as inversións. Tendo presente o que referimos ao comezo desta liña é preciso evitar unha concepción proteccionista que só serviría para perpetuar a situación polo que as axudas deberán basearse nunha serie de criterios que teñan como eixo a viabilidade dos negocios acollidos ao programa de axudas. A selección será feita por un equipo de consultores que analicen cada unha das propostas candidatas sen inxerencias externas. Para elo é preciso que o Programa de axudas sexa explicado aos comerciantes con toda claridade: o seu compromiso cos obxectivos deberá ser o punto de partida deste Programa. Trátase de axudar a mellorar a competitividade do sector, non de manter o lastre da ineficiencia baixo o paraugas das axudas públicas.

A misión de estas accións será:

- Facilitar liñas de axuda para renovar as instalacións comerciais daqueles negocios que sexan viables.
- Adecuar os locais comerciais ás novas demandas do consumidor.
- Facilitar a accesibilidade a persoas maiores e discapacitados.
- Adaptar os locais ás normas e disposicións legais.
- Facer máis atractivos os locais.
- Identificar adecuadamente os locais.
- Dotar de identidade gráfica os establecementos.
- Facer máis agradables os locais comerciais.
- Implantar as novas tecnoloxías.

Viabilidade e prioridade

Dende o punto de vista do empresariado comercial a medida é ben recibida. Polo que se refire ó seu financiamento consideramos que existen liñas de apoio procedentes de diversas institucións públicas que se poderían achegar se para conseguir a posta en marcha da acción.

Relación con outra medidas

Esta acción garda relación coas medidas propostas nesta liña estratéxica e coa actuación 4.2.1. (Portal Galicia Interior)

Fontes de financiamento

Mixtura de financiamientos públicos e privados, as asociacións de empresarios e comerciantes, Cámaras de comercio, o financiamento da compoñente

privada e os concellos e/ou goberno autonómico, con eventual recurso a fondos europeos.

EIXO 3.2.2. TURISMO

Introdución

A entrada de Galicia no mercado turístico foi moi serodia e seguiu case mecanicamente o modelo de sol e praia que dominou os escenarios da oferta nas décadas dos 60 e 70. Isto fixo que as áreas de interior entrasen aínda máis tarde nese mercado e que a actividade turística teña na actualidade un papel case marxinal na economía local.

Con todo, tal e como se mostra nos cadros resumo seguintes, no caso da Galicia Interior existen recursos importantes e singulares para configurar un destino turístico atractivo para os mercados emisores igualmente para os segmentos de demanda interesados nesta oferta, que polos estudos recentes en España teñen tendencia a crecer e contribúen a consolidar un mercado con futuro.

Cecais o atranco ou punto fraco máis importante neste sector sexa a mellorable calidade dos equipamentos de aloxamento, explicable á súa vez pola menor relevancia económica do sector turístico dentro do sistema produtivo local. A evolución progresiva cara un novo modelo onde este sector teña un maior peso na creación de oportunidade de emprego, requireirá cambios significativos no comportamento empresarial, na mellora da oferta hoteleira e igualmente na elaboración de novos produtos turísticos atractivos para a demanda.

A posta en valor dos recursos é unha preocupación obvia nas liñas estratéxicas e máis das propostas de actuación desta Axenda, pero ao mesmo tempo, o seu obxectivo principal é unha clara aposta pola innovación e a cooperación empresarial, o que en última instancia sempre dependerá da vontade dos axentes económicos e sociais implicados.

BREVE RESUMO DOS PRINCIPAIS RECURSOS DO TERRITORIO

Recursos	Monforte de Lemos	O Barco de Valdeorras	Sarria
Naturais	Canóns do Miño e do Sil; Ribeira Sacra Parque dos Conde	Cova natural de Covas Cova natural de Víbora O Teixadal	
Históricos	Pazo Muíños de Antero Pazo de Tor Castelo (Familia Castro) Mosteiro Benedictino San Vicente do Pino	Restos do Castelo dos Condes de Rivadavia Casa dos Flórez Mosteiro de Xagoaza	
Etnográficos	Festa das Empanadas Festa dos Cogomelos Os Maios	O Bolo	Festa da Empanada A posta de Sarria. I Xornada do cocido do porco celta de Sarria Festa da castaña e dos cogomelos da Comarca de Sarria Tapicheo. Concurso de tapas en Sarria
Roteiros	Roteiro do Pazo de Tor Ribeira Sacra de Sober Ribeira Sacra de Pantón-O Sabiñao Roteiro da natureza		O Camiño Francés As Aceas O Monte Páramo A Veiga Camiños da Virxe dos Remedios Camiño Vello de Lugo Os Monasterios Os Pazos Santa Cristiña

OFERTA DE ALOXAMENTO. EQUIPAMENTOS HOTELEIROS

O Barco de Valdeorras	Equipamentos	Total equipamentos
	Hoteis: 2	10 establecementos
	Pensións: 8	
Sarria	Equipamentos	Total equipamentos
	Hoteis: 4	24 establecementos
	Pensións: 15	
	Turismo rural: 4	
	Campamento de turismo: 1	
Monforte de Lemos	Equipamentos	Total equipamentos
	Parador: 1	13 establecementos
	Hoteis: 7	
	Pensións: 5	

Liñas de acción

3.2.2.1. A cultura dun pobo escrita en trazos de pedras e vales

Introdución

A Galicia Interior pode considerarse como un conglomerado de patrimonios natural e histórico estreitamente relacionados, de forma que tanto os vestixios arqueolóxicos, como os monumentos conservados, como a propia arquitectura rural dos lugares e aldeas, aparecen ligados ao proceso de adaptación das comunidades sociais ás duras condicións da orografía do territorio, especialmente observando os canóns e vales en torno ao río Sil e as chairas ao norte da serra do Courel.

Igualmente, a cultura do interior galego –con moitas lóxicas semellanzas á do litoral, por participaren da mesma raíz e evolución social-, presenta singularidades evidentes e fortemente destacadas, que permiten elaborar ofertas de coñecemento e participación para a demanda turística interesada.

Xustificación

Un destino de interior só pode construírse sobre bases de cultura e natureza, buscando en calquera caso as características que diferencian ao territorio como construtor de cultura e a esta como elemento definitorio e diferenciador do destino. O caso da Galicia Interior mostra recursos importantes para configurar ofertas e actividades turísticas con atractivo de abondo cara o interese de diversos segmentos de demanda, como poden ser o cultural-etnográfico, o de turismo activo, o que busca o relax ou o relixioso.

O río Sil marca historicamente a vía principal de penetración romana cara o litoral atlántico da península e pola súa parte, a fe relixiosa católica aproveitou esa vía para facilitar a peregrinación a Santiago nos meses de inverno. Só estes dous fenómenos históricos supoñen xa unha excepcional base de recursos que permiten elaborar as ofertas máis relevantes do destino, pero como foi citado, tamén os vales condicionaron as pedras e a arquitectura rural tradicional desta zona, identificada coa minería da lousa, polo que é posible sumar ao mesmo tempo un patrimonio etnográfico material, centrado nas formas de vivenda, con outro inmaterial, derivado das formas de asentamentos, dos usos agrícolas e máis das singulares relacións sociais, manifestadas nun rico acervo de celebracións festivas, gastronómicas e musicais.

Percepción dos axentes locais

Polos comentarios dos axentes sociais e implicados nas diferentes actividades de maior ou menor relación co turismo, sería posible resumir o diagnóstico en dúas grandes ideas:

- Como punto forte, deben subliñarse os itinerarios romano e xacobeo citados, que orientan xa unha interesante oferta turística cara os segmentos de demanda específicos de cultura e relixiosidade. A estes recursos históricos debe agregarse a relevancia da D.O.P Valdeorras, con viños de notable calidade que acompañan a unha gastronomía centrada na agricultura dos vales e á pesca no río Sil. Polo que respecta á minería da lousa, que implica directamente unha actividade consolidada e base da economía da comarca, cómpre sen embargo, destacar aspectos interesantes como potencialidades para o turismo (un itinerario mineiro ou un centro de interpretación, por exemplo), que incrementarían a riqueza xerada con outras oportunidades de emprego
- Como puntos fracos hai que citar a escasa presenza dunha actividade turística na zona, con a penas algunhas iniciativas no ámbito rural e poucos emprendedores con visión de usar o patrimonio existente para unha oferta estruturada. O propio Camiño de Santiago de inverno é escasamente coñecido e aparece nas publicacións coma o parente probe do francés ou mesmo do portugués. A veciñanza do parque das Médulas na provincia de León nunca foi usada como elemento positivo para continuar o itinerario da penetración romana en Galicia, desaproveitando así unha sinerxía con outros recursos e produtos xa ofertados.

Actuacións operacionais

Igual que nos casos anteriores, a cooperación municipal nos ámbitos público e privado é sen dúbida o factor de desenvolvemento máis relevante para este apartado. As ofertas actuais teñen unha demanda moi cativa e nunca estiveron organizadas e estruturadas en torno a un obxectivo común. Non hai ningunha razón para pensar que un peregrino que usa o camiño de inverno, ben porque o prefere, ou ben porque realmente é o máis adecuado para a época en que fai a súa andaina, non poida estar interesado tamén nun itinerario romano (obviamente para facer noutra época ou o ano seguinte), se recibe a información nese momento, e o mesmo pode dicirse dos itinerarios mineiros.

En consecuencia, poden propoñerse liñas de acción públicas e privadas coincidindo no enfoque e nos obxectivos para asegurar tal interese:

- *Reformular, sinalizar e publicitar adecuadamente o Camiño de inverno, aproveitando o Xacobeo 2010, pero con proxección de futuro.* Como xa foi apuntado, o Camiño de inverno é certamente un dos vieiros menos coñecido para chegar a Santiago, cando sen embargo, historicamente era ben nomeado e usado polos peregrinos cando accedían a Galicia nos meses de frío. A proposta desborda claramente unha simple sinalización, apuntando a aproveitar a proxección exterior dos Xacobeos para elaborar ofertas culturais e etnográficas que reactiven desde esa perspectiva a vida dos municipios atravesados polo Camiño e sobre todo, para conseguir unha visualización turística da que neste momento carecen. O Xacobeo 2010 pode constituír unha excelente oportunidade para eses obxectivos, establecendo un plan de actuacións coordinadas entre os Concellos e a Secretaría de Turismo da Xunta.
- *Aproveitar a nova creación e posta en marcha do Centro de Interpretación dos Camiños en Sarria.* Debe destacarse a creación e posta en marcha por parte do Concello de Sarria dun Centro de Interpretación dos Camiños que englobará a todos, tanto materiais, como espirituais, podendo potenciarse así o Camiño de Inverno, aproveitando as sinerxías con outras actuacións
- *Promover unha nova estruturación de ofertas combinadas de itinerarios (romano, xacobeo, mineiro), con apoio especial ás empresas de turismo activo.* Estreitamente relacionada coa actuación anterior, esta iniciativa tenta de reunir e identificar os recursos históricos e etnográficos para elaborar e promover unha oferta coordinada que os transforme en produtos turísticos atractivos. Non se trataría tanto de crear itinerarios conxuntos, como de planear as ofertas empresariais en cada un deles para transmitir ao turista interesado unha percepción de actividades variadas que o motiven a participar nelas e a estender máis tempo a súa estada no destino, xerando así máis ingresos e oportunidades de emprego. Loxicamente, cada itinerario debe ter as súas características e configuración específica: o romano seguindo a entrada polo río Sil, destacando os eventos e o patrimonio monumental que corresponda dada a súa importancia e necesidade de recuperación e rehabilitación, e o itinerario mineiro facendo un percorrido polas áreas de traballo e mesmo recuperando ou rehabilitando explotacións xa abandonadas, que servirían de exemplo

ao visitante sen perturbar o traballo cotián nas minas en activo. O importante aquí, ademais de elaborar un bo produto turístico, sería destacar a variedade máis a abundancia dos recursos históricos do territorio, dentro dunha clara filosofía innovadora.

- *Configurar un itinerario específico integrando enoloxía, etnografía e gastronomía, isto é, en torno ás adegas da D.O.P Valdeorras e a D.O. Ribeira Sacra, unidas aos produtos agrícolas de interior e máis á arquitectura rural.* Neste caso, a singularidade da actuación radica na integración e presentación conxunta de varios factores que implican recursos diferentes pero interrelacionados. Hai xa abondosos exemplos por España e Europa de itinerarios enolóxicos, onde as adegas expoñen a súa historia, o tipo de viño que elaboran e explican a forma de catalos e descubrir a súa calidade. Non sería difícil polo tanto, aproveitar esa experiencia e adaptala ás especificidades da D.O.P Valdeorras xunto coa D.O. Ribeira Sacra. Con todo, o máis relevante e innovador da proposta sería intercalar nese mesmo itinerario ofertas gastronómicas propias do territorio, unha visualización do contexto etnográfico que rodea a produción agrícola e a vendima nestas terras, destacando os trazos da arquitectura tradicional, consecuente co tipo de vida e de traballo que condicionan as características xeomorfolóxicas de Valdeorras.

Relación con outras medidas

- Deseño coordinado e participado da política da auga.
- Implementación dun programa de mellora da calidade da auga.
- Deseño e execución dun plan de implantación de experiencias de mobilidade sustentable.
- Posta en marcha dun programa de educación e sensibilización ambiental sobre eficiencia enerxética.
- Corredores Ambientais e Calidade dos Recursos Hídricos.
- Centro de transferencia tecnolóxica para os sectores agrogandeiro, viti-vinícola e forestal (CI).

Viabilidade

Existe xa unha interesante experiencia na oferta das empresas de turismo activo radicadas nestes municipios, que pode ser aproveitada para a elaboración das anteriores propostas. De feito, estas ideas foron xa comentadas por algúns

deses empresarios nas reunións previas co equipo redactor do estudo, polo que conseguir a participación dos axentes económicos non requiriría máis que a súa integración institucional do planeamento das actuacións.

Fontes de financiamento

As propostas entrarían nos obxectivos da Secretaría de Turismo da Xunta, en especial no que afecta á organización do Xacobeo 2010. Pola outra parte, varios programas europeos contemplan axudas para a recuperación e posta en valor do patrimonio histórico e etnográfico das zonas de interior, que serían en todo caso, subsidiarias do apoio autonómico e estatal.

3.2.2.2. Os recursos esquecidos: etnografía inmaterial e actividades sen mercado

Introdución

As comunidades sociais do interior de Galicia mantiveron e manteñen aínda en moitos lugares, formas tradicionais de producir e de relacionarse, que constitúen un acervo cultural de incalculable valor, que por desgraza en bastantes casos desapareceu xa ou está a piques de desaparecer, e que pola súa condición de patrimonio inmaterial resulta excepcionalmente fráxil. O voluntarismo e a preocupación dalgúns veciños permitiu recuperar unha parte do patrimonio etnográfico material e así podemos ver varios museos ou simples coleccións particulares, pero abertas ao público, onde se mostran trebellos e ferramentas agrícolas ou mineiras que dan conta daquel acervo etnográfico, e que en rigor, supoñen un recurso moi importante e de notable atracción para o segmento de demanda turística interesada na historia e na cultura tradicional.

Xustificación

A etnografía inmaterial resulta sempre un dos recursos máis ignorados e tamén máis difíciles de integrar na oferta turística dos destinos. Se exceptuamos as manifestacións e eventos musicais, que habitualmente dispoñen dun nicho propio, mesmo como produto turístico de seu, semella evidente que as formas de vida e de traballo, os modelos de relación social, os elementos da vida cotián rural e desde logo, a fala diferenciada, as historias e lendas, os refráns, non constitúen recursos moi usados para incluír na programación turística dos destinos. Con todo, se observamos aos países de Centroeuropa, veremos que estes recursos aparecen con frecuencia nas súas ofertas turísticas, tanto na forma de itinerarios, como de lugares concretos ou dentro de festivais e outros eventos.

Xa foi comentado que a minería da lousa era un recurso inexplorado e de notable potencial turístico, pero a recuperación de minas abandonadas (actividades xa sen mercado), que sen embargo, tiveron importancia económica ou mesmo política (as minas de Freixo son un exemplo), pode servir de alicerce para a elaboración de ofertas interesantes. O mesmo pode atribuírse á denominada “agricultura ecolóxica”, que en rigor implica a recuperación de formas tradicionais con outra orientación de mercado e que serven para recuperar ao mesmo tempo en paralelo, elementos do acervo etnográfico rural que desa forma adquiren un novo valor e unha motivación para seren integrados na configuración turística da Galicia Interior.

Percepción dos axentes locais

Polos comentarios dos axentes sociais e implicados nas diferentes actividades de maior ou menor relación co turismo, resumimos tamén aquí o diagnóstico en dúas grandes ideas:

- Como punto forte principal debe destacarse a existencia de explotacións agrarias tradicionais e ecolóxicas con certa relevancia económica nestes municipios, así como varias instalacións de TER nas proximidades dos vales do Courel. Esta serra foi historicamente un territorio creador de lendas (moitas delas transformadas en literatura grazas a escritores como Fole ou Novoneira, este último elixido como autor homenaxeado nas letras galegas para 2010), pero onde igualmente en positivo, se conservou o acervo cultural de interior máis importante de Galicia
- No outro canto, deben subliñarse varios puntos fracos, derivados sobre todo da fragilidade da etnografía inmaterial, acentuada polo éxodo rural e pola falta de estímulos e oportunidade de emprego para os xoves. Isto fai que todo o tradicional (a agricultura, as casas, as formas de relación), perda valor e acabe por desaparecer. Moitas actividades xa non teñen mercado e non son consideradas de interese polas autoridades administrativas á hora de facilitar axudas a emprendedores. Hai tamén nestas terras problemas de equilibrio entre aproveitamentos forestais e agrícolas, e os modelos de regadío son pouco eficientes, o que impulsa e agrava a tendencia ao abandono rural.

Actuacións operacionais

De novo, a cooperación municipal nos ámbitos público e privado é o factor de desenvolvemento máis relevante para este apartado. Non hai ofertas

que contemplan a recuperación de elementos etnográficos e o mesmo Turismo no Espazo Rural (TER) presenta unha demanda moi cativa e pouco integrada coa agricultura tradicional. Aínda así, estas seguen a ser vías de paso, ben dos peregrinos xa citados no camiño de inverno, ben de turistas non masivos que prefiren as estradas ás autovías e van para outros destinos de Galicia. Tanto uns como os outros poderían chegar a interesarse igualmente por ofertas diferenciadas, singulares e non masificadas, sempre que se lles presente de forma axeitada e atractiva.

En consecuencia, poden propoñerse liñas de acción públicas e privadas coincidindo cos obxectivos antes comentados para recuperar patrimonio e máis para lle dar valor de mercado:

- *Promover a recuperación de formas tradicionais nas explotacións de agricultura ecolóxica e integrais na oferta TER.* A interrelación entre a oferta TER e a agricultura local non só ten carácter definitorio para esta modalidade de turismo, senón que serve para apoiar e consolidar actividades agrarias e cultivos en perigo de extinción. A existencia de explotacións tradicionais e ecolóxicas no territorio destes municipios e ao mesmo tempo, de instalacións TER, permite elaborar un plan de recuperación da etnografía inmaterial sobre redes de actividades, enlazando aquelas explotacións coa oferta TER e máis con eventos e recreacións da vida tradicional agrícola, onde entraría igualmente unha eventual recuperación de pobos abandonados que poderían supoñer lugares de referencia central das redes. As experiencias de Taramundi en Asturias poden servir de exemplo de cómo a cooperación horizontal de empresas resulta atractiva para os segmentos de demanda interesados no legado cultural e histórico dos pobos, combinando aloxamento en casas rurais coa gastronomía tradicional (e ecolóxica, porque tal era a característica básica dos cultivos dos nosos entregos e devanceiros que non coñecían os abonos químicos), e agregadamente, con centros de recreación activa da etnografía e cultura agrícola.
- *Crear unha certificación de calidade específica para a castaña, dentro do concepto de agricultura ecolóxica pero con interpretación diferenciada.* Tomando como base a publicación no DOG por parte de Medio Rural dun Regulamento da Indicación Xeográfica Protexida da Castaña de Galicia, cumprirá o máximo e máis adecuado aproveitamento desa normativa para potenciar o mercado deste produto, fomentando e incentivando a calidade do seu cultivo e colleita. Debe destacarse

tamén que O Consello Regulador para a IXP xa quedou constituído o pasado 13 de xullo, quedando o seu ámbito xeográfico delimitado pola Dorsal Galega e pola Serra do Xistral cara ao norte. Abrangue a varios municipios das provincias de A Coruña, Lugo e Pontevedra ademais da totalidade dos de Ourense, polo que os municipios da Galicia Interior deberán coordinarse para conseguir esta distinción.

- *Configurar un itinerario de minas abandonadas pero con valor histórico, creando un Centro de Interpretación para a minería de interior.* Hai xa estudadas e documentadas varias experiencias interesantes e exitosas de recuperación de minas abandonadas e de recreación do singular mundo da minería, en Asturias, en León ou en Huelva, por citar só algúns exemplos. Desde a chegada dos romanos, o interior de Galicia foi sometido en moitos lugares á explotación de diversos minerais e o caso de Montefurado ou do veciño parque das Médulas, permiten visualizar os cambios xeomorfolóxicos que ocasionaron tales explotacións. As actividades mineiras históricas e actuais permiten elaborar un itinerario xeográfico e xeolóxico de etnografía industrial, mesmo coa recreación da vida mineira nalgún lugar de referencia, para situar a creación dun Centro de Interpretación, que ademais do seu obxectivo turístico, sempre serviría para dar a coñecer este legado histórico ás novas xeracións e como actividade agregada, pode enlazar co centro de investigación da pizarra xa existente no Barco.
- *Crear unha Mostra anual de Etnografía Inmaterial, con incentivos para fomentar a súa recuperación.* Esta proposta aparece como un complemento promocional e dinamizador das actuacións anteriores. O segmento de demanda turística interesado pola cultura e a etnografía crece cada ano e moitos lugares de interior por España e Europa teñen creado xa ofertas para este mercado, que serven ao mesmo tempo para recuperar e dar valor ao legado histórico. De feito, o Instituto de Estudos Valdeorreses que congrega a 20 historiadores que investigan sobre a historia da zona, fixo hai uns anos unhas demostracións con escolares sobre a recollida de ouro no río cos bateadores. Unha Mostra anual de Etnografía Inmaterial pode interesar especialmente a aquel segmento de demanda, pero sobre todo, como proxecto innovador, pode adquirir un nivel de referencia singular para este tipo de ofertas, incentivando non só a recuperación do noso acervo cultural, senón tamén estreitando lazos e vínculos entre outras comunidades e pobos con recursos semellantes. Non atopamos moita documentación sobre

eventos destas características, fora dos musicais, pero en todo caso, é posible adaptar experiencias dos dedicados á etnografía material, dos que un caso híbrido é a mostra de Encaixe de Camariñas, que reúne o coñecemento sobre esas formas de tecer en toda Europa e serve para arriquecer e crear novas estruturas de encaixe. A nosa proposta refírese claramente a formas de vida, de coñecementos, de lendas, de transmisión oral das tradicións, etc., que nalgún caso mesmo poderían estar en perigo de desaparición pola morte biolóxica de quen as garde, polo que un evento así concibido serviría ademáis para conxurar ese perigo.

Relación con outras actuacións

- Deseño e posta en marcha dun programa de protección, restauración e posta en valor dos ecosistemas fluviais.
- Incremento da eficiencia enerxética mediante a elaboración de ordenanzas e estudos técnicos.
- Desenvolvemento dun programa de implantación de enerxías renovables municipais.
- Mellorar a eficacia da rede global e das novas tecnoloxías.
- Formación do empresariado comercial.

Viabilidade

Existen actividades que simplemente requirirían un ordenamento e algúns incentivos para integrarse nun plan de actuacións. Estando demostrado o crecemento da demanda para estas ofertas non sería difícil que os empresarios asumisen estes obxectivos.

Fontes de financiamento

En xeral, as actuacións citadas non implican investimentos ou necesidades financeiras moi elevadas e o propio IGAPE convoca regularmente incentivos á cooperación horizontal de PEMES, que sería o tipo de empresa máis interesada en integrarse nesta estrutura de oferta. Outro caso é o Centro de Interpretación proposto, que en lóxica, sí precisa un investimento inicial de construción e equipamento. De considerarse a súa creación habería que acudir á UE nas liñas específicas que o relacionen coa recuperación do legado histórico.

RECOMENDACIONES PARA GALICIA INTERIOR

PROXECTOS 2010

Os deseños estratéxicos teñen un obxectivo claro, que aquilo que se analiza, que se formula e que se identifica como problema público poida ser desenvolvido como un programa, axudando a mellorar os servizos que, neste caso, os Concellos ofrecen aos cidadáns.

Este é polo tanto o sentido da Axenda Estratéxica Galicia Interior, elaborada polo equipo do Servizo de Estudos do Eixo Atlántico ao longo do ano 2009.

As principais recomendacións ou propostas de proxectos que poderían ser desenvolvidas polos Concellos de Monforte de Lemos, O Barco de Valdeorras e Sarria, como integrantes da asociación voluntaria Galicia Interior, son as seguintes:

1. Elaboración dunha Carta de Servizos para a asociación Galicia Interior.
2. Creación do gabinete de xestión da información de Galicia Interior: Unidade Central de Asesoramento.
3. Desenvolvemento dun programa de implantación de enerxías renovables para os concellos de Galicia Interior.
4. Creación do Portal web Galicia Interior.
5. Renovación do comercio e os servizos para fidelizar aos clientes.
6. Promover unha nova estruturación de ofertas combinadas de itinerarios (romano, xacobeo, mineiro), con apoio especial ás empresas de turismo activo.

<p>MATRIZ DE RELACIÓN ENTRE ACTUACIÓNS OPERACIONAIS E LIÑAS DE ACCIÓN</p>	<p>Creación da identidade de Galicia Interior: Misión e Marca</p>	<p>Fortalecendo a xestión nos Concellos</p>	<p>Xestión das Alianzas para a Boa Gobernanza: Carta de Compromiso dos Servizos Públicos</p>	<p>Cara a un territorio neutro en misións: xestión eficiente da enerxía</p>
Deseñar uns Estatutos para a Asociación Galicia Interior				
Desenvolver un programa de comunicación sobre a misión e marca da alianza Galicia Interior				
Desenvolver una unidade de xestión da información e o coñecementoh				
Elaborar un diagnóstico de necesidades formativas que de lugar a un programa de formación específico				
Deseñar un mapa de competencias propias e “impropias” de cada un dos Concellos				
Deseñar un catálogo de servizos común aos tres Concellos				
Elaboración dunha Carta de Servizos e un Código de Boas Prácticas para Galicia Interior				
Deseñar un protocolo de contratos-programa				
Desenvolver un programa plurianual de proxectos compartidos: “1 Proxecto = 1 Líder”				
Deseño coordinado e participado da política da auga				
Implementación dun programa de mellora da calidade da auga				
Deseño e posta en marcha dun programa de protección, restauración e posta en valor dos ecosistemas fluviais				
Implementación de accións piloto de planeamento e deseño sustentables en sectores de baixa densidade				
Deseño e execución dun plan de implantación de experiencias de mobilidade sustentable				
Posta en marcha dun programa de formación e sensibilización sobre os custes ambientais da dispersión				

<p>MATRIZ DE RELACIÓN ENTRE ACTUACIÓN OPERACIONAIS E LIÑAS DE ACCIÓN</p>	<p>Creación da identidade de Galicia Interior: Misión e Marca</p>	<p>Fortalecendo a xestión nos Concellos</p>	<p>Xestión das Alianzas para a Boa Gobernanza: Carta de Compromiso dos Servizos Públicos</p>	<p>Cara a un territorio neutro en misións: xestión eficiente da enerxía</p>
Desenvolvemento dunha experiencia piloto de planeamento dun parque empresarial baseado en criterios de sustentabilidade				
Creación dun observatorio enerxético Galicia Interior				
Incremento da eficiencia enerxética mediante a elaboración de ordenanzas e estudos técnicos				
Desenvolvemento dun programa de implantación de enerxías renovables municipais				
Posta en marcha dun programa de educación e sensibilización ambiental sobre eficiencia enerxética				
Plan e mesa de apoio as infraestruturas da Galicia Interior				
Eixo loxístico baseado no ferrocarril				
Mellorar a eficacia da rede global e das novas tecnoloxías				
Implantación dunha rede de equipamentos eficientes compartidos				
Creación de viveiros de empresas nas localidades de Galicia Interior				
Feira dos novos emprendedores				
Centro de investigación aplicada no sector agrogandeiro, vitivinícola e forestal				
Portal Galicia Interior				
Aldeas tecnolóxicas				
Carta estratéxica do urbanismo comercial				

<p>MATRIZ DE RELACIÓN ENTRE ACTUACIÓN OPERACIONAIS E LIÑAS DE ACCIÓN</p>	<p>Creación da identidade de Galicia Interior: Misión e Marca</p>	<p>Fortalecendo a xestión nos Concellos</p>	<p>Xestión das Alianzas para a Boa Gobernanza: Carta de Compromiso dos Servizos Públicos</p>	<p>Cara a un territorio neutro en misións: xestión eficiente da enerxía</p>
<p>Creación do observatorio das actividades económicas urbanas</p>				
<p>Formación do empresariado comercial</p>				
<p>Directorio comercial de GI</p>				
<p>Programa de axudas á modernización das instalacións comerciais</p>				
<p>Reformular, sinalizar e publicitar adecuadamente o camiño de inverno</p>				
<p>Aproveitar a nova creación e posta en marcha do Centro de Interpretación dos Camiños en Sarria</p>				
<p>Promover unha nova estruturación de ofertas combinadas de itinerarios (romano, xacobeo, mineiro), con apoio especial ás empresas de turismo activo</p>				
<p>Configurar un itinerario específico integrando enoloxía, etnografía e gastronomía</p>				
<p>Promover a recuperación de formas tradicionais nas explotacións de agricultura ecolóxica e integrais na oferta TER</p>				

Xestión eficiente da dispersión	Un territorio conectado por sistemas fluviais de elevada calidade ambiental	A planificación eficiente dos equipamentos e infraestruturas	Cultura emprendedora: abrindo viciros para os novos emprendedores	O desafío das novas tecnoloxías: competindo nos mercados globais	Un sector comercial moderno e competitivo	Un patrimonio histórico para abrir a Europa	Integrar na oferta TER as explotacións de agricultura ecolóxica	Os recursos esquecidos: etnografía inmaterial e actividades sen mercado

RECOMENDACIÓNS PARA GALICIA INTERIOR

ANEXOS: INFORME REUNIÓNS AEGI¹

O **10 de Marzo de 2009** tivo lugar en Vigo, na sede do Eixo Atlántico do Noroeste Peninsular a Aprobación da Programación da orientación da metodoloxía e elaboración do documento base do proceso de posta en marcha da Asociación Voluntaria de Municipios Galicia Interior (AEGI). Participaron nesta reunión o Secretario Xeral do Eixo Atlántico e Coordinadores AEGI.

Con data **21 de abril de 2009** celebrouse na Sala de Xuntas do concello de Monforte de Lemos unha reunión entre o Secretario Xeral do Eixo Atlántico do Noroeste Peninsular, coordinadores e expertos do Eixo Atlántico e os cargos electos locais (Alcaldes e Concelleiros) dos concellos de O Barco de Valdeorras, Sarria e Monforte de Lemos, co fin de proceder a aprobar a elaboración da Axenda Estratéxica de Galicia Interior, e acordouse encargala súa realización ao equipo de expertos do Eixo Atlántico do Noroeste Peninsular.

O **18 de xuño de 2009** tivo lugar no edificio do Concello de Monforte de Lemos unha segunda reunión entre os Alcaldes, concelleiros e técnicos municipais, así como cos representantes dos colectivos socioeconómicos máis destacados de cada un dos Concellos que conforman Galicia Interior xunto co equipo de expertos do Eixo Atlántico, coa finalidade de intercambiar información de xeito que a análise a realizar contase coa maior e mellor cantidade de datos posible, e de que expresasen as súas inxerencias sobre o proceso e o contido da mesma. A pretensión era elaborar unha síntese e diagnóstico sobre a Axenda Estratéxica de Galicia Interior, ademais de ir concretando posibles liñas de intervención.

A reunión cos alcaldes, concelleiros e técnicos municipais celebrouse pola mañá, no Salón de Plenos do Concello de Monforte de Lemos, en horario de 12:00 a 14:00 horas.

Iniciouse coa realización dunha reunión conxunta con todos os participantes na que se fixo referencia á finalidade da Axenda Estratéxica e á metodoloxía a utilizar. Posteriormente, as reunións sectoriais estaban organizadas en cinco áreas de análise:

- Desenvolvemento Sostible.
- Turismo.

¹ Informe elaborado por Óscar Rello (26-X-2009), técnico do Concello de Monforte de Lemos e colaborador na elaboración da AEGI.

- Ordenación do territorio.
- Análise Estratéxica.
- Xestión Pública e Análise Xurídica.

Por cuestións organizativas e de operatividade finalmente realizáronse tres grupos nos que se incluíron as seguintes áreas de análise:

- Desenvolvemento Sostible e Ordenación do Territorio.
- Turismo e Análise Estratéxica.
- Xestión Pública e Análise Xurídica.

NAS REUNIÓNS PARTICIPARON AS SEGUINTES PERSOAS

Polo Concello de Monforte de Lemos

- Severino Rodríguez Díaz (Alcalde de Monforte de Lemos)
- María Xosé Vega Buján (Concelleira de Réxime Interno, Facenda e Promoción Económica)
- María Isabel Sánchez Montenegro (Concelleira de Educación, Xuventude e Medio Ambiente)
- Antonino Luaces Díaz (Concelleiro de Medio Rural)
- Juan Francisco Sánchez González (Secretario do Concello de Monforte)
- Juan Carlos Prado Díaz (Técnico de Medio Ambiente)
- María Inmaculada Buján Arias (Técnica de Intervención)
- Sonia Rois Fernández (Administrativa de RR.HH.)
- Elvira Arcos Alberti (Técnica de Contratación)
- Ángel Juan Encinar Arias (Arquitecto Técnico)
- Carlos Rodríguez Fernández (Técnico de Cultura)
- Óscar Rello López (Axente de Emprego e Desenvolvemento Local)

Polo Concello de O Barco de Valdeorras

- Eduardo Ojea Arias (Primeiro Tenente de Alcalde e Concelleiro de Cultura e Festas de O Barco de Valdeorras)
- Guillermina Lozano (Gabinete de comunicación e Alcaldía do Concello de O Barco de Valdeorras)
- Melina Rodríguez (Técnico de Medio Ambiente e Sostibilidade do Concello de O Barco de Valdeorras)

Polo Concello de Sarria

- Francisco Javier García López (Concelleiro de Medio Ambiente)
- Borja García López (Técnico de Medio Ambiente)
- José Luís López Díaz (Axente de Emprego e Desenvolvemento Local)

A PARTICIPACIÓN POR ÁREAS DE ANÁLISE FOI A SEGUINTE:

DESENVOLVEMENTO SOSTIBLE E ORDENACIÓN DO TERRITORIO

- Ángel Juan Encinar Arias (Arquitecto Técnico do Concello de Monforte de Lemos)
- Juan Carlos Prado Díaz (Técnico de Medio Ambiente do Concello de Monforte de Lemos)
- Melina Rodríguez (Técnica de Medio Ambiente e Sostibilidade do Concello de O Barco de Valdeorras)
- Francisco Javier García López (Concelleiro de Medio Ambiente do Concello de Sarria)
- Borja García López (Técnico de Medio Ambiente do Concello de Sarria)

TURISMO E ANÁLISE ESTRATÉXICA

- Severino Rodríguez Díaz (Alcalde de Monforte de Lemos)
- Óscar Rello López (Axente de Emprego e Desenvolvemento Local do Concello de Monforte de Lemos)
- Guillermina Lozano (gabinete de comunicación e Alcaldía do Concello de O Barco de Valdeorras)
- José Luís López Díaz (Axente de Emprego e Desenvolvemento Local do Concello de Sarria)

XESTIÓN PÚBLICA E ANÁLISE XURÍDICA

- María Xosé Vega Buján (Concelleira de Réxime Interno, Facenda e Promoción Económica do Concello de Monforte de Lemos)
- Juan Francisco Sánchez González (Secretario do Concello de Monforte de Lemos)
- María Inmaculada Buján Arias (Técnica de Intervención do Concello de Monforte de Lemos)
- Elvira Arcos Alberti (Técnica de Contratación do Concello de Monforte de Lemos)

- Sonia Rois Fernández (Administrativa de RR.HH. do Concello de Monforte de Lemos)
- Eduardo Ojea Arias (Primeiro Tenente de Alcalde e Concelleiro de Cultura e Festas de O Barco de Valdeorras)

A reunión cos axentes sociais desenvolveuse en horario de tarde, de 17:00 a 20:00 horas, no Salón de Plenos do Concello de Monforte de Lemos.

A reunión estaba, en principio, dividida en catro áreas de análise:

- Desenvolvemento Sostible.
- Turismo.
- Ordenación do territorio.
- Análise Estratéxica.

Pero o equipo de expertos do Eixo Atlántico considerou que se podería sacar máis proveito, e conseguir unha maior participación, realizando unha única xuntanza.

NELA PARTICIPARON AS SEGUINTE PERSOAS

Polo Concello de Monforte de Lemos

- Mª Ángeles González Cabanas (Directora UPD Pacto Territorial polo Emprego de Lemos)
- Carmen Martínez González (Presidenta de Lugosur)
- Pedro Manuel López (Aqualia)
- Rocío Núñez Calviño (CCU Monforte)
- Tatiana Vila Sobrino (CCU Monforte)
- Purificación Arias González (CEL)
- Noelia Rodríguez Álvarez (CEL – transportes)
- Isabel González (Xerente Fundación Expolemos)
- Beatriz Vila Freire (APEHL)
- José Manuel Rodríguez González (Presidente do Consello Regulador da Ribeira Sacra)
- Manuel María Cancio Álvarez (Técnico do CRAEGA)
- Modesto Prieto (Asociación de Taxistas)

Polo Concello de O Barco de Valdeorras

- Luísa López Cruz (Asociación Empresarial de Valdeorras e Asociación Galega de Pizarristas)

- Javier Rodríguez Paradelo (Asoc. Empres. de Valdeorras e Asociación Galega de Pizarristas)
- Marcos Sueiro Carballada (Director UPD Pacto Territorial polo Emprego de Valdeorras)
- Nuria Jares Álvarez (Cámara de Comercio de Ourense - Antena Local O Barco de Valdeorras)

Polo Concello de Sarria

- Silvia Regueiro Sánchez (Asoc. Comerciantes Sarria ACES – CCA Sarria)
- Susana Tourón Fernández (Asoc. Comerciantes Sarria ACES – CCA Sarria)
- Juan Luís López Díaz (Asoc. Serra do Édramo. Sarria – Turismo Rural)

A partires destas reunións produciuse un constante goteo de datos, propostas e informes que foron achegados ao equipo de expertos da AEGI para que as analizasen e avaliasen, co fin de que foran tomadas en conta na elaboración da Axenda Estratéxica.

Cos datos obtidos nesta reunión o equipo de técnicos do Eixo Atlántico do Noroeste Peninsular procederon a elaborar un borrador da Axenda Estratéxica de Galicia Interior que foi presentado o día **29 de setembro do 2009** en O Barco de Valdeorras. O obxectivo, expoñer os resultados previos e recollelas achegas que puidesen realizar os concelleiros, técnicos e os representantes dos colectivos socioeconómicos máis importantes dos tres concellos respecto ó exposto no Borrador da AEGI, co fin de conseguila máxima rendibilidade do proxecto.

Nesta ocasión tamén se celebraron dúas sesións de reunións, unha cos alcaldes, concelleiros, e técnicos municipais, e outra cos representantes dos axentes socioeconómicos dos concellos integrantes.

A reunión cos alcaldes, concelleiros e técnicos municipais celebrouse pola mañá, no Edificio Multiusos, Praza do Concello nº 2, 3º Andar (O Barco de Valdeorras), en horario de 12:00 a 14:00 horas.

A reunión estaba dividida en tres áreas de análise:

- Desenvolvemento Sostible e Ordenación do Territorio.
- Turismo e Análise Estratéxica.
- Xestión Pública e Análise Xurídica.

NELA PARTICIPARON AS SEGUINTES PERSOAS

Polo Concello de Monforte de Lemos

- Severino Rodríguez Díaz (Alcalde de Monforte de Lemos)
- Antonino Luaces Díaz (Concelleiro de Medio Rural e Medio Ambiente)
- Juan Carlos Prado Díaz (Técnico de Medio Ambiente)
- Óscar Rello López (Axente de Emprego e Desenvolvemento Local)

Polo Concello de O Barco de Valdeorras

- Alfredo L. García Rodríguez (Alcalde de O Barco de Valdeorras)
- Luís Ramos Álvarez (Concelleiro de Medio Ambiente, Protección Civil e Seguridade Cidadá)
- Aurentino Alonso Araújo (Concelleiro de Educación e Sanidade)
- Guillermina Lozano (gabinete de comunicación e Alcaldía do Concello de O Barco de Valdeorras)

Polo Concello de Sarria

- Paula Vázquez Núñez (Concelleira de Turismo, Comercio, Igualdade e Xuventude)
- Francisco Javier García López (Concelleiro de Medio Ambiente)
- Manuel López Vázquez (Concelleiro de Infraestruturas e Obras)
- Luís Amadeo López Campo (Concelleiro de Deportes)
- Borja García López (Técnico de Medio Ambiente)
- José Luís López Díaz (Axente de Emprego e Desenvolvemento Local)
- Emilio Casal Fernández (Administrativo – Dpto. de Contratación Concello de Sarria)

A PARTICIPACIÓN POR ÁREAS DE ANÁLISE FOI A SEGUINTE

DESENVOLVEMENTO SOSTIBLE E ORDENACIÓN DO TERRITORIO

- Antonino Luaces Díaz (Concelleiro de Medio Rural e Medio Ambiente do Concello de Monforte de Lemos)
- Juan Carlos Prado Díaz (Técnico de Medio Ambiente do Concello de Monforte de Lemos)
- Francisco Javier García López (Concelleiro de Medio Ambiente do Concello de Sarria)

- Borja García López (Técnico de Medio Ambiente do Concello de Sarria)
- Luís Ramos Álvarez (Concelleiro de Medio Ambiente, Protección Civil e Seguridade Cidadá do Concello de O Barco de Valdeorras)

TURISMO E ANÁLISE ESTRATÉXICA

- Paula Vázquez Núñez (Concelleira de Turismo, Comercio, Igualdade e Xuventude do Concello de Sarria)
- José Luís López Díaz (Axente de Emprego e Desenvolvemento Local do Concello de Sarria)
- Óscar Rello López (Axente de Emprego e Desenvolvemento Local do Concello de Monforte de Lemos)
- Guillermina Lozano (gabinete de comunicación e Alcaldía do Concello de O Barco de Valdeorras)

XESTIÓN PÚBLICA E ANÁLISE XURÍDICA

- Manuel López Vázquez (Concelleiro de Infraestruturas e Obras do Concello de Sarria)
- Luís Amadeo López Campo (Concelleiro de Deportes do Concello de Sarria)
- Emilio Casal Fernández (Administrativo – Dpto. de Contratación Concello de Sarria)
- Severino Rodríguez Díaz (Alcalde de Monforte de Lemos)
- Alfredo L. García Rodríguez (Alcalde de O Barco de Valdeorras)
- Aurentino Alonso Araujo (Concelleiro de Educación e Sanidade do Concello de O Barco de Valdeorras)

Na reunión da tarde (axentes socioeconómicos) participaron as seguintes persoas:

Polo Concello de Monforte

- Ma^a Ángeles González Cabanas (Directora UPD Pacto Territorial polo Emprego de Lemos)
- Jacobo Lorenzo Gay (Vicepresidente da Asociación Profesional de Turismo Lugosur)
- Manuel Víctor González Álvarez (Confederación de Empresarios de Lugo – Delegación zona Sur)
- Noelia Rodríguez Álvarez (C.E.L. – transportes)

Concello de O Barco de Valdeorras

- Luísa López Cruz (Asociación Empresarial de Valdeorras e Asociación Galega de Pizarristas)
- Javier Rodríguez Paradelo (Asoc. Empresarial de Valdeorras e Asociación Galega de Pizarristas)
- Marcos Sueiro Carballada (Director UPD Pacto Territorial polo Emprego de Valdeorras)
- Sonia León (Cámara de Comercio de Ourense - Antena Local O Barco de Valdeorras)

Polo Concello de Sarria

- Juan Luís López Díaz (Asoc. Serra do Édramo de Sarria – Turismo Rural)
- José Luís Vélez Álvarez (Asoc. Serra do Édramo de Sarria – Turismo Rural)

Unha vez rematadas as reunións da Asociación Voluntaria de Municipios “Galicia Interior”, emprázase a todos os participantes para que realicen as achegas que consideren oportunas ao borrador presentado.

Emprázase a todos os participantes para a presentación definitiva da Axenda Estratéxica de Galicia Interior.

Solicitud Pacto Territorial de Empleo de Valdeorras (1-VII-2009),
ao Eixo Atlántico do Noroeste Peninsular

ANEXO: INFORME REUNIÓN AEGI

Marcos Sueiro Carballada, con DNI 34.283.277Q e en calidade de secretario do Comité de Dirección do Pacto Territorial de Empleo de Valdeorras:

CERTIFICA:

O Comité de Dirección do Pacto Territorial de Empleo de Valdeorras reunido ás 17:00 horas do día 1 de xullo de 2009, no salón de usos múltiples do concello do Barco, acordou con unanimidade dos seus membros instar o grupo de estudos do Eixo Atlántico a realizar un estudo sobre a viabilidade dun viveiro de empresas no territorio.

Expídese a presente certificación no Barco de Valdeorras a 2 de xullo de 2009.

Marcos Sueiro Carballada
Secretario do Comité de Dirección
do Pacto Territorial de Empleo de Valdeorras

SANTO DE GALICIA
Concello do Barco de Valdeorras
Departamento de Promoción
do Empleo

EIXO ATLÂNTICO
DO NOROESTE PENINSULAR

caixanova

COOPERAÇÃO TRANSFRONTEIRIZA
ESPAÑA - PORTUGAL
COOPERAÇÃO TRANSFRONTEIRIÇA

UNIÃO EUROPEIA

Fundo Europeu
de Desenvolvimento Regional